

ফুলানি

(গীতি-কবিতাৰ পুথি)

ৰচোতা

শ্ৰীপদ্মধৰ চালিহা, এম্-এ, বি-এল্

শিৱসাগৰ, অসম ।

চতুৰ্থ তাণ্ডবণ

PHULANI

(A Book of Lyrical Poems)

BY

PADMADHAR CHALIHA, M.A., B.L.

SIBSAGAR, Assam.

FOURTH EDITION.

(Revised and Enlarged).

1954

প্ৰকাশক—

শ্ৰীত্ৰিলোচন দত্ত

শিৱসাগৰ কলেজ

শিৱসাগৰ, অসম।

গ্ৰন্থকাৰৰ পুথি পোৱাৰ ঠিকনা—

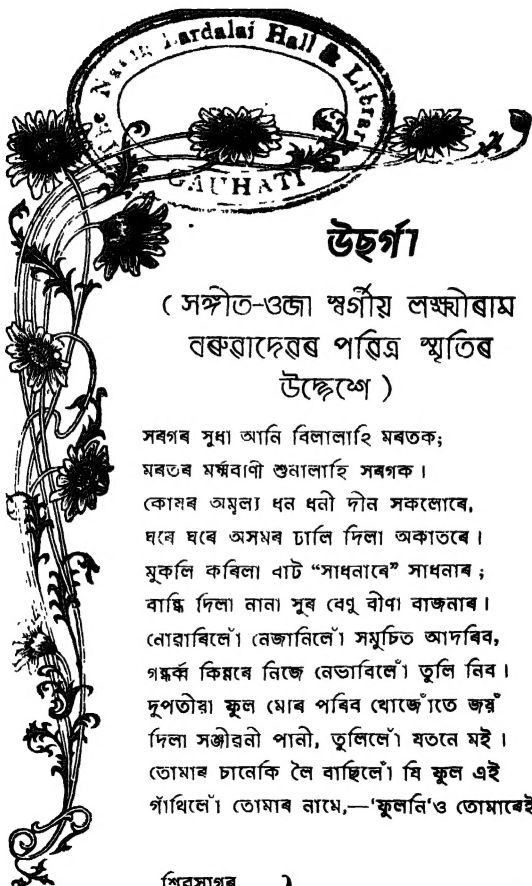
- ১। লাইব্ৰেৰিয়ান, শিৱসাগৰ কলেজ,
পোঃ শিৱসাগৰ, অসম।
- ২। বৰকটকী কোম্পানী, যোৰহাট।
- ৩। লয়াছ' বুক ষ্টল, গুৱাহাটী।
- ৪। ~~গুৱাহাটী বুক ষ্টল, শিৱসাগৰ~~
- ৫। বাণী মন্দিৰ, পোঃ বিহাবাৰী, ডিব্ৰুগড়।
- ৬। দত্ত বক্সা এণ্ড ছন্স, নলবাৰী।
- ৭। ভট্টাচাৰ্য্য এজেন্সী, পোঃ বিহাবাৰী, ডিব্ৰুগড়।
- ৮। বাণী প্ৰকাশ মন্দিৰ, পাটাচাৰকুচি, কামৰূপ।

বেচ কেচা বক্সা—২৭]

পকা বক্সা—২৮/০]

৬৩ নং বিডন ষ্ট্ৰীট, এলম্ প্ৰেছত

শ্ৰীদেৱপ্ৰসাদ মিত্ৰৰ দ্বাৰা ছপা কৰা হ'ল

উছৰ্গা

(সঙ্গীত-ওজা স্বৰ্গীয় লক্ষ্মীৰাম
বৰুৱাদেৱৰ পৱিত্ৰ স্মৃতিৰ
উদ্দেশে)

সৰগৰ সুধা আনি বিলালাহি মৰতক;
মৰতৰ মৰ্মবাণী শুৱালাহি সৰগক ।
কোমৰ অমূল্য ধন ধনী দীন সকলোৰে,
ঘৰে ঘৰে অসমৰ ঢালি দিলা অকাতৰে ।
মুকলি কৰিলা বাট “সাধনাৰে” সাধনাৰ;
বান্ধি দিলা নানা সুৰ বেণু বীণা বাজনাৰ ।
নোৱাৰিলেঁ নেজানিলেঁ। সমুচিত আদৰিব,
গন্ধৰ্ব কিয়ৰে নিজে নেভাবিলেঁ। তুলি নিব ।
দুপতীয়া ফুল মোৰ পৰিব ধোজোঁতে জয়
দিলা সঞ্জীৱনী পানী, তুলিলেঁ। যতনে মই ।
তোমাৰ চানেকি লৈ বাছিলেঁ। যি ফুল এই
গাঁথিলেঁ। তোমাৰ নামে,—‘ফুলনি’ও তোমাৰেই ।

শিৱসাগৰ }
ইং ১৯১৫ চন }

— পদ্ম —

উপহার-পিঠি

চেনেহ-চানেকিষ্মকপে

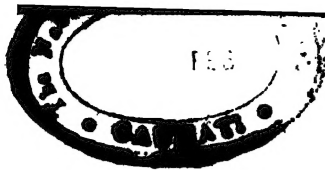
খোব ধবধব

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

২১৩৩

এই “সুমনিকাশি” উপহার দিলেন।

শ্রী

ভূমিকা

লিখক—ডাঃ সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা এম-এ, বি-এল.
পি-এইচ-ডি, ডি-লিট (লণ্ডন)।

ফুলনি—শ্ৰীযুত পদ্মধৰ চলিহা এম-এ, বি-এল প্ৰণীত।

“কবিৰ যশস্তাৰ আৰু অবশি নাছিল। অলপ জোনাক উঠিলেই, অলপ দখিণ বতাহৰ আভাস পালেই, আপোনা আপুনি দেশৰ চৌপিনে কত কানন, কত বাট, কত নাও, কত খিৰিকী আৰু চোতালৰ পৰা কবিৰ গান উচ্ছাসিত হৈ উঠে তাৰ সীমা-সংখ্যা নাই।”—ৰবীন্দ্ৰনাথ।

কবিৰ জীৱনত ইয়াতকৈ জুখৰ সম্পদ আন একো হ'ব নোৱাৰে। খন-জন-মান ইয়ালৈ কবিৰ ধাউতি নাথাকে, যদি তেওঁৰ কোনো সঙ্গীতে কাৰোবাৰ প্ৰাণত আঘাত কৰিব পাৰে, যদি কবিৰ বীণাৰ তালে তালে আনৰ প্ৰাণৰ বীণাৰ তন্ত্ৰীও সমস্তৰে বন্ধাৰি উঠে, তেনেহলেই কবিৰ বাহ্য পূৰ্ণ হল। সমুখত জোনাক, কাননৰ জুগন্ধ আহি তোমাৰ অন্তৰত বাসনাৰ ফল নৈ বোৱাইছে, তুমি তোমাৰ হৃদয়ৰ মন্দিৰত লুকাই তাৰৰ উপযোগী ভাষা বিচাৰি পোৱা নাই; সেই সময়ত মনত পৰিল কবিৰ গানলৈ; এদিন কবিৰ চিন্ততো সেই সন্মোহনী তাৰৰ আন্দোলন চলিছিল। সেই কবি ধন্ত যি আনৰ ভাবক নিজৰ ভাষাৰে অলঙ্কৃত কৰিব পাৰে, আনৰ প্ৰাণতো যি নিজৰ মানসী প্ৰতিমা প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰে। সেই সময়ত কবিৰ আত্মা তোমাৰ আত্মাত বিৰাজ কৰে। কবি আৰু তুমি তেতিয়া একে কল্পনাৰ উদ্গাদনাত পৰি তাৰৰ অদৃষ্ট বিজুলী-লতাৰে মেৰ খাই পৰা। এতিয়া প্ৰকৃতি নীৰৱ, তোমাৰ চিন্ত

আন্দোলি উঠা নাই ; কবিৰ পৰা এটি প্ৰাণত নীৰস হৈ
বাজিছে, কবিৰ গানৰ গুঢ় অৰ্থই তেয়াৰ মন স্পৰ্শ কৰিব পৰা নাই ।

সেইদেখি এজন কবিয়ে গাইছে :—

“মোৰ ই প্ৰলাপ-বাণী হুবুজা এতিয়া তুমি,
বুজিবা সকলো হায় অস্তে দুদিনৰ ;
কোনোবা শবত বাতি, পৰিব যেতিয়া আহি,
উতলা যোৱন ছুই জোনৰ পোহৰ ।”—

কোন যুগত কোন কবিয়ে গাই গল, “এ মহা বাদৰ, মাহ ভাদৰ,
শূন্য মন্দিৰ মোৰ”—আজিও বাৰিষাৰ গুমগুমনিত বিৰহী প্ৰাণত সেই
স্বৰটি আপোনা আপুনি বদ্ধ হৈ উঠে । কবিৰ চৰম লক্ষ্যই হৈছে
নিজৰ আত্মাক অন্তৰ আত্মাত বিৰাজ কৰোৱা ।

আজি এবছৰ মান হ’ল,—সন্ধিয়াৰ ছুঁয়া খাপে খাপে পৃথিবীলৈ
নামি আহিছে,—কলং নৈৰ দাঁতি,—সেই সময়ত দুৰৈৰ পৰা এটি কীণ
মিলিত কণ্ঠস্বৰ আহি মোৰ কাণত বাজিবলৈ ধৰিলে । লাহে লাহে
কাৰ চাপি গৈ দেখিলোঁ এদল ডেকাই সন্ধিয়াৰ আন্ধাৰৰ আবেগত,
“কি সাহেনো যাওঁ প্ৰভু এই ঘোৰ আন্ধাৰে, জলোৱী বস্তি জ্ঞানৰ
শলাৰে”—গানটি সমস্বৰে মহা উলাহেৰে গাবলৈ ধৰিছে । মই অলপ
গা ঢকা দি দুৰৈৰ পৰাই সেই গানটি শুনিবলৈ ধৰিলোঁ । কাৰণ মোৰ
চাঁত পালে হয়তো লাজুকীয়া তৰুণ ডেকা দলৰ উৎসাহত বিজ্ঞাট
ঘটিব পাৰে । মই তাৰ পৰা নীৰৱে বিদায় লৈ এখুজি দুখুজিকৈ ঘৰ
অভিমুখে গলোঁ ।—যিমান দূৰলৈকে সেই গানৰ কীণতম প্ৰতিধ্বনি
মোৰ কাণত বাজিছিল সিমান দূৰলৈকে কবি ৰবীন্দ্ৰনাথৰ ওপৰত
কোৱা কথা কেই আঘাৰে মোৰ প্ৰাণৰ নিভৃত স্থল স্পৰ্শ কৰিছিল ।

—কত শিৱসাগৰৰ দিখৌ নৈৰ পাৰত লিখা গানে আহি
নগাৰ্হৰ কলা নৈৰ কলঙ্কিত পানীকো সঙ্গীতৰ তালে তালে বোৱাব
পাৰিছে !

“ফুলনি”ৰ মালীৰ বয়স কম। এই বয়সতে তেওঁ ‘ফুলনি’ৰ সকলো
ফুলৰ আঁতি-গুৰি শিকি লব পাৰিছে। কোন ফুলৰ গোন্ধ কেনে,
কোন ফুল পুৱা ফুলে, কোন ফুলৰ জেউতি-মাধুৰী সন্ধিয়াত বিয়পি
পৰে, কোন ফুলপাহিৰ কেনে বৰণ—এইবোৰ কথা মালীৰ অবিদিত
নহয়। গানো এটি এটি ফুলৰ নিচিনা আশ্পদ,—“A thing of
beauty”। ফুলৰ বহুস্ত যেনে সকলোৰে জনাজাত নাই, গানৰ বহুস্তও
সেইদৰে সকলোৰে গোচৰীভূত নহয়। ‘ফুলনি’ৰ মালীয়ে অতি যত্নেৰে
এই ফুল-তত্ত্ব উলিয়াব খুজিছে। পৰমেত্মৰে তেওঁৰ কামনা সফল কৰক।

প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ সংযোগত ভাৰতৰ যি যি পৰিবৰ্তন ঘটিছে,
ভাৰতৰ আধুনিক সঙ্গীত-কলা তাৰ ভিতৰত এটি। ডেৰকুৰি বছৰৰ
আগেয়ে বঙ্গালী গান যেনে আছিল আজি আৰু তেনে নাই—তাৰ মাজত
স্বৰ্গ-মৰ্ত্য পাৰ্থক্য,—হয়তো তান্‌চেন্‌ আৰু টেকচাঁদ ঠাকুৰৰ গানত যি
পাৰ্থক্য তাতোতকৈ বেচি। কবি ৰবীন্দ্ৰনাথ আৰু কবি দ্বিজেন্দ্ৰলালৰ
গানত অতীত-বৰ্তমান, পূব-পশ্চিমৰ প্ৰেৰণা দেখা পোৱা যায়।

আমাৰ অসমত এই আধুনিকতাৰ প্ৰবাহ নিচেই কম,—সঙ্গীতত যে
‘আটাইতকৈ কম তাক নকলেও হ’ব। বৈজ্ঞানিক প্ৰণালীত সঙ্গীত-
বিজ্ঞাত স্ননিপুণ ওস্তাদ আমাৰ দেশত নাই বুলিলেও হয়। স্বৰ্গীয়
লক্ষ্মীৰাম বৰুৱাৰ এই বিষয়ে বিশেষ ব্যুৎপত্তি আছিল। কিন্তু তেওঁৰ
অন্তৰ্ধানৰ পাচত তেওঁৰ ঠাই অধিকাৰ কৰিব পৰা মানুহ ওলোৱা নাই
বুলিলেও হয়। সঙ্গীত জাতীয় গৌৰৱৰ এটি প্ৰধান অঙ্গ। কোনো
এটি জাতিৰ সৰ্বস্বত্ব নহ’কি নিমিত্তে সঙ্গীতৰ ঘাইকৈ প্ৰয়োজন।

ডেৰকুৰি বছৰৰ আগেয়ে আমাৰ ভাষা আৰু সাহিত্যৰ যি উৰোধন হয় সেই সময়ত অসমীয়া গানৰ পিনে দেশৰ তৰুণ ডেকা দলৰ মন আকৰ্ষিত হৈছিল। কিন্তু সকলো অহুকৰণৰে প্ৰথম অৱস্থাত যি দোষ থাকে সেই কালৰ অসমীয়া গানতো সেই দোষ আছিল। বঙ্গালী স্তব্ধ আমদানিৰ লগে লগে গন্ধমাদন পৰ্বতৰ দৰে বঙ্গালী গানৰ ভাষা আৰু ভাবো সশৰীৰে আমদানি হৈছিল। ‘তুমি কাদেৰ কুলৰ বো’ প্ৰভৃতি গানৰ বঙ্গালীৰ গাজ-পাৰ পিক্তি ‘তুমি কাৰনো জীয়াৰী’ হৈ অসমীয়া গানৰ ‘গজলিছত’ থিয় হলহি। এই গল অসমীয়া আধুনিক গানৰ আদিম বা প্ৰথম অৱস্থা।

আজি বছৰেচৰেকৰ আগৰে পৰা এটি উন্নতিৰ লক্ষণ দেখা গৈছে। ভাৰতীয় স্তব্ধবোৰ আহি অসমীয়াৰ ‘বৈঠকত’ অসমীয়াৰ সাজ-পাৰ পিক্তি গানৰ আখৰা লগাইছে। ‘তুমি কাদেৰ কুলৰ বো’ আজি ‘আমি কুৰি শতিকাৰ’, ‘পতিতোদ্ধাৰিণী গজ’ আজি ‘চেনেহী জননী বন্দে’ আৰু ‘ৰেখেছ গো তাৰে অতি দূৰে’ ‘আকাশী অমিয়া কোনে আনে’ হৈ আমাৰ আগত ওলাইছে। কিন্তু যেতিয়ালৈকে আমাৰ ভাষাৰ গানত নিজে স্তব্ধ বান্ধিব পৰা সঙ্গীতজ্ঞ জুনিপুণ কবি নোলায় তেতিয়ালৈকে আমাৰ গানৰ চৰম উন্নতি স্থগিত থাকিব। বৈজ্ঞানিক প্ৰণালীত সঙ্গীত শিক্ষাত আমাৰ কোনোবাই গা মন দাঙিছেনে? বঙ্গালীয়ে ‘সঙ্গীত সন্মিলনী’ খুলিছে—কোনো উত্তোগী অসমীয়াই বৈজ্ঞানিক সঙ্গীত-সাধনা কৰিব খুজিলে ইয়াত আহি শিকি গলে গোটেই জাতিটোৰ মহা উপকাৰ হয়।

অসমীয়াৰ গানৰ উন্নতিৰ আৰু এটা বাট মুকলি আছে। আমাৰ বিদ্যানামৰ আৰু বৰগীতৰ স্তব্ধ স্তব্ধ গীতি-কবিতা লিখিব পাৰি। অৱশ্যে পুৰণা স্তব্ধ ৰাগ-ৰাগিণী সলনাসলনি আৰু সানমিহলি কৰি

আধুনিক কচিৰ উপযোগীকৈ মিশ্ৰ স্মৃতি উলিয়াব পাৰি। বৰি ঠাকুৰৰ বৰ্ত্তমান কালৰ গানৰ প্ৰায়বোৰেই 'বাউল' আদি দেশীয় স্মৃতিৰ ৰচা। এনে হলেই জাতীয় ক্ষেত্ৰত জাতীয় ফল ফলিবৰ সূচল হয়।

বৰ স্মৃতিৰ কথা যে কেইজনমান অসমীয়া ডেকাই এই বিষয়ত অলপ যত্ন কৰিছে।

'ফুলনি'ৰ গ্ৰন্থকাৰৰ পৰা আমি এনে বহুতো আশা কৰিব পাৰোঁ, কাৰণ তেওঁ নিজে আমাক তেনে আশা লগাইছে। তেওঁৰ দৰে জনচেৰেক সঙ্গীতানুৰাগী আৰু দেশহিতৈষী ডেকা উঠি আহিলেই বছৰেৰেৰে মূৰতে আমাৰ গানেও স্মৃতি, তাল, ভাষা সকলো অঙ্গতে ভাৰতৰ আন আন জাতিৰে সৈতে সমানে জোৰ ধৰিব পাৰিব।

১৮৩৮ শক

যোৰহাট

}

শ্ৰীসূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা

‘ফুলনি’ৰ ওয় তাঙৰণৰ পাতনি

কলিকতাত ছাত্ৰাৱস্থাত থাকোঁতেই স্নহদৰ্শন শ্ৰীযুত লোহিতচন্দ্ৰ ভূঞাদেৱে মোৰ গানবিলাক পৃথিৰ আকাৰে ছপাবলৈ মোৰ সম্মতি খোজাত মই দিওঁ নিদিওঁ কৈ দিলোঁ। ‘ফুলনি’ৰ প্ৰথম তাঙৰণ ১৯১৫ চনৰ জুলাই মাহতে ৰাইজৰ আগলৈ ওলায়েই ৰাইজৰ পৰা নথৈ আদৰ-চেনেহ পালে। ১৯১৬ চনৰ ডিছেম্বৰ মাহতে দ্বিতীয় তাঙৰণ ওলাল। তাৰ অলপ দিনৰ পিছতে ভূঞাদেৱে কিতাপৰ ব্যৱসায় এৰি কলিকতাৰ পৰা গুচি আহিল। তৃতীয় তাঙৰণৰ বাবে ৰাইজৰ ধাউতি দেখি তাক প্ৰকাশ কৰাৰ তাৰ মোৰ কান্ধতে ললোঁ; কিন্তু তালেমান আঁঠোৱাহ আৰু জঞ্জালৰ কাৰণে অথবা পলম ঘটিল। সেই বাবে ৰাইজৰ ওচৰত মই ক্ষমা-ভিক্ষাৰী।

এই তাঙৰণত তালেমান নতুন গান সন্মুখাই দিয়া হৈছে। ডিব্ৰুগড়ৰ স্প্ৰেচিদ্ধ সঙ্গীত-নাট্যবিশাৰদ শ্ৰীযুত হৰিদাস গাঙ্গুল মহোদয়ে গানবিলাকৰ স্তব-তাল বন্ধাত লিখকক মথেষ্ট সহায় কৰিছে আৰু কোচবিহাৰৰ মিঃ সতীশচন্দ্ৰ মুস্তাফী আৰু “অসমীয়া স্তব-পৰিচয়” ৰচোঁতা শ্ৰীযুত কীৰ্ত্তিনাথ বৰদলৈ ডাঙৰীয়াই ‘ফুলনি’ৰ গানবিলাকৰ স্তব সংযোগ কৰি ৰাইজৰ মাজত ‘ফুলনি’ৰ আদৰ বঢ়াইছে। তেওঁ-লোকলৈ সুকীয়াতকৈ একোখনি শলাগৰ শৰাই আগ বঢ়ালোঁ। কটন কলেজৰ অধ্যাপক শ্ৰীযুত সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা এম-এ, বি-এল ডাঙৰীয়াই অমুগ্ৰহ কৰি তাহানিখন ‘আলোচনী’ত প্ৰকাশ কৰা ‘ফুলনি’ৰ ভূমিকা-খনি ইয়াতে ভৰাবলৈ অমুমতি দিয়াত তেখেতৰ ওচৰতো মই ধকৰা।

যদিও একোটি গীতত একোটি বিশেষ মনোভাৱ বা মত উল্লিখিত আছে, সঙ্গীতজ্ঞ লোকে গীতটিৰ বচন আৰু ভাববলৈ লক্ষ্য ৰাখি তাৰে ৰজ্জিতা খোৱা অইন উপযোগী স্মৰত বান্ধিও গাব পাৰে আৰু কোনো কোনো গানত নিভাঁজ অসমীয়া স্মৰ লগাব যে নোৱাৰিব তাৰ কোনো কাৰণ নাই।

বৰ্ত্তমান সময়ত আমাৰ দেশত সঙ্গীতৰ চৰ্চ্চা আৰু আলোচনা আগতকৈ বহুদূৰ বাঢ়িছে। ই এটি শুভ লক্ষণ। আজি প্ৰায় সাত বছৰৰ পূৰ্বে লিখকৰ মনত ওপজা এটি গাব এটি জাতীয় সঙ্গীত এইদৰে লিপিবদ্ধ কৰা হৈছিল :—“ফুলিব সুন্দৰ অসম-ফুলনি, হব মহাসুখে নৃত্য-গান।”

‘ফুলনি’ৰ মালীৰ এই মধুৰ সপোন দিঠকত পৰিণত নহব নে ? নিশ্চয় হব। লাগে মাথোন ঐকান্তিক চেষ্টা আৰু একনিষ্ঠ সাধনা। এটি মুমূৰ্ছ জাতিৰ প্ৰাগত সঞ্জীৱনী শক্তি ঢলাৰ ঘাই উপায়—সঙ্গীত আৰু নাট্যকলাৰ অনুশীলন।

ভালেমান বহু-বান্ধৱে সততেই ‘ফুলনি’ৰ ভূ-বাতৰি লৈ থকা বাবে তেওঁলোকক আন্তৰিক শলাগ জনাইছোঁ। আশা কৰোঁ “ফুলনিৰ” পুৰণি মালী ৰাইজৰ আদৰ্শৰ পৰা বঞ্চিত নহব।

শিৱসাগৰ

১-২-১৯২৯

}

ত্ৰীপদ্যধৰ চলিহা।

‘ফুলনি’ৰ চতুৰ্থ তাণ্ডৰণৰ পাতনি

নিজৰ সন্তান আপচু বা নিচলা হলেও পিতৃ-মাতৃৰ চকুত সি অমূল্য বতন, আলাসৰ লাক। নিজৰ মানস-প্ৰস্তুতিৰ ক্ষেত্ৰতো সেই কথাই খাটে। সেই মানস-প্ৰস্তুতিয়ে দহজনৰ হাতত আদৰ-চেনেহ পালে আনন্দ আৰু গৌৰৱৰ যাত্ৰা দুগুণে চৰি উঠে। সদৌ ৰাইজৰ পৰা আশাতীত সমাদৰ পোৱাৰ ফলত ‘ফুলনি’ৰ ক্ৰমান্বয়ে ৩টা তাণ্ডৰণ কাহানিবাই ওলাই শেষ হল। তৃতীয় তাণ্ডৰণ ১৯২৯ চনতে প্ৰকাশিত হৈছিল। তেতিয়াৰ পৰা এই ২৪ বছৰ বাৰেপাচি সাংসাৰিক আৰু ৰাজহুৱা জঞ্জালৰ বাবে আৰু ছপা-খৰচ অতিপাতকৈ চৰাত ছপোৱাৰ অসুবিধাৰ কাৰণে উলিয়াওঁ উলিয়াওঁ বুলিও ৪ৰ্থ তাণ্ডৰণ উলিয়াব পৰা নাছিলোঁ। সঙ্গীতামুৰাণী ভালেমান লোকৰ আৰু পুথি-ব্যৱসায়ীসকলৰ নেৰা-নেপৰা অনুরোধ ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰি নিজেই ৰেজাৰ পাইছিলোঁ। এতিয়া চোঁতে খৰ মাৰি, আগৰ তাণ্ডৰণবিলাকত দিয়াখিনিৰ উপৰিও নতুন ভালেমান সন্নিবিষ্ট কৰি, প্ৰায় ডেৰশ গীতি-কবিতাৰে এই পৰিবৰ্দ্ধিত আৰু সংশোধিত ৪ৰ্থ তাণ্ডৰণ পোহৰলৈ উলিয়াব পাৰি নিজকে ধন্ত মানিছোঁ। এই প্ৰসংগতে জনাই থওঁ যে লিখকৰ অন্ততম জনপ্ৰিয় গীতৰ পুথি ‘গীতি-লহৰীৰ’ দ্বিতীয় তাণ্ডৰণ প্ৰকাশ কৰাতকৈ ‘ফুলনিৰ’ বৰ্তমান বৃহৎ আকাৰৰ এই তাণ্ডৰণতে সেইবিলাক গীত সন্নিবিষ্ট কৰাটো বিশেষ বুলি ভাবিলোঁ।

ছাত্ৰাৱস্থাৰে পৰা আজিলৈকে সঙ্গীতৰ সাধনা আৰু ৰচনাত লিখকক নানান প্ৰকাৰে উদগণি দিওঁতা আৰু সাহায্য আগবঢ়াওঁতাসকললৈ এখনি হিন্দুস্তানী শলাগৰ শব্দাই আগ বঢ়াওঁ। ৬৯শ্ৰীৰাম বৰুৱা।

৬লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা, ৬পদ্মনাথ গোহাঞি বৰুৱা, ৬কীৰ্ত্তিনাথ বৰদলৈ, ৬কৰ্ণবীৰ নবীনচন্দ্ৰ বৰদলৈ, ৬উমেশচন্দ্ৰ চৌধাৰী, ৬সতীশচন্দ্ৰ মূজাকী, ৬উমেশচন্দ্ৰ দাস, ৬বাধিকানাথ শৰ্ম্মা, ৬লোকনাথ শৰ্ম্মা, ৬প্ৰসন্নকুমাৰ বৰুৱা, ৬লোহিতচন্দ্ৰ ভূঞা, ৬গুণীন্দ্ৰনাথ বৰুৱা, ৬ৰমেশচন্দ্ৰ সেন, ৬অতুলচন্দ্ৰ দাস, ৬কেশৱচন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য, ডাঃ সূৰ্য্যকুমাৰ ভূঞা, শ্ৰীহৰিদাস সাম্যাল, শ্ৰীপ্ৰফুল্লচন্দ্ৰ বৰুৱা, শ্ৰীপ্ৰমদাচৰণ বন্দ্যোপাধ্যায়, শ্ৰীনাৰায়ণচন্দ্ৰ বৰুৱা, শ্ৰীঅপূৰ্বচন্দ্ৰ বৰদলৈ, ডাঃ শিৱনাথ সেনচোৱা, ডাঃ ঘনকান্ত দাস, অধ্যাপক অতুলচন্দ্ৰ হাজৰিকা, শ্ৰীঅতুলচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা (সেউজীয়া সমাজ সঙ্গীত বিভাগলয়ৰ অধ্যক্ষ), শ্ৰীলক্ষ্মীপ্ৰসাদ দত্ত, শ্ৰীতাৰাপ্ৰসাদ সিংহ, শ্ৰীবৃত্ত জ্ঞানদাভিৰাম বৰুৱা, বাৰিষ্টাৰ-এট্ট-ল, শ্ৰীবৃত্ত গিৰীশচন্দ্ৰ বৰদলৈ আদি সঙ্গীতাহুৰাগী লোকসকলৰ নাম বিশেষ উল্লেখযোগ্য। গীতবিলাকৰ আদৰ আৰু প্ৰচাৰ বঢ়োৱাত যথোচিত বৰঙণি যোগাওঁতা মোৰ পুত্ৰ শ্ৰীমান পৰাগ বোপাকো এপাহি আশীষ-নিৰ্ম্মালি নিদি নোৱাৰিলোঁ।

তাহানিখন মজলদৈত বহা অসম সাহিত্য মণ্ডলনৰ সঙ্গীত শাখাৰ বহুৰেখীয়া অধিবেশনৰ সভাপতিস্বৰূপে ‘অসমত সঙ্গীত-চৰ্চা’ শীৰ্ষক যিখন অভিভাষণ পাঠ কৰিছিলোঁ ‘আৱাহন’ৰ দুটা সংখ্যাত সেইখন যথাসময়ত প্ৰকাশিত হৈছিল। সঙ্গীতৰ উৎপত্তি, সঙ্গীতৰ প্ৰভাৱ, সঙ্গীতৰ উপকাৰিতা, অসমত সঙ্গীত-চৰ্চাৰ ক্ৰমবিকাশ আদি সকলো বিষয় তাত বিতংকৈ আলোচনা কৰিছোঁ। এতিয়া মাথোন চমুটকৈ সঙ্গীতসম্পৰ্কীয় আৰাৰদিয়েক কথা নিবেদন কৰিব খোজোঁ।

এজন পাশ্চাত্য মনীষীয়ে কোৱা কথা সম্পূৰ্ণ সত্য যে “সঙ্গীত হৈছে আত্মাৰ ভাষা আৰু ভাষাৰ আত্মা” (*Music is the language of the soul and is the soul of language*)। সংস্কৃত শাস্ত্ৰত এয়াৰ কথা আছে—“সাহিত্যসঙ্গীতকলাবিহীনঃ সাক্ষাৎ পন্তঃ পুচ্ছ-

বিবাণবিহীনঃ” অৰ্থাৎ সাহিত্য, সঙ্গীত, আৰু কলাত বাপ নাইকিয়া
মানুহ খিং আৰু নোম নাইকিয়া সাক্ষাৎ পণ্ডৰ নিচিনা। আৰু কৈছে
যে “ন বিজ্ঞা সঙ্গীতাৎ পৰা।” গান সঙ্গীত-বিজ্ঞাৰ মূল। গল্প নাইবা
পদ্যময়ী ৰচনা বাগ নাইবা ঋগিগীৰ্বে সহায়েৰে আৰু তাল আৰু ছন্দৰ
সৈতে বা বিহীনে উচ্চাৰণ কৰাকে গীত নাইবা গান বোলা যায়।
গান মানৱ-প্ৰকৃতিৰ অন্তৰ্জাত সঙ্গীত। কণ্ঠ সেই সঙ্গীতৰ স্বাভাৱিক
যন্ত্ৰ। কাব্য আৰু গান মানৱজাতিৰ আদি কাব্য আৰু আত্মীয়
আমাৰ চিত্তৰ চিৰসঙ্গী। গানৰ অপাৰ মহিমা তলত লিখা শ্লোকৰ
পৰাই উপলব্ধি কৰিব পাৰি :—

“জপকোটিগুণং ধ্যানং ধ্যানকোটিগুণং লয়ঃ।

লয়কোটিগুণং গানং গানাৎ পৰতৰং নহি।”

কি প্ৰাচ্য কি পাশ্চাত্য সকলো দেশৰ মনস্বী পণ্ডিতসকলে সঙ্গীতৰ
অলেখ মহিমা কীৰ্ত্তন কৰিছে। বিজ্ঞপ্ৰেষ্ঠ প্ৰফেছাৰ মোক্ষমুলাৰে
(Prof. Max Muller) কৈছে :—

“Music gives us a new life and to be without that
life is the same as to be blind. *Music is the language
of the soul*, but it defies interpretation. It means
something, but that something belongs not to the
world of sense and logic, but to another world, quite
real, though beyond all definition. How different
music is from all the other arts.”

ইয়াৰ সাৰাংশ এই :—“সঙ্গীতে আমাৰ নতুন জীৱন দিয়ে আৰু
সেই জীৱনৰ অবিহনে আমি চকু থাকিও কণাৰ নিচিনা হওঁ। সঙ্গীত
আত্মাৰ ভাষা, কিন্তু সি অব্যক্ত, অনিৰ্ৱচনীয়। ই তৰ্ক আৰু বৃত্তিৰ

ৰাজ্যৰ বাহিৰ, ই এখন বাস্তৱ অৰ্থচ বৰ্ণনাতীত ৰাজ্যৰ বস্তু । আইন-বিলাক কলা-বিজ্ঞানৰ পৰা সঙ্গীত-বিজ্ঞা একেবাৰে পৃথক ।”

ইংৰাজ সাহিত্যিক এডিছনৰ মতে সঙ্গীত দ্ৰৱ্যপ্ৰদত্ত বস্তুবিলাকৰ ভিতৰত সৰ্ব্বোত্তম কল্যাণকৰ বস্তু । ই স্বৰ্গৰ পৰা মৰতলৈ নামি অহা অমৃত । সঙ্গীতে মহৎ ভাব জগাব পাৰে, অনল জ্বলাব পাৰে, প্ৰেম ওপজাব পাৰে ।

“Music !—The greatest good mortals know,
And all of heaven we have below ;
Music can noble hints impart,
Engender fury, kindle love ;
With unsuspected eloquence can move
And manage all the man with secret art.”

—Addison.

জাৰ্মেণী পণ্ডিত শ্চিলাৰৰ মতে সঙ্গীত সুকোমল প্ৰচাৰক “Song is the delicate preacher” । ডক্টৰ মাটিহুৱে কৈছে, “Song and prayer are the successive beatings of the Wing of Inspiration.”

ফৰাচী বীৰ মিৰেব’ই অন্তিম কালত কাতৰভাবে কাকূতি কৰিছিল, মোক সঙ্গীতৰ ধ্বনি শুনি মৰিবলৈ দিয়া । (Let me die to the sound of Music).

সুপ্ৰসিদ্ধ দাৰ্শনিক ডক্টৰ প্ৰডুদন্ত শাস্ত্ৰীৰ মতে সঙ্গীতে আমাক ধৰ্ম্মক্ষেত্ৰত এনে এখন ৰাজ্যলৈ লৈ যায়—য’ত আনন্দৰ বাহিৰে একোৱেই বিলম্ব নকৰে । “Music transports us momentarily to those regions where nothing but Bliss reigns and the sense of *Veilheit* is drowned in that of *Eilheit*.”

ইংৰাজ কবি কংগ্ৰীভে কৈছে :—

“Music hath charms to soothe the savage beast,
To soften rocks and bend the knotted oak.”

অৰ্থাৎ সঙ্গীতৰ প্ৰভাৱত হিংস্ৰ জন্তুও বশীভূত হয়, শিল, পমি যায়, মহাবপু বৰগছেও মূৰ দৌৱায়।

আক এগৰাকী মনস্বীৰ মতে যি মানুহৰ আত্মাত সঙ্গীত নাই, যদুৰ স্তবৰ লহৰীয়ে যাৰ হিয়াত স্পন্দন তুলিব নোৱাৰে তেনে মানুহ ডকাইতী, বড়বন্ধ আদি বীভৎস কাৰ্য্যৰ বাবে হে উপযুক্ত। তেনে মানুহক কেতিয়াও বিশ্বাস কৰিব নালাগে।

“The man that has no music in his soul,
Nor is moved by concord of sweet sounds,
Is fit for treasons, stratagems and spoils ;
Let no such man be trusted.”

জাতীয় জাগৰণ আৰু জাতীয় ভাবৰ নিকাশত সঙ্গীতৰ ঠাই অতি ওখ। যুদ্ধৰ ক্ষেত্ৰত সঙ্গীতে হেলাবঙে জয়ভূমিৰ কাৰণে প্ৰাণ বলি দিবলৈ অশেষ উদগণি দিয়া কথা বুৰঞ্জীয়ে বিড়িয়াই বিড়িয়াই কৈছে। বন্ধিমচন্দ্ৰ, দ্বিজেন্দ্ৰলাল, ববীন্দ্ৰনাথ, অতুলপ্ৰসাদ, কাজী নজৰুল ইছলাম প্ৰমুখ্যে বঙ্গকবিসকলৰ উদ্দীপনামূলক জাতীয় গীতবিনাকে বঙ্গজাতিৰ তথা সদৌ ভাৰতবাসীৰ প্ৰাণত নতুন চেতনাৰ সঞ্চাৰ কৰিছিল।

যুগান্তৰৰ মহাত্মা গান্ধীয়ে শত শত বিষয় সমস্তাৰ মাজতো সঙ্গীতৰ পৰা অশেষ শাস্তি লাভ কৰিছিল বুলি মুক্তকণ্ঠে স্বীকাৰ কৰি গৈছে। তাল-মান-লয়ৰ সামঞ্জস্য ৰাখি নিৰ্ভুঁতভাবে শুৱলাকৈ গোৱা গীতে তেওঁৰ অন্তৰত সাঁচ বহুৱাই দিয়া কথা তেওঁৰ ‘হৰিজন’ কাকতত বিশদভাবে বৰ্ণনা কৰিছিল।

ସମାନ୍ୟକ ବାକ୍ୟାହି ହେছে କାବ୍ୟ । ଗତିକେ ଶୀତ କବିତା ବା କାବ୍ୟର
ପରା ବେଳେଗ ନହେ, ତାହେ ଅଜ୍ଞ ଯାହୋନ । କବିତାବିହୀନ ଶୀତର ସାର୍ବକତା
କ'ତ ? ସାହିତ୍ୟର ଶୀତି-କବିତାର ଠାହି ଅତି ଓଢ଼ । ଶୀତର ଡାବ,
ଡାବା ଆକ ସୁବର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଧାକିବ ଲାଗିବ । ଗାୟକ-ଗାୟିକାମଣ୍ଡଳ
ନଦୀଚଳରେ ସଜୀତର ସମାଲୋଚକ-ସମାଲୋଚିକା । କୋନୋ ଶୀତର ସମସ୍ତ
ଡାବଧାବା ଆକ ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଧନ୍ଦ ସମ୍ୟକରୂପେ ଉଦୟଜୟ କଷି ତାଙ୍କେ
ଉଦୟଗ୍ରାସୀ କଷି କୁଟାହି ଭୁଜିବ ପରାତେହେ ଉଗାୟକ ବା ଉଗାୟିକାର
କୃତିତ୍ବ ।

ସଜୀତ ଏଟି ହୁକୁମାର ଶିଳ୍ପକଳା ଆକ ଲଗେ ଲଗେ ଇ ବିଜ୍ଞାନବୋ ଏଟି
ସାହି ଅଜ୍ଞ । ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରଣାଳୀରେ ସଜୀତର ସାଧନା କଷିଲେହେ ତାର
ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ସହିତା ଅନୁକର୍ଷକ ଆସନ୍ତ କଷିବ ପରା ସାୟ । ସେହି ବୁଲି ବୈଜ୍ଞାନିକ
ଅଂଶଟୋତ ଅସଦା ଜୋଷ ଦି କଳା ବା ଯନ୍ତ୍ରତା ଆକ ଯନ୍ତ୍ରସ୍ପର୍ଶିତାର କାଳିଲେ
ଆଠକାମ କଷିଲେ ନଚାଲିବ । ସି ଶୀତର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ଧନ୍ଦ ଇ ଦୁର୍ନୌତାର
କର୍ମକୁହେଦି ଯନ୍ତ୍ର ସ୍ପର୍ଶ କଷିବଟିେ ପାରେ ସେହି ଶୀତେହି ସାର୍ବକ ।

ଆମାର ଅସମତ ପ୍ରଚଳିତ ବରଗୀତ, ଦେହବିଚାରର ଶୀତ, ବନଶୀତ, ଆଇନାମ,
ସାହିନାମ, ବିସ୍ତାନାମ, ବରାଶୀର ଶୀତ, ଦୁର୍ଗାବତୀ, ଶୁକନାସାୟଶୀ, ଆଜାନ ଫକିରର
ଶୀତ ଏହିବିଳାକର ଠକା ଆକ ଅହୁଲିନ କ୍ରେମେ ସଦିଓ ବାଟି ଅହାଟୋ ଶୁଠ
ଲକ୍ଷଣ ସେହି କ୍ଷେତ୍ରତ ଏତିସାଓ କଷିବଲଶୀୟା କାମ ବହତ ବାକୀ ।

'କୁଲନିବ' ଏହି ତାଣ୍ଡବଗତ ନିର୍ଭାଞ୍ଜ ଅସରୀୟା ସୁବତ ବଚା ତାଲେସାନ
ଶୀତି-କବିତା ସନ୍ନିବିଷ୍ଟ କରା ହେହେ । ଅଇନବିଳାକ ଶୀତର ସଦିଓ ଏକୋଟି
ବିଶେଷ ଏଟା ବାଗିଶୀ ବା ତାଲର ନାମ ଉଲ୍ଲିଖିତ ହେହେ, ସଜୀତର ଲୋକେ
ଶୀତଟିର ସଜନା ଆକ ଡାବ-ଧାବାଟିେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବାଧି ତାର ଲଗତ ବଞ୍ଚିତା
ଧୋରା ଅଇନ କୋନୋ ଉପଯୋଗୀ ସୁବ ସଂଯୋଗ କଷି ଲୋଲ୍ଲାତ କୋନୋ
ବାଧା ନାହି ।

‘ফুলনিব’ পুঁথি মালীয়ে আগব দবে এইবাবো বাইজব আদম-
তিখাবী হৈ পাঁচ ধৰণৰ গীতি-কবিতাব ফুল হৈগাছেবে আগ বঢ়ালোঁ ।

নাম-জলা অসমীয়া শিল্পী শ্রীমান ডকণচন্দ্ৰ দুৱৰা বোপাই প্রহ্লাদ-
পটৰ ব্লকৰ চানেকিটি অতি যত্নেৰে আঁকি দিয়া বাবে তেওঁৰ শলাগ
লৈ আশীৰ্বাদ দিছোঁ। আৰু কলিকতাৰ স্তম্ভসিদ্ধ ‘এল্‌ম্‌ প্রেছ’ৰ গৰাকী-
সকলে ফুলনিখন সজাই-পৰাই উলিওৱাত বিশেষ তহাৱধান লোৱাৰ
কাৰণে তেওঁলোককো হিয়াভৰা ওলগ জনাইছোঁ ।

জয় হিন্দ !

শিৱসাগৰ কলেজ

৩-১০-১৯৫৩

}

ঐপদ্মগৰ চলিহা

সূচী

ভক্তি ফুল

বিষয়	পৃষ্ঠা
১। সুখ-গীত	১
২। বাণী-বন্দনা	২
৩। জীবন-সাধনা	৩
৪। ভক্তি-জাঁজলি	৪
৫। চরণ-তবী	৫
৬। অমিয়া	৫
৭। সুখ-স্বপ্ন	৬
৮। বাগ্‌দেবী	৬
৯। গদ-ছাঁয়া	৭
১০। নির্ঝালি	৮
১১। কৃপা-ধাৰা	৯
১২। সোণালী শিকলি	৯
১৩। নিয়তি	১১
১৪। সত্য শির স্তম্ভ	১১
১৫। সৰগ-সুখা	১২
১৬। ধৰ্ম্মৰ বোণ	১৩

বিষয়			পৃষ্ঠা
১৭। ঈশ-জ্যোতি	১৩
১৮। মিলন-মাধুরী	১৪
১৯। ধৰাত নন্দন	১৫
২০। হৰি-কীৰ্ত্তন	১৬
২১। বোগ-শয্যা	১৬
২২। দুঃখ-বষণ	১৭

জাতি ফুল

১। মাতৃ-বন্দনা	১৮
২। সন্মিলন-গীত	১৯
৩। জয় জয় ভাৰত জননী	.	..	২০
৪। চেনেহী জননী বন্দে	২১
৫। অসম কাম্যভূমি		...	২২
৬। চেনেহী জনম ভূমি	২৩
৭। ভাৰতবৰ্ষ		...	২৪
৮। সোধৰ হিন্দুস্থান	...		২৫
৯। অসম-গৌৰৱ	২৬
১০। অসমা জননী	৩০
১১। জাগা জাগা তৰুণ	৩০
১২। যুক্তি-শব্দ	..	.	৩১
১৩। যজ্ঞৰ পূজাবী	৩২

বিষয়	পৃষ্ঠা
১৪। কিহৰ শৰা কিহৰ ভৱ	৩৩
১৫। জনমভূমি	৩৪
১৬। পৰবৰ অধিপতি	৩৪
১৭। অ' মোৰ অসমী আই	৩৫
১৮। স্বস্তি-ৰাগতম	৩৬
১৯। অসম-মাতৃ	৩৭
২০। আৱাহন	৩৮
২১। সমদল গীত	৩৯
২২। অসমী আই	৪০
২৩। চ'তৰ বিয়লি বেলা	৪১
২৪। ভাষা-নাও	৪২
২৫। বংপুৰ	৪৩
২৬। বালী-পূজা	৪৩
২৭। মধু ছন্দে	৪৪
২৮। মায়াপুৰী	৪৫
২৯। জয়া-গীতি	৪৬
৩০। জয়াজলি	৪৭
৩১। জয়াতীৰ্থ	৪৮
৩২। উলাহ-সজীত	৪৮
৩৩। মিনতি	৫০
৩৪। বিহ্বান	৫১
৩৫। জয়া-যজ্ঞ	৫২
৩৬। মহাপ্ৰয়াণ	৫২

বিষয়	পিঠি
৩৭। আনন্দ-স্মৃতি	৫৩
৩৮। আদৰ্শগি	৫৪
৩৯। জয়া-বন্দনা	৫৫
৪০। চেতনা-সঙ্গীত	৫৬
৪১। ভাষা-দেবী	৫৮
৪২। জয়া-গীতি	৫৮
৪৩। স্বৰাজ-নিচান	৬০
৪৪। মাতৃৰ আহ্বান	৬১
৪৫। পুষ্পাঞ্জলি	৬১
৪৬। স্মৃতি-তপণ	৬২
৪৭। মিলন-সঙ্গীত	৬৩
৪৮। শ্রীমন্ত শঙ্কর	৬৪
৪৯। মহামিলন	৬৪
৫০। পাত্তপাত অস্ত্র	৬৫
৫১। গৌরবরম্য অসম	৬৬
৫২। বৰণৰ আহিলা	৬৮
৫৩। মাতৃভাষা	৬৮
৫৪। ভক্তি-ভবী	৭১
৫৫। জয়া-স্মৃতি	৭২
৫৬। কানি-নির্ঘ্যান	৭৩
৫৭। কানোয়া ককাইলৈ	৭৪

বিষয়	শোক ফুল		পৃষ্ঠা
১। আকাশ-কুসুম			৭৬
২। লক্ষ্মী-স্মৃতি	৭৭
৩। আমন-জ্বীন	৭৮
৪। দুঃখ-ভাব	৭৮
৫। ভাব-ভাষ	৭৯
৬। চন্দ্র-স্মৃতি	৮০
৭। বিদায়-গীতি	৮১
৮। স্মৃতি-চন্দন	৮১
৯। বিদায়-মিল	৮২
১০। মাণিক-স্মৃতি	৮৩
১১। প্রাণ-কুল	৮৪
১২। অক্ষয়-স্মৃতি	৮৪
১৩। প্রেম-মালা	৮৫
১৪। গণেশ-স্মৃতি	৮৬
১৫। দেশবন্ধু প্রয়াণত	৮৭
১৬। প্লান	৮৮

প্রশ্ন ফুল

১। চেনেহ-চানেকি	...	৮৯
২। জ্বলি	...	৯০
৩। প্রেম-বাণ	...	৯১

বিষয়	পৃষ্ঠা
৪। মাধুরী	১১
৫। মণি-কাঞ্চন	১২
৬। ময়ক-জয়ক	১২
৭। মণোন	১৩
৮। মৌ-মেল	১৪
৯। মূল্য প্রাণ	১৪
১০। মৌগত সুরগা	১৫
১১। আকাশী অমিরা	১৫
১২। আবেগ	১৬
১৩। মময়-যাতনা	১৭
১৪। মূল-বাণী	১৭
১৫। মৃত্তি-মূল	১৮
১৬। পাৰিজাত	১৮
১৭। জীৱন-কুসুম	১৯
১৮। মায়াবিনী	২০
১৯। বিবহত	১০০
২০। নয়ন-মিলন	১০১
২১। গকুলৰ কলীয়া	১০১
২২। শ্রায়ক বাহী	১০২
২৩। আকাশত চাং	১০৩
২৪। জীৱন-সঙ্গীত	১০৩
২৫। বনদেবী	১০৪
২৬। মুকলী	১০৫

(১৫০)

	বিষয়	পিঠি
২৭।	জোনাকত	১০৫
২৮।	প্রেমিক পৰাগ	১০৬
২৯।	বিবহত	১০৭
৩০।	আকুলতা	১০৮
৩১।	সখীৰ জ্যোতি	১০৮
৩২।	প্রেম-জয়ন্তী	১০৯
৩৩।	উকলি	১১০
৩৪।	আশীৰ্বাদ	১১১

ৰাগৰ ফুল

১।	মদৰ মহিমা	১১৩
২।	দৰা	১১৪
৩।	বাইৰ গান	১১৪
৪।	ধনৰ মহিমা	১১৫
৫।	দিগ্‌ মোহ	১১৬
৬।	সংস্কৃতং	১১৭
৭।	নাগিতৰ গীত	১১৭
৮।	কুৰি শতিকাৰ	১১৮
৯।	চহিছৰ গান	১১৯
১০।	All right যাম	১২০
১১।	আক্ষেপং	১২০
১২।	মোৰ বন্ধু	১২১

বিষয়	পৃষ্ঠা
১৩। কেনে মজা	১২২
১৪। বুঢ়া বুঢ়ীৰ প্ৰেম	১২৩
১৫। বৰ ভাল পাণ্ড	১২৪
১৬। ধন পালে	১২৪
১৭। আমি ভাষা উদ্ধৰ কৰিম	১২৫
১৮। কছম	১২৭
১৯। নিমন্ত্ৰণ	১২৮

‘ফুলবি’-বড়োতা

১৯৫৩

ফুলানি

(১)

সুখ-গীত

মিশ্র খান্সাজ—কাওরালী ।
আজি পূর্ণ আবেগে মহানন্দে
বিশ্ব হালে-জালে ;
প্রকৃতি-মানরে চোরাঁ আজি সরে
নতুন জীবন পালে ।
সূর্য্য-কিরণ বিমল স্নান্দব,—
জিলিকে ধবগী, জিলিকে অন্তব,—
মনমোহা লাচে পখিলাটি নাচে,
নাচে পবাণ তালে তালে ।

কিয় ভেনে মিছা শঙ্কা হয় !
 বলা উলাহেবে স্বখ-পতাকা উবাই,—
 প্রভু ! বিলোরা ককণা, পুৰোরা কামনা,
 চপোরা চৰণ-ফালে ।

বাণী বন্দনা

স্বাস্থ্যজ—কাওরালী ।
 নমো বাণী বীণাপাণি ভাৰতী !
 বৈছে প্রেমৰ স্তুতি ধিয়াই চৰণ দুটি,
 অন্তৰে কৰে আৰতি ।
 নমো বাণী বীণাপাণি ভাৰতী !

 বিতৰে কিৰণ ধরল কায়,
 অজ্ঞান তিমিৰ দিয়ে আঁতৰাই ;
 কমল মধুপ শত মন-প্রাণ
 গুঞ্জে গুণগান ;
 সঙ্গীত বাণা-তানে স্বকাবে প্রাণে প্রাণে,
 সঞ্চাবে নর শক্তি ;
 নমো বাণী বীণাপাণি ভাৰতী !
 বিনয়কপিণী ! দিয়া বিনয়,
 গুচোরা বিমলে হিয়া-নিষয় ;
 নকৰো কামনা আমি ধন-মান,

দিয়া চৰণত স্থান ;
 আমি অতি মৃঢ়মতি, দিয়া দেবী শুভমতি,
 কৰযোৰে কৰে মিনতি ।
 নমো বাণী বীণাপাণি ভাৰতী !

জীৱন-সাৰথি

শুৰট মল্লাৰ—একতালা ।
 কি সাহে নো যাওঁ প্ৰভু এই ঘোৰ আক্ৰাণে
 জলোৱা নস্তি জ্ঞানৰ শলাখে ;
 মোহেৰে অন্ধ, মায়াৰে বন্ধ,
 ছন্দল হিয়া, লাগিছে তয় !

চিন্তা-ভাবনা, বিবাদ-দৈন্ত,
 আছে দলে দলে বিপদ-সৈন্ত ;
 হুঙুচে যাতনা, হুপুৰে বাসন!—
 লাহে লাহে আয়ু হৈছে ক্ষয় ।

জলোৱা নস্তি, বজোৱা বাহী,
 তাকে শুনি শুনি যাওঁ হাঁহি হাঁহি ;
 তুমি বিশ্বস্বামী, তুমি অন্তৰ্য্যামী,
 হও যেন আমি তোমাতে লয় !

(৪)

ভকতি-আঁজলি

বিভাস—একতালী ।

(আমি) ভকতি-আঁজলি যাচিছোঁ প্রভু
বন্দনা-গানে ;

(প্রভু) তোমাৰ ককণা-কিৰণ ঢাণা
মজল-দানে ।

গাইছে চৰ্ম্মায়ে তোমাৰে মহিমা,
জ্ঞান-বেলি-তৰা ঘোৰিছে গৰিমা ;
বিবিধ ছন্দে তবু গুণগান
পঞ্চম তানে ।

গুচোৱা মনৰ কুৰ্বলী-আন্ধাৰ,
দিয়া গিয়ান-অমৃতধাৰ ;
ফুটোৱা প্ৰীতি-নীতি-অমুভুতি
আমাৰ প্ৰাণে প্ৰাণে ।

অৰপি বাসনা তোমাৰ চৰণে
জীৱন-কৰ্ম সাধো বজমনে,—
পূজিম অমোঘ মন্ত্ৰে নিতে
উন্নতি-ধ্যানে ।

(৫)

চৰণ-তৰী

বেহাগ খান্ধাজ—কাওরালী ।

হিয়া-আসন পাতি আছোঁ লোৱা ।

হোৱা প্ৰসন্ন পদধূলী খোৱা ॥

(খাজি) শকতিৰে ভকতিৰ সন্তাৰ আনিছোঁ,
নহৰা বিমুখ প্ৰভু কৰযোৰে মাতিছোঁ ;

(আমি) অবোধ সন্তান, নিঃকিন, অজ্ঞান,
চোৱা প্ৰভু চকু মেলি চোৱা ।

(যত) পাপৰ কালিমা প্ৰভু পদজলে শুচোৱা,
কুবাসনা-দাবানল পদজলে হুমোৱা,

(কৰা) নিৰ্ম্মল অন্তৰ উজ্জ্বল স্তম্ভৰ,-
জ্ঞানৰ বস্তি জলোৱা ।

(তুমি) হৃদিৰাজ ! হিয়া যেন কৰুণাৰে পালিবা,
প্ৰাণসখা ! তুমি প্ৰাণ প্ৰেমডোলে বান্ধিবা,-

(প্ৰভু) অনন্ত, অপাৰ ভৱ-পাবাবাৰ-
চৰণ-তৰী উটোৱা ।

(৬)

অমিয়া

মিশ্ৰ জয়জয়ন্তী—একতালী ।

দিয়া শান্তি, দিয়া জ্ঞান,

কৰোঁ আমি অমিয়া পান ।

নাচে তৰা, নাচে চন্দ্ৰ, নচুৱা আমাৰো পৰাণ ।

দিয়াই হিয়াত শক্তি,
অচল-অটল ভক্তি ;
সকলো পাহরৌ। তোমাকে সোঁররৌ,
বঙেবে করৌ তোমাৰে গান ।
তুমি প্রভু বিশ্বস্বামী,
প্রাণসখা, অন্তর্যামী ;
দীনবন্ধু, বকগাঙ্গিনী, কৃপাবিন্দু করাঁহে দান ।

(৭)

সুখ-স্বপ্ন

সিন্ধু—যৎ ।

চাই আজি শ্রানন্দেবে আশীষিছে ভগৱানে ;
মিলিছে সন্তান আঙি তেওঁৰে আশ্রানে ।
সুখ-স্বপ্ন সত্য করাঁ,
উজলোঁৱ। বজ্রকবা,
উজলোঁৱ। ই জীৱন প্রাণেবা ইহিদানে ।

(৮)

বাগ্‌দেবী

ইমন কল্যাণ—কাওৱালী ।

নমো বীণাপাণি ভারতী দেবী কবিতাকপিণী বসন্তবাণী ।
বজ্রোৰী ধীৰেবে গুৱলা স্বেৰে
ছয় বাগ ছত্রিশ বাগিণী টানি !

মালাবীণাপুস্তকহস্তে ।

ভগবতী ! ভাষতী ! দেবী ! নমস্তে,—

মানমোক্ষজ্ঞানস্বত্বভূদে শোকতাপ-সঙ্কট-উদ্ধাষিণী !

নমো পরিত্রতাবিনয়কপিণী

স্বৈতবর্ণে স্বৈতসম্বোজবাসিনী ।

জ্ঞান, জ্ঞপ্ত, শুভ দিয়া বরদে !

পৰম-আনন্দবিধায়িনী !

(৯)

পদ-ছাঁয়া

পূববী—আড়াঠেকা ।

কিয় মিচা মোহ-মায়া, কিয় খেদা মকছাঁয়া ?

কান্দি-কাটি বিয়াকুল কিয় কৰা মন-কায়া ?

আহিছিল যেনে দৰে

গুচি যাবা অকলশবে,

এৰি যাবা, এৰি যাব প্রাণে প্রাণে গঁথা হিয়া ।

কৰা কত হিয়া দান,

নোপোৱাচৌ প্রতিদান,

দিয়া বলি ঈশ-পদে, পাবা ঈশ-পদ-ছাঁয়া ।

(১০)

নির্ম্মালি

ইমন কল্যাণ—কাওরালী ।

হিয়াতে ধাপনা পাতি দিনে-রাতি সেবোঁ ত্রীচরণ অন্তরে ;
দিছা দৰিণন মূর্ত্তিমতী দেবী ! অমল ধরল কায়েবে.

আমি মতা শুনা কাতবে ।

কত সাধনাৰে, কত কান্দোনেৰে নলভোঁ তোমাক গোঁসানী !
আহিছাটোঁ আজি আপোন মায়াৰে ;

আমি অভাজনে আদৰোঁ কিহেৰে !

শতেক সেরক অন্নতশিৰে

মিলিছে মন্দিৰে মন্দিৰে,—

তোমাৰ আশীষ-আশাৰে ।

বাজিছে নিফুঁটে সবগে-মৰতে,

তযু বীণা-বাগ-বাগিনী ;

শুনিছে কবিয়ে মুগ্ধ প্রাণে,—

তোলে তালে তালে কবিতা-গানে ।

বিজ্ঞান-গৰিমা, কল্পনা-মহিমা

অমোঘ নির্ম্মালি তোমাৰে,—

তযু পুজাবীয়ে বিতবে ।

(৯)

ভক্তি-কুল

(১১)

কৃপা-ধাৰা

লুম - কাওৱালী ।

ঢালা কৃপাধাৰা প্ৰভু ঢালাহে ;
বোওৱী শাস্তি-নিজৰা হে ।
মোহব আন্ধাৰ পৰাজি সূক্বে
বিনাশে যেন পাপ-কলুষ প্ৰভুহে !
তাৰকা-চক্ৰে ঢালে যেন শাস্তি,
মধুৰ মলয়া বতাহে ।

গুঞ্জৰি গক গান মানস-অলিয়ে,
কুউ-জৰে গক পৰাণ-কুলিয়ে ;
কলু কলু তানে হিয়া-তটিনী
বৈ যক চৰণ-আশাৰে ।

(১২)

সোণালী শিকলি

ইমন কল্যাণ—একতালা ।

(ক)

(চোৰাঁ) ৰেলিলে আমাৰ ভুমলীয়া ফুলে
আকৌ এপাহি আজি ;
যেনে যেন ইদৰে বহুৰি এপাহি,
জানৰ কিৰণে যেন হাঁহি হাঁহি,
বিলাই বিমল জানৰ সৌৰভ
থাকে চিৰদিন ৰাজি ।

সোণালী শিকলি ধৰি আঁকোৱালি সোপানত উন্নতিৰ,
বলাঁ নিৰ্ভয়ে কৰি অন্তিম একেটি লক্ষ্য স্থিৰ।

(খ)

বিমল প্ৰেমৰ স্তুতিত সকলো ভিনভাব যায় ভাহি ;

হিন্দু মুছলমান জৈন ধৰ্ম্মান—

এই মল্লিষত সকলো সমান,

জ্ঞানৰ নিৰ্ম্মালি দিয়ে পূজাৰীয়ে,

লওঁ শিৰে শিৰে হাঁহি।

সোণালী শিকলি ধৰি আঁকোৱালি সোপানত উন্নতিৰ,—

বলাঁ নিৰ্ভয়ে কৰি অন্তিম একেটি লক্ষ্য স্থিৰ।

(গ)

তোমাৰ সন্তান আমি ভগৱান

তোমাৰে আদেশ পালি,

তোমাৰে সৃষ্টি জানিবৰ মনে

কৰিম যত্ন আমি প্ৰাণপণে ;

পাণ্ডগৈ যাতে জ্ঞানৰ বাটেদি

স্থবৰ সেন্দূৰী আলি।

সোণালী শিকলি ধৰি আঁকোৱালি সোপানত উন্নতিৰ,

বলাঁ নিৰ্ভয়ে কৰি অন্তিম একেটি লক্ষ্য স্থিৰ।*

*নিবাসগবন ফুলেখনী ইন্সটিটিউচনৰ ৰহস্যবেদীয়া বটী-বিভবনী
সভাৰ উপলক্ষে ৰচা।

(১১)

ভক্তি-কুল

(১৩)

নিয়তি

ঝিঝিট খান্ধাজ—একতাল।

(তুমি) কুৰি আঁবে আঁবে নিফুট স্তবেষে
বজোৱা মূছল বাঁহীটি ;
কৰি মতলীয়া কলৈ যোক নিয়া
মাৰি বিজুলীৰ হাঁহিটি !
দূৰ নীলিমাত আঁচল উৰাই
কুৰোঁ প্ৰাণভৰি কিবা গান গাই,—
কুলি কুলি হাঁয় গুঁয় পৰি যায়
বাসনা-কুসুম-পাহিটি !

(১৪)

সত্য শিৱ সুন্দৰ

বেহাগ খান্ধাজ—একতাল।

শূন্য জীৱন, শূন্য দুনিয়া, বিহৰো শূন্য পৰাণে ;
শূন্য গগন, চন্দ্ৰ-অৰুণ নিৰর্থো শূন্য বয়ানে ।
মায়াৰ ধেমালি, মোহৰ আন্তি,
প্ৰেমৰ মদিৰা, কপৰ কাস্তি,—
নিমিলে বিমল শুদ্ধ শাস্তি গুহুৱা স্তম্ভ-নিদানে ।
ধন-দৌলত, কাকন-আঙৰণ আছা আঁকোৱালি হৰনে,
নিমিষতে হব সকলো শূন্য নিঠুৰ কালৰ পৰশে ।

সকলো অসাধ, সকলো শৃঙ্খ,
সাধ মাথোঁ এক ধৰম পুণ্য.—
সত্য শির জ্বলন্ত প্রজ্ব বিচাৰী স্বপ্নে-ধিয়ানে ।

(১৫)

সবগ-সুধা

ছায়াট—একতালা ।

সবগ-সুধা বৰষিছে আনন্দ-নিদান ;
জীৱন-বীণাত উদাৰ স্তবে বাজে পুণ্য তান
বাজে উলাহ, বয়ান-কান্তি,
মিলন-পৰণ হৰম-শান্তি,
আবেগতৰা অশ্রু-নীৰৰ নীৰৱ সমিধান ।
যশৰ সৌৰভ বিলাই ফুলক
জীৱন-কুসুমপাহি ;
ৰূপা-বিস্মৃত আমোলমোলাই
হাঁহক গধুৰ হাঁহি ।

জ্ঞান-মন্দিৰৰ সিংহদুৱাৰ
মুক্ত কৰি লোৱাঁ সম্ভাৰ ;
উজলোৱাঁ শীতলোৱাঁ
মলিন আত্মৰ প্ৰাণ ।

(১৬)

ধৰমৰ বীণ

(কীৰ্ত্তন স্তব)

আজি লম হাঁহিমুখে জৰাতাৰ ।

(ইয়ে) কৰুণা অপাৰ, আনন্দ-আধাৰ,

আশীৰ্বাদ বিধাতাৰ ॥

“পিতাই ধৰ্ম্ম, পিতাই স্বৰ্গ,

পিতাই পৰম তপ ;

পিতা হলে প্ৰীত প্ৰীত সৰ্বদেৱ”-

এয়ে মোৰ গম্ভ-জপ ।

আতমাৰ মৰণ নাই,

(হৰিহে) কীৰ্ত্তিৰ মৰণ নাই,—

তন মন ধন জীৱন যৌৱন

সকলো এদিন যায় ;

বাজে চিৰদিন ধৰমৰ বীণ

ত্যাগৰ মহিমা গাই ।*

(১৭)

ঈশ-জ্যোতি

স্তবট মল্লাব—একতাল।

(এই) বিৰাট স্তম্ভ পোহৰ কৰি কি স্তম্ভৰ ছবি বাজে !

(ই) গহীন নিটোল নিশাৰ তম্ভা ভাঙি কোন সৰগৰ বাহী বাজে

* ‘দেৱদানী’ নাটৰ কাৰণে বচা ।

- (স্বৰূপ) ভৰত কঁপে বসুন্ধৰা,
নাচে আকাশ-চন্দ্র, গ্রহ-তৰা ;
হাঁহে বিশ্ববাণীৰ প্ৰাণৰ দৰা অশৰীৰী মোহন-সাজে ।
- (মোৰ) শূন্য কুটীৰ পুণ্য কৰি হাঁহে বজে মাজে মাজে ।
- (মোৰ) হৃদয়-ছুৱাব-দলিত কোনে
(কয়) গভীৰ স্বৰে সংগোপনে,
“সেৱিলে নৰনাৰায়ণে সাৱটিব বিশ্ববাজে ।”
- (পলাল) পলাল চিন্তা, পলাল ভ্ৰান্তি. —
- (এয়ে) এয়ে, স্বৰ্গ, এয়ে শান্তি.
জিলিকিছে আশাৰ বস্তি যদিও কঁদে মেঘে গাজে ।
থাপোন হিয়াত পালে কান্তি পাবা নিখিল ধৰা মাজে

(১৮)

মিলন-মাধুৰী

মল্লাৰ—কাওৱালী ।

আজি কি মিলন-সুখ মিলন-মাধুৰী
বিস্মৃতিছে জ্বৰতি বিস্তাৰি ;
এখানি হৃদয়খনি মহামিলনতে
পৰিছেহি জ্বৰনি বিচাৰি ।

মুকলি কৰিলোঁ আজি হৃদয়-ছুৱাব,
পদ-ধূলা দিয়াঁ আহি সখাহে !
পাষাণ হিয়াদি জ্বৰা চকুলোৰে গঁথা
লোৱাঁ লোৱাঁ প্ৰেম-মালাধাৰি ।

মিলন-সঙ্গীত শুনি মধু প্রতিধ্বনি
 হৃদয়-বীণত লোৱাঁ তুলি ;
 জোৰাচো শতক প্রাণ একেটি স্মৰে
 অসুখ-ভাবনা যত তুলি ।

আজিৰে জীৱন হক জীৱন-চানেকি,
 চৰণে হাঁহিব পৰা সখাহে ;
 বৰষিব ভগবানে কৰণাৰ ধাৰা,
 বৰনিব নগ্নল-বাৰি ।

ধৰাত নন্দন

বাউল সুৰ ।

(আজি) মিলন-সুৰৰ তালে তালে
 নাচিছে ধৰাত নাগি নন্দনে ;
 (আমাৰ) হৃদয়-সাগৰ উথলিছে সুধাৰ লহৰ-স্পন্দনে ।
 প্রেম-পাৰিজাত আছে ফুলি,
 ভক্তি-ভবে লোৱাঁ তুলি ;
 (আনি) বোৱাও পুণ্য গন্ধাকিনী মধুৰ মিলন-সন্দনে ।
 সত্য শিৱ সূন্দৰ হে ।
 বহাঁ হৃদয়-মন্দিৰতে,
 (প্রভু) শীতলোৱাঁ আতুৰ পৰাণ তোমাৰ কৃপাৰ চন্দনে ।

এই যে দিলা পবন তোমাৰ
মেলিলা মোৰ হৃদয়-দুঃখাৰ,
(তোমাৰ) চৰণ-ধূলিত সাগৰ বোৱাম বিপুল হৰষ-ক্ৰন্দনে ।

(২০)

হৰি-কীৰ্ত্তন

পৰজ বসন্ত — তেওঁৰা ।
হৰিনাম লোৱা গোৱা হৰিভুগগান ।
তেহে ভব-মহাপিচ্ছুত পাবা পৰিত্ৰাণ ॥
নানান ভাবে নানান সাজে
হৰিৰ মোহন ছবি বাজে,—
অন্ধ তোমাৰ অন্তৰতে হৰি বিদ্যমান ।
শঙ্খ-চক্ৰ গদা-পদ্ম ধৰি নাৰায়ণ
যুগে যুগে অৱতৰে ভক্তৰে কাৰণ ।
মোহ-মায়া পৰিহৰি
হৰিৰ চৰণ থাকা অৰি ;
মাৰ্ত্তা হৰিক সকাহৰে, পাবা সন্নিধান ।

(২১)

বোগ-শম্যাত ।

ইমন কল্যাণ—একতালা ।
(দাসক) কিমান যাতনা দিয়া প্ৰভু আক, শক্তি হৰিছে মোৰ ;
দেহ-কাত্তি, মন-শান্তি সকলো পৰিছে ওৰ ।

কেনে বিতোপন ধৰাখনি হায় !

স্ৰষ্টি তোমাৰ চাই নামুস্ৰায়,—

গুহুচিন্তে দেহে প্রভুহে কৰৌ যেন কৰযোৰ ।

চৰণ-ধূলিৰ চিৰকাল দাস,

এই সঙ্কটত এৰ' নাই আশ ;—

শাস্তি-সলিলে হুমুৰী প্রভুহে দক্ষ যাতনা ঘোৰ ।

(২২)

দুঃখ-বৰণ

ভৈৰবী—একতালা ।

শূন্য কঁপিছে, মেঘে গৰজিছে, নকঁপে সমূলি প্রাণ ;

আশাৰ বিজুলী চমকে উজ্জলি উঠিছে অময়া ধান ।

পূৰ্ণাৰ শেরালি তিয়ালে নিয়ৰে

স্বকয়-কিৰণে মচেহি সাদৰে ;

ককণা-কিৰণ হলে পৰশন উজ্জলি উঠে বয়ান ।

সুখৰ বহণে আবৰে নয়ন,

দুঃখ-নিশাতেহে পশোঁ ক্রীচৰণ ;

বুজোঁ কান্দি-কাটি তোমাকেহে মাতি শীতল পৰে যে প্রাণ

সুখে খুলি খুলি থালে হিয়াখনি

নিজৰি নিজৰি আহে চকুপানী ;

হিয়া উপচিব,—শতধাৰে বব অময়া সুখ-উজান ।

(১)

মাতৃবন্দনা

অতীতকীর্তিমণ্ডিতং

নহিঁ আৰ্য্যবন্দিভং

কৰ্ম্ণ বজ্রবজ্জনং

নমামি মাতৃচৰণম্ ।

প্রকৃতিবাগবজ্জিতং

নিহজবৃন্দকুজিতং

তুমাৰমান্যাতৰণং

নমামি মাতৃচৰণম্ ।

অশেনতীৰ্থচূষিতং

মুমুকুভ্জভজ্জিতং

বীৰেজ্জদীৰ্য্যধাৰণং

নমামি মাতৃচৰণম্ ।

অহ্মান্নাপৰ্দাহকং

হৃদয়ব্যাপ্তিসাধকং

অমৃতমৃত্যুকাৰণং

নমামি মাতৃচৰণম্ ।

(২)

সন্মিলন-গীত

ইমন কল্যাণ—একতারা ।

(ক)

নীৰলে মধুৰ মিলন-বাগিণী বিষপে বিশ্ব বিধি-অধীন
হিংসা-দ্বেষ, বিষাদ-দৈদ্য কৰি অনন্ত বুকতে লীন !

তাৰে তালে তালে তুলি হে আজি

হিয়াৰ তন্ত্রী উঠিছে বাজি,—

আজি শুভদিনে শুভ উদ্দেশ্যেৰে মিলাই আনিছোঁ শক্তি ক্ষীণ।

বজোৱা শঙ্খ, মঙ্গল-উকলী, বজোৱা বন্ধু আনন্দ-বীণ ;

সকলো হিয়াৰ নিফুঁট বাগিণী একেটি তানতে কৰা বিলীন ।

(খ)

কিহেৰে তুমি সৱাৰে পৰাণ,—শক্তিবিহীন, দুখীয়া-দীন,

সহানুভূতিৰ অমোঘ নিৰ্মালি হল আজীৱন মহৎ ধন ।

আনন্দ, স্নেহ, ভক্তি হিয়াৰ

উপচি পৰিছে গীততে আমাৰ,—

যাচিছোঁ তাকেহে অতি হেঁপাহেৰে,

লোৱা প্ৰতিদান নকৰি ধিণ ।

বজোৱা শঙ্খ, মঙ্গল-উকলী, বজোৱা বন্ধু

আনন্দ-বীণ ;

সকলো হিয়াৰ নিফুঁট বাগিণী একেটি

তানতে কৰা বিলীন ।

(গ)

ভৱিষ্য স্মৃৎসৰ সোণালী জেউতি বিৰিঙি উঠিছে হিয়া নচাই ;
বিহু-চৰণতে অৰপি বাসনা বলাঁচোঁ সকলো তাকে দিয়াই ।

আনন্দ-পতাকা সঘনে উৰাই

নবীন তেজেষে বলাঁ আঙুৱাই,—

নবীন সাহেৰে, নবীন বলেৰে বলাঁচোঁ সুৰষি ই শুভ দিন ।

বজোৱা শব্দ, মজল-উকলী, বজোৱা বহু আনন্দ-বীণ,

সকলো হিয়াৰ নিহুঁট ৰাগিণী একেটি তানতে কৰা বিলীন ।

(০)

জয় জয় ভাৰত জননী

ইমন কল্যাণ—কাওৱালী ।

জয় জয় ভাৰত-জননী

জয় জয় ভাৰত-জননী !

মুহিছিলে তপোবন হোমৰ গন্ধে,

ধ্বনিছিলে ত্ৰিভুবন বেদৰ ছন্দে,

তোমাৰ কোলাতে পৰি কোৰাণ-ছৰিফ ধৰি

লভিছিলে ইছলামে জুৰণি ।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ গোদাবৰী গঙ্গা,

পঞ্চসিন্ধু পুণ্যতৰঙ্গা,

মহা মহা গিৰি-নদী অজ-বিমানভেদী

প্ৰচাৰিছে গৌৰৱ-কাহিনী ।

মাৰাঠ অন্ধ্ৰ কামৰূপ বঙ্গ

পঞ্জাব গুজৰাট মগধ কলিঙ্গ,—

ত্রিশ কোটি নব-নারী স্বমমপরাগধারী
 সেরে তবু চরণ দুখনি ।
 জাগ্রত আজি সেই অশ্রু শক্তি,
 দৃষ্টাবে প্রাণে প্রাণে অশ্রু ভক্তি,—
 এৰা বিবাদিনী বেশ, বাক্য। আই মুক্ত কেশ,
 হোৱা পুহু জ্যোতিৰ্ময়ী জননী ।

(৪)

চেনেহী জননী বন্দে !

ভৈৰবী—একতারা ।

চেনেহী জননী বন্দে !

পূজোঁ হেঁপাহে বুলি চরণ দুখনি মিলিছোঁ আজি আনন্দে ।
 কেনে মনমোহিনী কাস্তি ধৰিছা তুমি নন্দন শোভা বিতৰি,
 কেনে মনোহাৰী পুষ্প-অৰতি তব বিহঙ্গ-গীতি-লহৰী ।
 ঘোমিছে নিতে তব অতীত কীৰ্ত্তি মহানন্দে কত যুগ ধৰি,
 গিৰি সন্ধ্যাচল, নরগ্ৰহ, উৰ্বশী, নীলাচল, উমানন্দে ।
 চেনেহী জননী বন্দে !

কত মহাতাপস জিৰালেহি হেঁপাহে তোমাৰেহে কোলাতে নিজানে,
 আজিও বিহঙ্গ-মজল-আৰতি গদ্য তপোবন বিয়ানে !
 শঙ্কৰ-মাধৱে জ্বললিত তানে শ্মশ-অমিয়া বিলালে,
 গালে তোটয়, ভটিমা, হুলডী. লেচাৰি,—বিবিধ ছন্দে ।
 চেনেহী জননী বন্দে ।

মহাসতী বাণী জয়মতী আদৰিলে মৰণ স্বামীৰ হস্তে;
 ধাপিলে কীৰ্ত্তি জয়দ'ল সাগৰেৰে,—ঘোষিব মহিমা কাল-অন্তে ।
 পদা ভগ নৰে ভাস্কৰ বাণে প্ৰতাপ থলে অখণ্ডে,—
 বজ্জ্বৰাৰিণী ! বীৰপ্ৰসন্নিনী ! গৰিমাবাহিনী ! বন্দে ।
 চেনেহী জননী বন্দে । *

(৫)

অসম কাম্যভূমি

মিথ্ৰ খাম্বাজ—জলদ একতাল।

(ক)

আহাঁ বন্ধু মিলিজুলি, পুজোঁ আহাঁ হিয়া খুলি,
 জনমভূমিৰ কমল চৰণ নমো হৈপাহেৰে ;
 (আজি) পুষ্পমালা পিক্কাওঁ আহাঁ আমি উলাহেৰে ।
 অসম-মাতৃ ! স্বৰ্গাদপি গৰীয়সী তুমি,
 মুনিমনমোহা হেৰা অসম কাম্যভূমি !
 হেৰা অসম কাম্যভূমি !
 হেৰা অসম কাম্যভূমি !

(খ)

উমানন্দ, সঙ্ঘাচলে, অশ্বক্ৰান্ত, নীলাচলে
 ধ্যানমগ্ন যোগীবশে কিৰণ-ভঙ্গ সানে ;
 (নিতে) গিৰি-গুহা জিনি আছে গহীন-গভীৰ তানে ।
 অসম-মাতৃ- —

* গুৱাহাটীত বহা অসম এছ'ছিয়েশ্যনৰ কনকাবেলনৰ উপলক্ষে বচা আৰু কৰ্মবীৰ
 জনবীনচন্দ্ৰ বৰদলৈদেৱৰ নেতৃত্বত গোৱা গীত ।

(গ)

কেনে শান্ত পৰাগ তোমাৰ, বিচি আছে মলয়-চৌবঁৰ,
 হিম-মহাগিৰি আছে শিতানতে পৰি ;
 (তোমাৰ) বৃগে বৃগে মহানদৈ পঞ্চালিছে ভৰি ।

অসম-মাতৃ—

(ঘ)

পূণ্যতোয়া তটিনীয়ে সাগৰলৈ হিয়া নিয়ে,
 চৰায় জেউতি জুৰি-জানৰ প্রীতি-উপহাৰে ;
 (তাতে) কাচন কাচি তৰু-লতা নাচে পাৰে পাৰে ।

অসম-মাতৃ —

(ঙ)

সন্তোষীয়া সবল চহাৰ বিনন্দীয়া প্রাণৰ পথাৰ,—
 হেৰাৰাক লুপ্ত কৰে শিলা পেপাৰ বোলে ;
 (তাৰে) মইনা কুলি কেতেকীয়ে তালে তালে তালে ।

অসম-মাতৃ—

(৬)

চেনেহী জনমভূমি ।

ইমন কল্যাণ—জলদ একতালী

(ক)

কোনে নো খতনে তুলিলে-তালিলে, শিকালে গুৱলা ভাষা,
 কোনে নো হিয়াত উলাহ ভৰালে নিজৰে নকৰি আশা ;
 কোনে নো মলিন ৰেখাটি দোখলে মচিব চুমাৰে চুমি ?—
 নিচেই নিচলা তুমি, তুমিয়ে চেনেহী জনমভূমি ।

(খ)

কোনে নো এফেৰি আঁতৰোঁ বুলিলে দিবকে নোখোজে এৰি ;
কোনে নো ওচৰে-আঁতৰে আছে মৰম-প্ৰীতিৰে এৰি ;
কোনে নো সম্পদে-বিপদে আছে আলেঙে আলেঙে জুমি ?—
নিচেই নিচলা তুমি, তুমিয়ে চেনেহী জনমভূমি ।

(গ)

উলাহ-বাগিণী ধৰিলে সন্তানে পাঠৰা হিয়াৰ জালা,
আমন-জিমন দেখিলে বয়ান উছাহ-আহুতি ঢালা ;
নাঁচৰে মোহন বেণুটি বজাই হিয়া উদগোৱা তুমি,—
নিচেই নিচলা তুমি, তুমিয়ে চেনেহী জনমভূমি ।

(৭)

ভাৰতবৰ্ষ

ঈশ্বৰ কল্যাণ—একতাল।

ভাৰতবৰ্ষ আমাৰ হৰ্ষ, আমাৰ গৰ্ব, আমাৰ মান,
শক্তিদায়িনী মাতৃ আমাৰ, আমাৰ স্বৰ্গ তীৰ্থস্থান ।
বাপ্পা ছাৰিৰ ভীমসিংহ বাঁৰ 'ম্ৰ কৰিলে আৰ্য্যসংগ ;
সতী পদ্মিনীৰ পুণ্য কীৰ্ত্তিৰ ত্ৰিদিব নিনাদি বাজিল শব্দ ।
আকাশে-বতাহে শুনো একৰাতে তোমাৰ মহিমা গৰিমা-গান,
মহাতাপসৰ সাদৰী ধাত্ৰী আমাৰ মাতৃ হিন্দুস্থান !
ভাৰতবৰ্ষ আমাৰ হৰ্ষ, আমাৰ গৰ্ব, আমাৰ মান
শক্তিদায়িনী মাতৃ আমাৰ, আমাৰ স্বৰ্গ তীৰ্থস্থান ।

বেদ-কোষণৰ আৰতি আজানে কৰা মুখৰিত মৰত-স্বৰ্গ ;
 মন্দিৰ-মছজিদ কৰি কোলাকুলি ধৰক সারটি ভকতবৰ্গ ।
 মিলিত শক্তি কৰাটো সৃষ্টি, কৰাটো বস্তুধা কম্পমান,
 গোৱা সমস্বৰে আমাৰ ভাৰত, আমাৰ স্বৰ্গ হিন্দুস্থান !
 ভাৰতবৰ্ষ আনাৰ হৰ্ষ, আমাৰ গৰ্ব, আমাৰ মান,
 শক্তিদায়িনী মাতৃ আমাৰ আমাৰ স্বৰ্গ তীৰ্থস্থান ।

(৮)

সোণৰ হিন্দুস্থান

খাস্বাজ—জলদ একতালা ।

সোণৰ হিন্দুস্থান ! প্রাণৰ হিন্দুস্থান !

ৰাজিছা পুনীয়া সাজে ছুনিয়াত আশ্বান ।

শিলে শিলে অঁকা চোৱা আৰ্য্য-কীৰ্ত্তি-কথা,

নৈৰ চোৱে চোৱে শুনা পুণ্য কাহিনী গঁথা,

বিলায় পৱন ধীৰে সতীৰ মতিমা-বাণী,

আজিও স্তব্ধ নাচে পুনৰিত পৰাণ ।

পজা বস্ম অসি বাজে ৰণ বান্ বান্,

মজল-গীতি ধৰে চাৰণ-চাৰণীগণ,

শতদৰ্প কৰে চুৰ্ণ-বিচুৰ্ণ,

নিৰথে জনগভূমি বিশ্বয়বধান ।

ধৰণী মুকুটমণি এই হিন্দুস্থান ভূমি,

পৰাণ শীতল পৰে তোমাৰ চৰণ চুমি ;

হুজ্জত স্বার্থ দলাদলি দিয়া ভাই দলিয়াই,—
একমত্রে সাধোঁ আই মাতুব কল্যাণ ।

(৯)

অসম-গৌৰৱ

ইমন কল্যাণ—জলদ একতালা ।

আজি) তোমাৰ প্ৰেমৰ মহা আকৰ্ষণে আনিছে হে আই টানি,

ই মহামিলন দেখি গম্ভীৰে

‘আশীষিছে নীলাচল যোগীনৰে,

উমানন্দ-কমণ্ডলুৰে ঢালে শান্তিয়নী পানী ।

দিয়াঁচোঁ জননী তোমাৰ পুৰণি অমোঘ মগ্ন দান,

সেৱো শ্ৰীচৰণ তব সন্তানে হিন্দু মুহলমান ।

কেনে প্ৰশান্ত সৌম্য মূৰ্তি আছা তুমি আই ধৰি :

চোৱঁৰ তোমাৰ শীতল মলয়,

শিতানত পৰি আছে হিমালয় ;

বয় শিৰে শিৰে পুণ্য প্ৰবাহ তোমাৰ ধ্বজ ভৰি ।

দিয়াঁচোঁ

যদিও নিজান তোমাৰ আকাশ জিলিকে ইয়াতো তৰা,—

জিলিকি কতনো মহাকবি সতী,

ধৰ্ম্ম-কৰ্ম্ম-বীৰ সেনাপতি,

উজলাই তব মুখৰ কান্তি উজলালে বহুক্ষণ ।

দিয়াঁচোঁ.. ..

নোহোৱা জননী নিচলা দুখনী তুমি বসুধাৰ বাণী ।

অতীত স্মৃতিৰ মুক্তা-মণিৰে

শোভিছে কণ্ঠ, পুণ্য জেউতিৰে,

তোমাৰ তটিনী-বিহগ-কণ্ঠে শুনো মহিমাৰ বাণী ।

দিয়াঁচোঁ

অকল আমাৰ চকুত তুমিতো নোহোৱা কাম্যভূমি

মুনিমনোহৰা তোমাৰ কান্তি,

বিচাৰি তোমাৰ বুকৰ শাস্তি

আছিল বশিষ্ঠ গালৰ গোৰুৰ আদি কত মহামুনি ।

দিয়াঁচোঁ

ধৰাৰ মাজত তুমিয়ে জননী এখনি গুৱনী ধৰা ।

কত নো তীৰ্থ, সৰিৎ, সাগৰ,

কত মন্দিৰ, কত গিৰিবৰ,

আছা জনজাতি বুকত সৱটি অমিয় চেনেহে ভৰা ।

দিয়াঁচোঁ

মাতৃহত্যা পৰশুৰামক ভাবিলা তুমিহে দেৱী ।

নিমি অভিলাষে ব্ৰহ্মাৰ তনয়ে

দেহহীন হৈ আমি মহাত্ময়ে,

পালে পৰিত্ৰাণ “মণ্ডল-নিবাস” তোমাৰ চৰণ সেৱি ।

দিয়াঁচোঁ

প্ৰথম জেউতি নতামণ্ডলৰ লভিলা জননী তুমি ।

তোমাৰ দেহতে “জ্যোতিকণা” পৰি

ব্ৰহ্মাও মাজত পৰিল উফৰি,

গালে জয়গান প্রাগজ্যোতিষৰ নিখিল মৰ্ত্যভূমি ।
দিয়াঁচোঁ

আছিল। এদিন তুমি ভাৰতৰ জীয়াৰীৰ শিৰোমণি ।
শিলাদিভ্যৰ “দান-সাগৰত”
তোমাৰ ভাস্কৰ সন্নাৰে আগত,
তোমাৰ ভগই কুকৰ্কেত চলালে অক্ষৌহিণী ।
দিয়াঁচোঁ

অসীম মহিমাধাৰিণী অসমা জননী জনমভূমি !
বাণৰ জীয়াৰী উষা পটেশ্বৰী,
কৰ্ম্মবমোহিনী কৰ্ম্মিণী সুনন্দাৰী,
সৰ্তী কুলধাৰা বেহুলা সাধনী জয়াৰ জননী তুমি ।
দিয়াঁচোঁ

তোমাৰ সমান আছে নে কোনোবা জননী ভাগ্যৱৰ্তী
তোমাৰ হস্তে কত জীয়াৰীয়ে
সমৰভূমিত প্রাণ বলি দিয়ে,
তোমাৰ বমণা মূল। বীৰাজনা শক্তি নৃত্তিমতা ।
দিয়াঁচোঁ

এদিন তোমাৰ প্রতাপী তনয় শঙ্খলাদিব বজা—
তুলিলে তুমুল ঝগ-তৰঙ্গ,
ললে হেলাবজে বিহাৰ-বঙ্গ ;
নৰ গদা শিৱ কদ্রসিংহে উৰালে কীৰ্ত্তি-ধ্বজা ।
দিয়াঁচোঁ

তোমাৰ আদেশে, তোমাৰ আশীষে, সমৰ-সাজেৰে সাজি,

বীৰ-চিলাৰায় লাচিত হুকনে

পৰাজিলে অৰি প্ৰাণ বলিদানে ;

উঠিল তোমাৰ "মায়াম" কীৰ্ত্তন দূৰ-দূৰণিত বাজি ।

দিয়াঁচোঁ

শঙ্কৰ মাথৰে হৰিনামৰসে বোৱালে প্ৰেমৰ নদী ।

মাংসকন্দলি, কবি গজপতি,

অনন্তকন্দলি, বামসৰস্বতী

কৰিলে সাহিত্য-জগৎ সৃষ্টি ধৰ্ম্মৰ সাগৰ মথি ।

দিয়াঁচোঁ

বীৰ মণিৰাম পিয়ালি কুশলে জীৱন আহতি দিলে ।

গুণাতি আনন্দ লক্ষ্মী পদ্ম হেম,

তৰুণ নবীন গোপী দেশপ্ৰেমে,

উছৰ্গা জীৱন সেৱাত তোমাৰ মহিমা বথানিলে ।

দিয়াঁচোঁ

আনিছোঁ জননী হিয়াৰ অৰ্ঘ্য তোমাক পুজিম বুলি ;

দিয়াঁ দিয়াঁ আই চেনেহ-নিৰ্ম্মালি,

হিংসা স্বাৰ্থ দিম আজি বলি ;—

পাতিছোঁ হেঁপাহে জাতীয় যজ্ঞ ভাই-ভনী মিলি-জুলি ।*

* এই গীতটি ঠং ১৯১৬ চনত গুৱাহাটী বহু অসম এছচিয়েশ্যনৰ কনকাৰেজৰ উপলক্ষে বচা আৰু দেশপ্ৰাণ অধিকাৰিৰ বায় চৌধাৰীৰ নেতৃত্বত গোৱা হৈছিল ।
এতিয়া একাধিক যোগ দি প্ৰকাশ কৰা হল ।

(১০)

অসমা জননী

(তুর্গানাবায়গী আইনামৰ সুব)

বীৰপ্ৰসন্নিনী মুক্তিপ্ৰদায়িনী চৰণে কৰৌ প্ৰণাম হে (অসমা জননী) ।
 ৰূপে অহুপমা গুণতে অসমা মৰতে অমৰ ধাম হে (অসমা জননী) ॥
 মহাযোগী মুনি তপ-ধ্যানে গুণি বুকতে জিৰণি পায় হে ।
 যুগযুগান্তৰে লোহিতে গজীৰে তোমাৰে মহিমা গায় হে ॥
 তোমাৰ সন্তানে ভগদত্ত বাণে নৰনাৰায়ণ বজাহে ।
 লাচিত ভাস্কৰে শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰে উৰালে কীৰ্ত্তি-ধ্বজাহে ॥
 তোমাৰে জীয়ৰী জয়মতী কুঁৱৰী কবিলে মৰণ জয় হে ।
 পুণ্য শোণিতেৰে জয়সাগৰেৰ সজ্জীৱনী অধা বয় হে ॥
 আজি পুণ্য তিথি জয়া-জয়-গীতি বিজয়-গৌৰৱে গাম হে ।
 জয়া-স্তুতি ধৰি জয়-যাত্ৰা কৰি পশিম মুকুতি-ধাম হে ॥

(১১)

জাগাঁ জাগাঁ তৰুণ

(বাগ আসোৱাবী)

জাগাঁ জাগাঁ তৰুণ প্ৰলয়-হুকাৰে জাগাঁ—
 মহান জীৱন-ত্ৰতে লাগাঁ ।
 জননী জনমভূমি অভয় চৰণ চুমি
 মাতৈঃ অমোঘ বাণী মাগাঁ ॥

ব্রহ্মপুত্র নদসম বিশাল অন্তৰ মন,
 হিমশৃঙ্গ সম উচ্চ শিৰ,
 উন্মুক্ত পৰ্ব্বত বেগে আশুবা নবীন তেজে—
 ব্রহ্মচাৰী ধৰ্ম্ম-কৰ্ম্ম-বীৰ ।

অবিচ্ছিন্ন অন্ধকাৰ অন্ধ কুসংস্কাৰ
 দুঃখ-দৈন্ত-অস্তৰ বিনাশি,
 ধৰ্ম্মতে সৰগ কৰী। সোণৰে অসম গঢ়া
 জননীৰ মহিমা প্রকাশি ॥

মুক্তি-শঙ্খ

মিশ্র কাফি—দাদৰা ।

মুক্তি-শঙ্খ বাজে হে ।
 জাগ্রত নবনাৰায়ণ-মূৰ্ত্তি বিৰাজে ॥
 মান্নাৰ শৃঙ্খল কাৰাগাৰ ভাঙি,
 মোহ-তিমিৰৰ যৱনিকা দাঙি,
 মুক্ত আত্মা অভয় যন্ত্ৰে মেঘমন্ত্ৰে গাজে হে ।

শত শতাব্দীৰ জড়তা,
 শত বাক্যোত্তৰ দীনতা.—
 এছাৰি ওলোৱা বীৰ-বীৰাঙ্গনা
 শান্তি-সেনা-সাজে হে ।

বিশ্ব প্রেমৰ মধুৰ মিলনে,
শান্তি-সুখমা স্নিগ্ধ কিৰণে,
সত্য শির স্তম্ভৰ কেনে
মোহন মূৰ্তিৰ বাজে হে ॥*

(১৩)

যজ্ঞৰ পূজাবী

(বিয়া নামৰ সুৰ)

অসমী আইৰ আঁচলৰ ধন যজ্ঞৰে পূজাবী (হে বাম বাম)
ভক্তি-ফুলৰ লোৰী আমাৰ বৰণ-মালাধাৰি (হে বাম বাম) ।
কিনো আছে কি দি তুমি দীনে-দুখীয়াই, (হে বাম বাম)
দস্তে তুণ তুলি ধৰোঁ, মৰষিবা দায় । (হে বাম বাম)

ডবা শঙ্খ উকলীৰে নিবেদোঁ শৰাই ; (হে বাম বাম)
মস্ত দিয়ঁ যুগ-ধৰ্ম্মৰ নিৰ্ণালি বিলাই । (হে বাম বাম)
মোহ-মায়াই হিয়াৰ বস্তি দিয়ে মুয়ুয়াই, (হে বাম বাম)
জ্ঞান-খনিৰ তৈল ঢালি দিয়ঁহি জ্বলাই ॥ (হে বাম বাম)

* ৪২০ শঙ্কৰাকৃত শিৱসাগৰৰ শিৱদ'লত পতা মহাপুৰুষ শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ তিথি-সভাৰ আবশ্যগীত ।

কিহৰ শঙ্কা কিহৰ ভয়

ইমন কল্যাণ—দাদৰা দ্ৰুতলয়।

শৌৰ্য্যে-বীৰ্য্যে অসমা জননী

কিহৰ শঙ্কা, কিহৰ ভয় !

বজোৱা শঙ্কা, বিজয়-ডকা,—

বোলাহে অসম-মাতৃৰ জয়।

কত নো ধুমুহা ডকা চাকনৈয়া

শিৰৰ ওপৰে গৈছে বৈ ;

অভ্ৰভেদী গিৰিৰ দুৰ্গে

উচ্চ শিৰেৰে আছে যে বৈ।

সোণালী শস্ত্ৰ লখিমী আই

মুগ-মুগান্তৰে আছা বিলাই ;

জীয়াৰী লুইতে হিয়াৰ সম্ভাৰ

দেশ-বিদেশত যাচিছে গই।

এহুৱা ধৰমী এহুৱা মৰমী

শক্তিশাৰিণী আই !

কেশাণ্ঠ তোমাৰ স্পৰ্শ কৰিব

সাধ্য কাৰো যে নাই।

(১৫)

জনমভূমি

মিশ্র মালকোষ—একতাল। (চিমা লয়) ।

জনমভূমি ! জনমভূমি !

সৰগতো অধিক ভূমি ।

জন্মে জন্মে যুগে যুগে

থাকৈ যেন আই চৰণ চুমি ॥

জীৱন পুণ্য তোমাৰ সেৱাত,

মৰণ ধন্য তোমাৰ কোলাত ;

ভূমি তত্ত্বৰ মুক্তি-নিলয়,

জীৱন-হোতাৰ যজ্ঞভূমি ।

বীৰ-সন্তানৰ শোণিত-বিন্দু

মিলি বয় সৌ লোহিত-সিদ্ধ ;

অমৰবৃন্দে হিম-শৃঙ্গে

তোমাৰ কান্তি আছে জুমি ।

(১৬)

পৰবৰ অধিপতি

বেহাগ খান্ধাজ—একতাল ।

আজি পৰবৰে অধিপতি লোৱাঁহি তত্ত্ব-কিৰীটি ।

পূজাৰ বেদীত পাতিছোঁ ধাপনা হিয়াৰ গভীৰ প্ৰীতিটি ।

মুমোৱা চাকিটি দিয়াঁহি জলাই,

জয় পৰা কুল দিয়াঁহি ফুলাই,—

স্বপ্ন চেতনা দিয়াঁহি অগাই,

অতীতৰ গধু স্মৃতিটি ।

উঠে হাহাকাৰ বজ্জা বিদাৰি,

শক্তি প্ৰাণ উঠিছে জিকাৰি,—

মাতৈঃ বাণী স্নেহেৰে সঞ্চাৰি

সুনোৱা শান্তি-গীতিটি ॥ *

(১৭)

অ' মোৰ অসমী আই !

(টোকাৰী গীতৰ সূৰ)

অ' মোৰ অসমী আই

তোৰ মান জগতত নাই ।

কাপে যে অসমা গুণে অল্পপমা,

দেৱৰো বাহুত ঠাই ॥

তোৰে পো লাচিতে শৰাইৰে বণতে

বাখিলে তোৰে যে মান ;

তোৰে জীয়াবীয়ে মুলা বমলীয়ে

দিলে যে জীৱন দান ।

তোৰে পো শঙ্কৰে নামৰে স্নেহেৰে

বিলালে ভকতি ধন ;

তোৰে জয়মতী খনা লীলারতী
 নাৰী কুলৰে বতন ।
 তোৰে ফুলনিত্তে সোণৰ ফুল ফুলালি,
 চিঙি নিয়ে কোনোবাই ;
 তোৰে বুকু ফালি লোককে খুৱালি,
 তোৰ যে খাবলৈ নাই ।
 লুইতৰ পাৰৰে আই সবস্বতী
 গজাৰে পাৰলৈ যায় ;
 যোড়শোপচাৰে মাতিছে। কাতৰে
 আনিবি পুহ ঘুৰাই ।
 কৰিছে। মিনতি, দে আই শক্তি
 বীৰৰে তেজ বোৱাই ;
 তোৰ দুখ আঁতৰাম, তোৰ মুখ উজ্জ্বলম,
 ফুৰিম তোৰ মহিমা গাই ॥ *

(১৮)

স্বপ্নি স্বাগতম্

মিশ্ৰ বেহাগ ঋতু—চৌতাল ।

আই। আই। বীৰমণি
 হৃদি-সিংহাসনধনি
 থৈছে। সজাই তোমাৰ কাৰণে
 দিয়াঁহি চৰণ-ধূলি ।

* অসমত বুকীয়া বিধিবিহিত্তালয়ৰ দ্বাৰা কবি শিৱসাগৰত পতা পোন-প্ৰথম বাজহৰা
 সভাৰ উপলক্ষে বচা আৰু গোৱা গীত ।

স্বতি স্বাগতম্
 স্বস্তি স্বাগতম্
 মহান আলোকে উঠক আমাৰ
 হৃদয়-সৰোজ ফুলি ।

পুণ্য মন্দিৰৰ শঙ্খ-আৰতি,
 শূন্য কাৰেঙৰ যুদ্ধ সাৰথি,
 সাগৰ-লহৰে সমীৰে আদৰে
 কুঞ্জ-কুটীৰৰ অতিথি ।

কান্দিছে কেঁকুৰি শত ভাই-ভনী,
 আহিছা লৱৰি নেমানি আমনি,—
 দিয়াঁ নিচুকাই চেতনা জগাই
 আশা-ভৰসাৰ বৃজনি । *

অসম-মাতৃ

(তুৰ্গাববী শ্ৰব)

এহে জনাভূমি অসম-মাতৃ তে প্ৰণমো চৰণ ।
 নমো নমো তত্ত্ববৃন্দ নৰনাৰায়ণ হে ॥
 পুষ্পমালা অৰ্ঘ্য-অৰ্ঘ্য কৰিছোঁ অৰ্পণ (তে বাম বাম),
 গজল-উকলী-ধ্বনি উঠিছে সঘন হে ।

* ইং ১৯২১ চনত মান্দিৰ পণ্ডিত গদনমোহন মালব্যজীৱ সৰ্বজনীন-সভাত
 শিৱসাগৰত গোৱা হৈছিল।

যজ্ঞৰ পূজাৰী লোৱাঁ হুদি-সিংহাসন (হে ৰাম ৰাম),
মাতৃপূজা মহামন্ত্ৰ কৰাঁহি ঘোষণা হে ।

যিটি মন্ত্ৰে দেশে দেশে নৱ জাগৰণ (হে ৰাম ৰাম)
সেই মন্ত্ৰ প্ৰাণে প্ৰাণে কৰাঁ সজাৰণ হে ।

বিভূ-স্বষ্টি লীলা বুজা মাতৃৰ মহিমা (হে ৰাম ৰাম):
নিৰ্ম্মালি মাগিছোঁ সত্য জ্ঞানৰ গৰিমা হে ।

অন্তৰ্ভূত মাতৃমূৰ্ত্তি কৰাঁহি আপনা (হে ৰাম ৰাম).
তাপস সাধকে যিটি কৰে আৰাধনা হে ।

মাতৃৰ চৰণ-সেৱা পৰম ধৰম (হে ৰাম ৰাম)
প্ৰাণপণে সাধোঁ ইহ জনম কৰম হে

(২০)

আৱাহন

(বিয়ানামৰ শ্ৰৱ)

হুখীয়াৰ ঘৰতে আইৰে পূজাৰী

দিলাহি চৰণৰ ধূলি হে পূজাৰী ।

কিহেৰেনো বৰোঁ, কিহেৰে আদৰোঁ.

আৱাহন কৰোঁ কি বুলি হে পূজাৰী ।

নাই যে বাহতে বীৰৰে শক্তি

ভগদত্ত লাচিতৰে (হে পূজাৰী),

নাই অন্তৰতে নিকামে ভক্তি ধৰ্ম্মবীৰ শঙ্কৰে (হে পূজাৰী) ।

নাই জীয়াৰীৰে ৰূপৰে জেউতি উষা, ভানু, কল্পিনীৰে (হে পূজাৰী)

বগচতীবশে নেনাচে শোণিতে জয়া মূলা সাধনীৰে (হে পূজাৰী) ।
 আছে তপোবনে নাই যে তপস্তা বশিষ্ঠ, গোকৰ্ণ মূনি (হে পূজাৰী),
 যোগী নীলাচলে আছে তথা লাগি পুৰণি কাহিনী গুণি (হে পূজাৰী) ।
 নাই লুইততে বণিজৰে নাও, নাই চান্দ সদাগৰে (হে পূজাৰী),
 শৰাইঘাটেতে হুকুটে হিলৈ জয়ধ্বনি অসমৰে (হে পূজাৰী) ।
 পুৰণি কীৰ্ত্তি বিনাই “কাৰেঙে” হিয়া ভাগি আছে পৰি (হে পূজাৰী),
 বয় জেৰেঙাতে শোকৰে “সাগৰে” সতীৰে শোণিতে জৰি (হে পূজাৰী) ।
 দেউল-দ’লৰে সোণৰে কলচী ভগনৰে চিনে বাজে (হে পূজাৰী),
 “সাগৰ”-পাৰতে পুৰবী স্মৰতে সোৰ্বৰণী-বীণে বাজে (হে পূজাৰী) ।
 চকুলো-নিয়ৰে ভকতি-ফুলেৰে নিবদো এই শৰাই (হে পূজাৰী) ;
 দিয়। শাস্তীৰূপে আইৰে স্মৃতিনে আনিম আমি জনাই (হে পূজাৰী) ॥ *

সমদল-গীত

মিশ্ৰ ইমন—একতালা ।

সঁপা জননীতে প্ৰাণ,

গোৰী সমস্বৰে গান,

অসমৰ জয়বৰে পুৰক বিমান ।

শিৰে শিৰে বক তপ্ত শোণিত,

উৰক গৰে বিজয়-নিচান ॥

* ২০।১০।৩৬ তাৰিখৰ দিন। দেশভক্ত ফুকনৰ পৌৰোহিত্যত শিৱসাগৰত বহা অসম
ছাত্ৰ সন্মিলনৰ ১০ম অধিবেশনৰ বৰণ-গীত ।

বজ্রবে বাকী শতেক হৃদয়,
সংহারী বিদ্র, কৰী ভয় জয়,
বুঝীত বাখী কীৰ্ত্তি অসমব
সোণালী আখৰে যুগযুগান্তর
উষন গবরে বিজয়-নিচান ।

সৌরবী বীৰ্য চিলা, লাচিতব
ধর্মব বাণে শুক শঙ্কর
সতীত্ব কীৰ্ত্তি পূর্ববি জয়াব,
জাগ্রত কৰী চেতনা এবাব,—
উষক গবরে বিজয়-নিচান ॥

(২২)

অসমী আই ।

মিত্রা ভৈরবী—একতাল।

কবিচাঁ প্রণি অনন্তশক্তিবাৰিণী অসমী আই ।
অধম সম্মানে মাগিচাঁ শরণ, গরম শতক দায় ।

কৃত্ত তীর্থ সত্র মন্দির পরিত্র,
ব্রহ্মপুত্র পুতবাৰি,
তোমাৰ কোলাত শোভে অসংখ্যাত
তাপস-পৰ্বতশাৰী ।

ভগদত্ত বাণে নবনাৰায়ণে
অক্ষয় কীৰ্ত্তি থলে ;

কল্প, চিলাৰায় লাচিত, গদাই
 বীৰেন্দ্র-খিয়াতি ললে ।
 সতীৰ মহিমা, জাতিৰ গৰিমা
 প্রকাশিলে জয়মতী ;
 তোমাৰে জীয়েকী বিহুৰী সুনন্দী
 উষা, খনা, লীলারতী ।
 মাধৱ শঙ্কৰে নামৰ বাজাবে
 বোৱালে অমৃত নৈ ;
 অধৰমবাশি কলুষ বিনাশি
 “চলিলে” ধৰম থৈ ।
 গৌৰব-জ্যেউতি ভূমিতা মুকতি
 হিয়াত থাপনা কৰি ;
 বাজে শুভদিনা শত হৃদি-বীণা
 স্বদেশ-প্ৰেমেৰে ভৰি ।

(২৩)

চ'তৰ বিয়লি বেলা

মিশ্ৰ খাম্বাজ—দাদৰা ।

(আজি) চ'তৰ বিয়লি বেলা

মেঘৰ মোহন মেলা,

মধু-মিলনৰ গাধুৰী ;

বাসন্তী বতাহে উট-ভাহি আহে

অমিয় সূৰ্যৰ লহৰী ।

সোণৰ কলচী হাঁহিছে মিচিকি
 সাগৰ পাৰত জিলিকি ;
 নৈৰ সিপাৰৰ পুৰণি বীণাটি
 বাজিছে আপুনি ঝিকিকি ।

সতীৰ মহিমা, বীৰৰ গৰিমা,
 শিলৰ প্ৰতিমা তাহানিৰ,
 আজি জাগি উঠি আৱাহনী গীতি
 গায় দুৰণিৰ অতিথিৰ ।

ভাষা-নাও

মিশ্ৰ ভীমপলত্ৰী—কাহাৰবা ।
 ধুবলি-কুৰ্ৱলী মেঘ, মাৰে গাজনি,
 আহিছা অতিথি-দেৱ একো নগণি ।
 মৰহা আশাৰ ফুল যতনে ভৰাই
 নিচলাৰ সেৱাটিৰে যাচিছোঁ শৰাই ।
 চেনেহী ভাষা-ফুলনিখনি
 তোমাৰ মন্ত্ৰত পুহু হওক স্তৱনি ।
 তুলবুল ভাষা-নাও দিশ নমণি,
 কাতৰে অসম-আয়ে কৰে বিননি !

যতনাই লোৱা বঁঠা, ধৰা শুৰি,
চাকনৈয়াত পৰি যায় জানোচা বুৰি ।*

(২৫)

বংপুৰ

মিঞ্জ তিলক কামোদ—কাহাববা ।

বং-কাৰেঙৰ বংপুৰলৈ আহিছা বঙেৰে পূজাৰী !
সপোন-স্মৃতিৰ ফুলেৰে যাচিছো বৰণৰ মালা ইধাৰি ।
শত আবেগত স্পন্দিত শ্ৰাণ,
দিয়াছি অভয় মন্ত্ৰ দান ;
সঞ্জীৱিত কৰা মানস-কুন্তল নৱ আশা-বাৰি সঞ্চাৰি ।
জীৱন-মৰণ সন্ধি-ক্ষণ আজি,
জীৱনৰ স্মৰ উঠে যেন বাজি :-
উদে যেন পুত্ৰ গগনত ভাঙু আঁউশী আন্ধাৰ বিদাৰি ।†

(২৬)

বাণী পূজা

ইমণ কল্যাণ—একতাল।

লোৱাছি বাণীৰ সেৱকবৃন্দ ভক্তি-আঁজলি আজি,
মিলন-পৰশে মানস-কুঞ্জ উঠিছে হৰমে বাজি ।

* শিৱসাগৰত পুনৰ সঞ্জীৱিত কৰা অসম-সাহিত্য-সভাৰ ১২শ সন্মিলনৰ উপলক্ষে
বচা আৰু গোৱা হৈছিল ।

† অসমৰ প্ৰধান সত্ৰা উজনিৰ বংপুৰলৈ অহাৰ উপলক্ষে বচা আৰু গোৱা গীত ।

গন্ধিৰ ভৰি মজল স্নৰে উথলে পুণ্য তান,
 নমে শত পুত প্ৰাণ ;
 বৰষে আশীষ নবীন বৰষে অশৰীৰী সাজে সাজি ।
 নাই দুখীয়াৰ পূজাৰ সমল বহু-মুকুতা-মণি,
 দুটি তলসৰা ভাব-কুসুমেৰে সজাওঁ চৰণখনি ।
 হাঁহিছা জননী নিৰখি তোমাৰ আশা-ভৰসাৰ থল,
 দিয়াঁ বৰ, দিয়াঁ বল,—
 পদৰেণু সনা এটি ধূলিকণা, পৰক জীৱন ৰাজি ।*

(২৭)

মধু ছন্দে

মিশ্ৰ কামোদ—কাহাৰবা ।

মধু ছন্দে বীণা বাজিছে ।
 স্বৰ্গ নামিছে, বিশ্ব হাঁহিছে, প্ৰাণ নাচিছে ॥
 মিলন-জ্যোতি পুণ্য পৰশে
 জুগু আতমা জাগিছে হৰষে,
 বিভূষ আশীষে নতুন বৰষে
 অমৰ বৃন্দে বিশ্বয়ে দৰশে,—
 পুষ্পবৃষ্টি আজি ঢালিছে ।
 মধুৰ স্মৃতি আহিছে উজলি,
 গভীৰ প্ৰীতি উঠিছে উথলি,

* ডিব্ৰুগড়ত বহা অদম-সাহিত্য সম্মিলনৰ উপলক্ষে বচা আৰু গোৱা হৈছিল।

হুঁইবি অতীত বুৰঞ্জী সোণালী —

লুপ্ত বস্তু হেঁপাহে বুটলি,

নতশিৰে ভঞ্জে যাচিছে ।

গৌৰৱনগ্নিত আৰ্য্যবংশ !

কৰা বিখোষিত জাতীয় শব্দ ;

মোহ-ভ্ৰান্তি কৰাটো ধ্বংস,

জ্বালকোৱা পুহু মাতৃ-অঙ্ক,—

স্বাৰ্থ-আহতি প্ৰেমে মাগিছে ॥

(২৮)

মায়াপুৰী

ঝিঝিট—একতাল।

- (আজি) হৃদয় ভাগে দেখি তোমাক মলিন বয়ানে,
কি বুজনি দিমনো হে আই নিঃকিন সন্তানে ;
মট্টা তোমাৰ চকুলো-ধাৰ, নসহে পৰাগে ।
- (আজি) স্মৃতিৰ মলয় উৰি
(আহে) আতুৰ পৰাগ জুৰি,
স্তনায় অতীত বাণী কাণে কাণে,
আবেগ-লহৰ তোলে হিয়াত মধুৰ মিলন-তানে ।
- (এদিন) লাচিত ফুকন বীৰে,
(ধৰি) তোমাৰ আদেশ শিৰে,
শৰাইঘাটৰ নদী-অভিযানে,
ঘটুৱালে অৰাতিৰ সমৰ-আহ্বানে ।

(এদিন) দেৱান চিলাৰায়ে

(আই) তোমাৰ আশীৰ পায়ে,

বিজয়-মুকুট পিন্ধি ৰণে ৰণে,
উৰিছিলে দেশে দেশে গোঁৱৰ-নিচানে ।

(এদিন) তোমাৰ নয়নমণি,

মূলা ৰাখা ৰমণী,

জলি কোপে মাতৃ-অপমানে,

সমৰভূমিত ৰাখিলে মান প্ৰাণ বলিদানে ।

(এদিন) ৰণে ৰণে পৰি

তোমাৰ যতোক অৰি,

প্ৰকাশিলে দেহি হতাশ প্ৰাণে,—

কামৰূপ মায়াপুৰী ধ্বংসে মায়াৰ ৰাণে ।।*

(২৯)

জয়া-গীতি

“(আইনামৰ শূৰ)

মাতৃপুজাৰ যজ্ঞবেদীত লোৱা আসন দীৰ্ঘে,

চেনেহসনা অশ্রু-মালা যাচৌ নতশিৰে ।

নাই কাৰেঙত ৰাজসিংহাসন, আজি মৰিশালি,

উকঙা হল ৰংপুৰৰ প্ৰাণ বিবাদ-অশ্রু ঢালি ।

জন্মৰ তেজৰ টোপাল পৰি ভৰিল সাগৰ যিটি

সেয়ে মাথোঁ জুৰণিৰ থল,—সেয়ে জয়া-গীতি ।*

(৩০)

জয়াঞ্জলি

(বিয়ানামৰ শুব)

জোৰেঙা পথাৰত কিমান দুখ সহিলা,
 স্নকোমল দেহাত অই জীয়াতু ছুগিলা,
 নিঠুৰে বজাৰ অই ! যমৰে যাতনা
 নীৰৱে সহিলা—
 আপোন ব্ৰত নেৰিলা ।

আঁচলৰে ধনে লাই-লেচাইক এৰিলা,
 জীৱনৰ লগৰী গদাকো তেজিলা ;
 আপোন প্ৰাণ তিয়াগি স্বামীৰ প্ৰাণ ৰাখিলা,
 দেশকো ৰাখিলা,—
 থিয়াতি ৰাখিলা ।

ৰজাৰে কাৰেঙৰ অহঙ্কাৰ ভাঙিলা,
 জগতৰ হিয়াৰে কাৰেঙত বহিলা ;
 আতমা-বলেৰে পশু-বল জিনিলা,
 মায়াৰ বান্ধ চিঙিলা,
 মুকুতি লভিলা ।

পুইণ তেজোৰে জয়ৰ ফুল বাঢ়িলা,
 নাৰীৰে কুললৈ চানেকী ৰাখিলা ;
 জয়াৰে জয়ে অই গায় জয়সাগৰ বৈ,
 মৰণ জয় কৰিলা,—
 অমৰ হৈ মৰিলা । *

(৩১)

জয়া-তীর্থ

ঈশ্বর কল্যাণ—কাহাববা ।

ভক্তিভবে মার্গে মুক্তি-বাণী
শক্তিকপিনী আই সতীকুলবাণী !
পবাজি পাশর বল অশ্রায় বিধান
সাথিলা মহান ব্রত স্বদেশ-কল্যাণ ;
জ্যোতির্শ্রয় বেশ ধরি পশিলা সবগ-ধাম,
মরণ বরণ করি রাখিলা অমর নাম ;
সঞ্চাৰী শক্তি মন্ত্র সঞ্জীৱনী
মৃত্যুঞ্জয়ী বীৰজায়া জয়া-জননী !
আজি পুণ্য তিথি দিনা গাওঁ জয়া-জয়গান,
জয়া-তীর্থ-সলিলেবে শাতলাওঁ প্রাণ ;—
নাচক অন্তর আজি সতীৰ মহিমা গুণি,
ধমনীত বক বীৰ-গোণিতর স্রবধুনি ;
মাতৃৰ পারত পৰৌ তকতি-সজ্জাৰ আনি,
“সাগৰত” উপচিছে চকুৰে পানী ॥

(৩২)

উলাহ-সঙ্গীত

(বেণুৰ সুৰ)

আজি বৰষ নবীন আজি হৰষ দিন
বাজে অন্তর-বীণ, নাচে প্রাণ ;

বলাঁ আশুতাই বীৰ, কৰি ই লগন স্থিৰ
গাই গাই জননীৰ জয়গান ।

প্ৰকৃতি-দেবীয়ে চোঁৱাঁ ধৰিছে যোগান,
অতীত স্মৃতিয়ে দিয়ে প্ৰতাপ মহান ;
গিৰি-নদী-দেৱালয়ে কৰিছে প্ৰমাণ,
নাই কোনো অসম সমান !

শঙ্কলাদিহ, ভগ, বাণ, চিলাৰায়
সুবনবিজয়ী বীৰপ্ৰসন্নিনী আই,—
শুচাব লাগিব আমি ই হেন বিলাই
হওঁ যদি অসম-সন্তান ।

যাচোঁ যদি চৰণত বিবিধ সজ্জাৰ,
পিন্ধাওঁ ডিঙিত নানা মণি-অলঙ্কাৰ,
প্ৰাণে প্ৰাণে কৰোঁ মহাপ্ৰাণৰ সজ্জাৰ,
উজলিব জননী-বয়ান ।

স্বৰ্গাদৰ্প গৰীয়সী জননী-অসম !
তোমাৰ চৰণ-সেৱা পৰম ধৰ্ম,
সামৰি তোমাতে ইহ জনম-কৰ্ম,
স্বৰ্গলৈ কৰিম প্ৰয়াণ ।

(৩৩)

মিনতি

মিষ্ট ইমন—আড়াঠেকা ।

মাগোঁ আই চৰণ-বেগু কাতৰ প্ৰাণে ।

হেৰা মোৰ জন্মভূমি !

হেৰা মোৰ জন্মভূমি !

হেৰা মোৰ জন্মভূমি !

হেৰা মোৰ জন্মভূমি মিলন-গানে—

মাগোঁ আই চৰণ-বেগু কাতৰ প্ৰাণে ।

জাতীয় ভাবৰ লহৰ হিয়াত তুলি,

জননীৰ কোলাত এবাৰ বহক বুলি,

লোহিতে তোমাৰ তনয় বুকত আনে ।

চিৰদিন তোমাৰ কাষত এবাৰ আহি,

দেখোঁ যেন মুখত তোমাৰ মধুৰ হাঁহি ।

আজিৰ এই মহাযজ্ঞ অৰণ কৰি,

মিলনৰ মহামন্ত্র শিৰত ধৰি,—

জননীৰ চৰণ সেরিম জীৱন-দানে ;

মাগোঁ আই চৰণ-বেগু কাতৰ প্ৰাণে ।*

* ১৯১৭ চনত গুৱাহাটীত বহা অসম এছ'চিয়েশ্বনৰ কনফাৰেন্সৰ উপলক্ষে বচা আৰু গোৱা হৈছিল ।

বিহ্বান

বেহাগ থানাজ—চৌতাল ।

(আজি) লৈ নহ সাজ নহ বহবব,
 হৰি অনলব চোকা ফুলশব,
 চোল, পেঁপা, খোল, টকা, তাল লৈ
 আই বিহমান ষড়ালী ।
 সলনা-সলনি কৰা শ্রীতিদান,
 দিগন্ত কঁপাই গোৱা জয়গান ;
 চোলৰ গাজনি শুনি আঁতৰক
 মনৰ গছা সমূলি ।
 শালি, লাহী, জহা মাণিকীমধুৰী
 বোৱা, বোৱা, দোৱা চকু জুৰ কৰি ;
 কৰা হৃদয়ত যাউতিবুগীয়া—
 প্ৰেমৰ কোমল গজালি !
 কিয় নো অলীক ভাবতে বলিয়া ?—
 লভা মৰততে আকাশী অমিয়া,
 ছপৰ নিশাতো নেহাঁহেনে বাক
 জগত এহুৱা জোনালী !
 আগত বিশাল কৰম-ক্ষেত্ৰ—
 চোৱা মেলি আজি ভৰসা-নেত্ৰ ;
 কৰিব বিজুৱে কৰুণা-বৃষ্টি,
 হব ই জীৱন সোণালী ।

(৩৫)

জয়া-মঙ্গল

ইমন কল্যাণ—টিমা তেতালা ।

আই কি পুণ্যফলে লভিছোঁ চরণে ঠাই ।
 পতিভক্তি নারী-শক্তি মূর্ত্তিমতী দেবী আই
 অস্থি তোমাৰ জয়দ'ল,
 তেজেরে সাগৰ হ'ল ;
 যাবচ্ছন্দসিবারুণ থাকিব জগতে চাই ।
 নৰক-যন্ত্রণা পাই,
 তেজি মানবীৰ কায়,
 শোভিছা স্বৰ্গ দেবী ত্রিভুবন উজ্জ্বলাই ।

(৩৬)

মহাপ্রয়াণ

সিন্ধু ভৈৰবী—একতারা ।

যোগী তোমাৰ ধিয়ান কোনে ভাঙি দিলে ;
 সোণৰ বথত কোনে আজি দাঙি নিলে ?
 কোনে আক ধল-পুরাতে
 দিব জগাই মৰম-মাতে,
 দিব ঢালি আশিস-বাণী অনাবিলে !
 ভাৰত-সাগৰ উথলিছে অশ্রু-লোবে,
 কান্দে! আজি সকাতে পাৰত ভাবে !

জনম-ভূমিত অরুতৰি,
 অমানিশাত পোহৰ কৰি
 সুনামা,—পোহৰ-আশে সেরক মিলে ।*

আনন্দ-স্মৃতি

গল্পাৰ — একতালা ।

অমৰ-আনন্দ-নিলয় থিয়াই
 জাতীয় পতাকা উকৰী ;
 স্মৃতিবিহীন নীৰস হিয়া
 ভক্তি-সলিলে বুকৰী ।

নিৰখি গুণৰ গৰিমা,
 মানৱী জনগ-মহিমা,
 বিনয়-প্ৰাণেৰে মিলন-তানেৰে
 প্ৰণয় মানস-প্ৰতিমা ।

সুপ্ত পৰাণে জগোৱী প্ৰাণ,
 অন্ধ নয়নে বিতৰী জ্ঞান ;
 নৰনাৰায়ণ-কমল-চৰণে
 দিয়াঁ হৃদয়ৰ অৰ্থ্য দান ।

* ভাবভূ-দৌৰৰ স্বৰ্গীয় দাদাভাই নৌবজীৰ স্বৰ্গ-দাতা উপলক্ষে ৰচিত ।

চেনেহী জননী বন্দে !

বসুধাবিগী বন্দে !

বিজয়-উকলী শঙ্খ-ধ্বনিবে

গগন-পতন পূৰোবাঁ ।

(৩৮)

আদবণি

মিশ্র ইয়ন—আড়াঠেকা ।

লোবাঁ বীৰ বিজয়-মালা নয়ন-নীৰে ।

জননীৰ বহু তুমি,

জননীৰ বহু তুমি,

জননীৰ বহু তুমি,

জননীৰ বহু তুমি, নতশিৰে ।

জননীৰ আশিস-বাণী শিৰত ধৰি,

জননীৰ অতীত কীর্তি স্মরণ কৰি,

তেজিলা প্রাণৰ নায়্য অমৰ বীৰে ।

ঢালিলা আত্মৰ মুখত জীৱন-পানী,

স্তনুলা মৰণ-কালত অমৰ বাণী ;

অগনিত জ্বলা ধৰাৰ বুকত ফুৰি,

অতলত বণ-তরীৰ লগত উৰি,—

জননীৰ কোলাত লোবাঁ আসন ধীৰে

লোবাঁ বীৰ বিজয়-মালা নয়ন-নীৰে ।*

* বগদেবপ্রত্যাগত ৩৬তম বগদেব ভূঞাৰ দৰ্শন-সহায় গোৱা শ্লোক ।

(৩৯)

জয়া-বন্দনা

ইমন—একতাল।

(ক)

যদিও নিজান অসম-আকাশ জিলিকে ইয়াতো তৰা,
 টিমিকি টিমিকি জ্বলি লাহে লাহে উজ্জ্বল বহুদ্বা ;
 তাৰে এটি তৰা জিলিকে আজি মহাসতী জয়মতী,—
 প্রণয়-চানেকি এৰি ধৰাত শোভিছা অমৰাৱতী ।

(খ)

বেহুলা গৈব্যা সাবি দময়ন্তী জ্ঞানকী জগতপূজা—
 সেরিলে যতনে জীৱন-লগৰী, নৈৰিলে মৰণ-শয্যা ;
 সিসৱায়ো মানে কুৰ্বৰী তোমাক স্তৰ্ঘৰি তোমাৰ পতি,—
 প্রণয়-চানেকি এৰি ধৰাত শোভিছা অমৰাৱতী ।

(গ)

সেৱক-সেৱিকা সাগৰ পাৰত দূৰি-আমন পাৰি,
 বহিছে, যাচিছে ফুলৰ ঝাঁজলি, ঢালিছে চকুলো ধাৰি ;
 জিলিকে কলচী তোমাৰ প্ৰভাৰে, ঘোৰিছে বহুধা প্ৰতি,—
 “প্ৰণয়-চানেকি এৰি ধৰাত শোভিছা অমৰাৱতী ।”

(ঘ)

যি মৰণ সতী ললা ঝাঁকোৱালি যাতনাতো হাঁহিমুখে—
 সি মহামৰণে ভক্তি-চকুলো আনিব ঘূগে ঘূগে ;

ধন্য কবিলা জন্ম মৰণে, জন্মভূমিকো সতী ।

প্ৰণয়-চানেকি এৰি ধৰাত শোভিছা অমৰাৱতী ।*

(৪০)

চেতনা-সঙ্গীত

ঝিকিট খাম্বাজ—দাদৰা ।

ভাৰত ধাত্ৰী মোৰ, অসম মাতৃ মোৰ,—

ধন্য জীৱন, ধন্য প্ৰাণ ;

বন্দে অসমম্ ! বন্দে ভাৰতম্ !

ধৰ্ম্ম সম্বৰে পুণ্য তান ।

উদিছে তৰুণ সৌভাগ্য-অৰুণ,

স্নানিছে কিৰণে মৰ্ত্যধাম,—

জগোৱী জগোৱী সুপ্ত পৰাণ

জলোৱী হুমুৱা মাতৃ-নাম ।

উদ্ধাৰী অসম অতীত কীৰ্ত্তি,

উদ্ধাৰী মাতৃৰ লুপ্ত মান ;

মাধৱ-শঙ্কৰে মধুৰ বাহ্যৰে

বজালে যি মহা সাম্য-গান ।

সিটি মহাস্বৰে বান্ধি কোটি প্ৰাণ

বলা বীৰপদে লক্ষ্য স্থান ;

* ১৯১৬ চনৰ মাৰ্চ মাহত পতা জন্মভূমি তিথি-উৎসৱৰ উপলক্ষে বচা আৰু
গোষ্ঠা হৈছিল ।

মিলন-মস্তে জননী হস্তে
 দিয়াঁ হৃদয়ৰ অৰ্থ দান ।
 নাবী শকতিৰ বাখি যি চানেকি
 প্রয়াণিলে জয়া স্বৰ্গধাম,
 সিটি চানেকিৰে তুলি নাবী-প্রাণ
 সমাধা নাবীৰ পুণ্য কাম ;
 আত্ম-ভগিনী মাতৃ-সেৱাবে
 কৰা আয়োদিত মাতৃ-প্রাণ ।
 হিন্দু-মুছলমান, শূদ্ৰ-ব্রাহ্মণ,
 ভাটী-উজানৰ ভিন্ন জ্ঞান,
 কৰে সঙ্কীৰ্ণ ক্ষুদ্ৰ হৃদয়,
 কৰে বিদীৰ্ণ মাতৃপ্রাণ ;
 উদাৰ ভাবেৰে বিশাল প্রেমেৰে
 কৰা হৃদয়ৰ পূৰ্ণ স্থান ।
 ভাৰত-গগনে ভূধৰে-সলিলে
 বিয়পি পৰিব নব্য প্রাণ ;
 উৰিছে উলাহে আনন্দ-পতাকা
 উঠিছে উন্নতি পুণ্য-বান ;—
 কলিৰ জন্মৰ অসম-কুলনি
 হব মহাশ্বখে নৃত্য-গান ॥

(৪১)

ভাষা দেবী

বিভাস—একতালা ।

হিয়াত বাজিছে তোমাৰ মধুৰ বাহী ;

মৰত-স্বৰ্গ স্তবত আহিছে তাহি !

মানস-হৃদত কুৰা বীণা বাই,

শত আবেগৰ সৰোজ দুটাই,

গুণ গুণ স্তবে মধুপান কৰে

চিন্তা-ভোমোৰা আহি !

সাস্থনা দিয়া তুমি বিষাদত,

নৃত্য কৰোৱা মন উলাহত,

ৰঞ্জিত কৰি সজীত-বাগে

প্ৰাণ উজলোৱা হাঁহি ।

যুগ-যুগান্তৰ সঞ্চিত ধন,

তন্ত্ৰ-শিৰত কৰা বৰিষণ ;

মন্দিৰ সাজি বন্দিছে আভি

তবু কুপা-অভিলাষী ।

(৪২)

জয়া-গীতি

মিশ্ৰ খাম্বাজ—জলদ একতালা

পুৰণি কাহিনী- বাহিনী ৰাগিণী

বজোৱা জননী বজোৱা ;

সতীৰ মহিমা, জাতীয় গৰিমা
 আজি শুভদিনা জগোৱা ।
 স্বামীৰ চৰণ সেৱি প্ৰাণপণে
 ৰাখিলে যি প্ৰাণ আপোন মৰণে,
 ধাপিলে কীৰ্ত্তি, ৰাণী জয়মতী,
 সতী গুণগান শুনোৱা ।
 পুৰণি কাহিনী- বাহিনী ৰাগিণী
 বজোৱা জননী বজোৱা ।

সতী ! যি মৰণ আদৰি ৰবিল
 সি মৰণে নাম অমৰ কৰিলা,
 ধন্য কৰিলা জন্ম মৰণে,
 মৰণ যাতনা ছলোৱা ;
 পুৰণি কাহিনী বাহিনী ৰাগিণী
 বজোৱা জননী বজোৱা ।

বীৰ-স্বামী হাতে ধৰি সতী
 আছা স্বৰগত যুগল মূৰ্ত্তি,—
 হৃদয়ে হৃদয়ে মোহন সাজেৰে
 সি মূৰ্ত্তি সৰে সজোৱা ;
 পুৰণি কাহিনী বাহিনী ৰাগিণী
 বজোৱা জননী বজোৱা ॥*

স্বৰাজ-নিচান

(মিশ্র বাহাব—কাহাববা)

সৌ যে উৰিছে স্বৰাজ-নিচান

উন্নত শিৰে হোৱা আশুৱান ।

জাগে আজি বল, মগধ, কলিঙ্গ,

গুৰ্জৰ, ৰাজপুতান ;

কিয় থাকোঁ পৰি আমি অসম-সন্তান—

উন্নত শিৰে

আমি সৱে সৈন্ত, মাতৃৰ দৈন্ত,

লাঞ্ছনা অপমান

আঁতৰাম, উজ্জলম জননী-বয়ান—

উন্নত শিৰে

বিদেশীৰ সজ্জা নিবাৰিছোঁ লজ্জা,

বিসৰজি লজ্জা-মান ;

মাতৃয়ে দিয়া বস্ত্ৰ কৰা পৰিধান—

উন্নত শিৰে

আতমাৰ শক্তি ভগৱৎ-ভক্তি,

মোহ-মায়ামূল্য প্রাণ—

এই অস্ত্ৰ ধৰি কৰোঁ মহা অভিযান—

উন্নত শিৰে হোৱা আশুৱান ।*

* ষ্টং ১৯২০ চনত মহাৰাজা গান্ধীৰ নেতৃত্বত ভাৰতত হোৱা অহিংস অসহযোগ আন্দোলনৰ উপলক্ষে বচা আৰু গোৱা হৈছিল ।

(৪৩)

মাতৃব আত্মবান

(ইমন ভূপালী—কাহাববা)

মাতে শুনা আই, উঠা সরে তাই,

উঠাহে হিন্দু-মুছলমান ।

“জয় মহাত্মা গান্ধী কী জয়” বরে

করাহে বসুধা কম্পমান ॥

স্বদেশব হস্তে যদি দিব পাবে আনে প্রাণ,

নোরাবোঁ নে দিব আমি ক্ষুদ্র স্বার্থ বলিদান ?

হিংসা-দেব দলাদলি দিয়াঁ তাই দলিয়াই,—

এক মস্ত্রে সাধোঁ আই মাতৃব কল্যাণ ।

বয় যদি ধমনীত বক্ত বিলু থাকে মানে

দেহে মানর-প্রাণ

পবিহরি নিজা পৌকষ গর্বে

কবোঁ আই মাতৃক পবিত্রাণ ।*

(৪৫)

পুষ্পাঞ্জলি

কিখিট—একতারা ।

পুষ্প-অঞ্জলি লোবাঁ জননী !

এয়ে সেই তীর্থস্থান

দিলা ব'ত বলি প্রাণ,

নিদাকণ যাতনাত পালা জুগি ।

* ১৯২০ চন্দ্র অহিংস অসহযোগ আন্দোলনের উপলক্ষে বচা আক গোরা গীত ।

তক-লতা কান্দে সতী স্মৃতি তোমাৰ গতি,
 শূন্যত সকলক উঠে বিননি !
 সাগৰে-মন্দিৰে আজি উঠিছে জেউতি বাজি,
 তোমাৰে মহিমা-গুণ দিয়ে জাননী ।
 বীৰজায়া ! মহাসতী ! আশীৰ্বাদ দিয়া এটি,
 হৃদয়ৰ উপহাৰ লোৱা নিবিণি ।*

(৪৬)

স্মৃতি-তৰ্পণ

মিশ্ৰ বিধিট—একতাল।

জনমভূমিৰ সন্তান আজি মিলিছে। কীৰ্ত্তিৰে,
 যাচিছে। হে দেৱ ! দীন-দুখীয়াৰ যি আছে তাকে তকতিৰে ।
 তোমাৰ অমিয় জীৱন-বাগিণী ধৰিছে আজিও গুৱল। তান,
 আজিও আমাৰ হিয়া উদগায়, নচুৱায় আমাৰ মন-পৰাণ ।
 প্ৰেম-চানেকি, ভক্তি-আঁজলি লোৱা বগুৰে নিবিণি হে,
 তোমাৰ বিহিত সন্মান-পথ পূৰ্ণ শতক বিধিনিৰে ;—
 যাচিছে। হে দেৱ ! দীন-দুখীয়াৰ যি আছে তাকে তকতিৰে ।
 প্ৰাণপণেৰে জননী হস্তে কৰিলা নীৰলে কতনো কাম,
 প্ৰাণ তিয়াগিও গৰিমা-কীৰ্ত্তি থলা মৰতত অমৰ নাম ।

* ১৯১৫ চনৰ ২৭ মাৰ্চত কয়লাগৰত পতা জয়মতী ত্ৰিবি-উৎসৱত আৰু তাৰ
 পিছত এতি বছৰে সেই উপলক্ষে গোৱা গীত ।

শান্তি লভিব আতমা তোমাৰ এয়েহে কামনা অসমবাসীৰ,
দিয়ঁ আশীৰ্বাদ জননী-বদন উজলে বেথাৰে মধু হাঁহিব ।
প্ৰেম-চানেকি তজ্জি-আঁজলি লোৱাঁ ৰঙেৰে নিধিগি হে,
তোমাৰ বিহিত সম্মান-গধ পূৰ্ণ শতেক বিধিনিষে ।*

(৪৭)

মিলন-সঙ্গীত

ইমন ভূপালী—কাওৱালী ।

- (আমি) মিলিছোঁ। মিলিছোঁ। মিলিছোঁ। ৰঙেৰে শুভ কাম এটি কৰোঁ বুলি ;
(আজি) বেজাৰ-বিৰাগ, থিয়লা-থিয়লি পাহৰি সমূলি ।
(আজি) দেখোঁ আমি যেনি তেনি ধুনীয়া,
(আজি) পালোঁ। আমি জীৱনৰ অমিয়া,—
(আজি) নাচিছে পৰাগ, উজলে বদন উলাহতে কুলি ।
(শুনা) বাজিছে মধুৰ আশাতৰা জুৰ নীৰলে হৃদয় জিনি ;
(কেনে) সোণালী জীৱনৰ ধুনীয়া ছবিটি দেখিছোঁ। ষিকি ষিগি ।
(আজি) ভিন ভাব এৰি স্তম্ভী-স্তম্ভীয়া,
(চোৱাঁ) মিলে সৰে কেনে হাঁহিমুখীয়া—
(আমি) সততে এনেটক পাবোঁ যেন গঢ়িব উন্নতি-সজ্জলি ॥

* শিৱসাগৰত পত্নী অসমায়ী ভাৱাব ওজা ৩৫৫মন্ত্ৰ বৰদাহেৰেব সোঁৱৰণী-
সত্য গীত ।

(৪৮)

শ্রীমন্ত শঙ্কর

মিষ্ট্র কানৈড়া—চামাড়া ।

কোন অতীতত বজালা বীণ স্তম্ভল স্তবে ;

আজিও বাজে হিয়াৰ তন্ত্রী নমি ভক্তি-ভবে ।

মখি গীতা বেদ-বেদান্ত

বচিলা অমৃত গ্রন্থ ;

বিলানা বতন হনী-দীনৰ ঘৰে ঘৰে ।

ধৰ্ম্মস্থত্রে দিলা বাকি নামৰ স্তবে,বে,

অসম-আকাশ জিলিকাল জ্ঞানৰ পোহৰে ।

“এক দেৱ এক সেন,

যত জীৱ তত শিৱ”—

মহা মন্ত্ৰ হিয়াত আঁকোঁ সোণালী আখৰে ।*

(৪৯)

মহামিলন

মিষ্ট্র খাছাৰ—একতালা ।

মানস-আকাশ হৰষে বাজে সোণালী অকণ কিৰণে ;

ভাৰত-সৰসী-সৰোজ সাজে বিমল স্তম্ভ বসনে ।

দেৱমন্দিৰ স্বৰ্ণ কলচী পুণ্য জেউতি বিতৰে,

সাগৰ-উৰ্দ্ধি বাহ তুলি তুলি আকুল ই মহামিলনে ।

* চিত্ৰগড় আৰু শিৱসাগৰত মহাপুৰুষ শ্ৰীশঙ্কৰদেৱৰ তিথি-সভাত গোৱা গীত ।

শূভ কাৰেঙৰ বিটপী সাৰথি নবীন অতিথি আদৰে ;
 সতী গুণগান সাক্ষ্য-আৰতি কৰে বনদেৱী পৱনে ।
 উঠক নিনাদি জাতীয় শব্দ, জাগক স্মৃতি চেতনা,
 জনম ভূমিৰ সেৱাই সাধনা হওক জীৱনে-মৰণে ।*

(৫০)

পাণ্ডপাত অঞ্জ

গান্ধাৰে মিশ্ৰ—কাহাৰবা ।

ত্ৰিশ কোটি সন্তানে হিন্দু-মুছলমানে
 যাওঁ 'আহঁ' বীৰবেশে নাট্যৰ আত্মানে ।
 স্বদেশৰ হস্তে যদি দিব পাৰে আনে প্ৰাণ,
 নোৱাৰোঁ নে দিব আগি ক্ষুদ্ৰ স্বার্থ বলিদান ?--
 শ্ৰীমুখেদি মহান্ধাৰ ওলায় যি মহাবাগী
 কোৰাণ-বেদৰ বাণী পালিম প্ৰাণপণে ।
 ঘূৰাওঁ ষতৰ এই পাণ্ডপাত অঞ্জ ধৰি,
 ভাগ্যচক্ৰ তাৰতৰ উঠিব লগতে ঘূৰি,
 প্ৰতিপাকে পলকতে আহিব স্বৰাজ চাপি,
 দেখুৱাম কিৰূপেনো ষতৰে স্বৰাজ আনে ।†

* শিৱসাগৰত দেশ-ভক্ত ফকনৰ পৌৰোহিৱ্যত পত্নী অদম ভক্ত-সম্মিলনৰ গীত ।

† ইং ১৯২০ চনত মহান্ধাৰ গান্ধাৰ আত্মানত ভাৰত ভূমি হোৱা অহিংস অসহযোগ
 আন্দোলনৰ উপলক্ষে ৪টা আৰু গোৱা গীত ।

(৫১)

গৌৰৱময় অসম

ইমন ভূপালী—একভালা ।

(ক)

বাজিছিলে য'ত আকাশ নিনাদি
 এদিন তোমাৰ বিজয়-শঙ্খ,
 অসীম প্রতাপে মেদিনী কঁপাই
 ণাপিলে কীৰ্ত্তি ইন্দ্রবংশ ;
 সজ্জাই তোমাক নানা আভৰণে
 পাতিছিলে য'ত ধৰাৰ স্বৰ্গ,
 আজি অভাজনে তোমাৰ চৰণে
 যাচিছোঁহি তাতে হিয়াৰ অৰ্ব্য ।
 শাস্তি লভিব পৰাণে আমাৰ
 তবু চৰণত ঢালিলে শক্তি ; -
 জাতীয় সজ্জীত উঠক উথলি,
 পৰক উপচি হিয়াত ভক্তি ।

(খ)

বস্ত্ৰধা-দেবীয়ে কোলাত সায়টি
 ধৰিড়ে কতনো কীৰ্ত্তি-স্তম্ভ ;
 বাজি বুগমীয়া শিল্প-চানেকি
 চূৰ্ণ কৰিছে কালৰ দস্ত !
 বৈজয়ন্তীকপিণী তোমাৰ
 পুণ্যমলিনা শৈল-কজ্জা,

তোমাৰ মহিমা ধৰাত প্ৰচাৰি

তোলে হৃদয়ত ভাবৰ বজ্জা ।

শাস্তি লভিব.....

(গ)

বনদেবীসৱে আৰতি-গানেৰে

জয়াৰ কমল-চৰণ বন্দে ;

সাগৰ-উৰ্মি তুলি ধীৰে ধীৰে

মধুবীণা বায় মকৰনে ।

দেৱ-মন্দিৰৰ স্বৰ্ণ-চুড়াই

তিমিৰ বিনাশি বিতৰে কাস্তি ;

ক্লান্ত পথিকে ভাবত ওপঙি

সাগৰ-পাৰত বিচাৰে শাস্তি ।

শাস্তি লভিব.....

(ঘ)

প্ৰণমো তোমাক অসম-মাতৃ

মহাতাপসৰ সাদৰী ধাত্ৰী !

সতীকুলবাণী বীৰচুড়ামণি

কবি-সাদকৰ জনমদাত্ৰী ।

তোমাৰ আশীষ লৈ শিৰে শিৰে

সমৰ-সাক্ষেৰে শতক সৈন্ত—

কৰিব উলাহে জাতীয় বুদ্ধ,

জাঁতৰাব আই তোমাৰ দৈন্ত ।

শাস্তি লভিব.....*

* ১৯১৭ চনত শিৱসাগৰত বহা অসম এছিয়েশ্যন কনফাৰেন্সৰ আনন্তৰ্ণ-গীত ।

ফুলনি

(৬৮)

(৫২)

বরণৰ আহিলা

(বিয়ানামৰ স্মৰ)

পুইণ তিথিতে পূজাৰী আহিলা,
দ্বাৰাৰ দ'লিতে ভৰিৰ ধূলি দিলা,
দুখীয়াৰ পঁজাটি পোহৰ আই কৰিলা,
এন্ধাৰ আই হৰিলা,-
সৱাকো তুঘিলা ।
বিষয়-বাসনাৰে হিয়া মকশিলা,
ভক্তি-গজাজলে অন্তৰত সিঁচিলা ;
আম্বতীৰ উকলি, উলাহৰ কিৰীলি,
চকুলো-আঁজলি—
বরণৰ আহিলা ।*

(৫৩)

মাতৃ-ভাষা

মিশ্র ইমন—একতালা ।

(ক)

একেটি স্মৰণ একেখনি বীণে
তোয়ে আজন্ম আমাৰ কাণ
একে জননীৰ একেটি চেনেহে
গঁথা জঁৱনত আমাৰ প্ৰাণ ।

* জয়ন্তী তিথি-উৎসৱৰ বরণ-পীঠ ।

একে জননীৰ পূজাৰ কাৰণে
 একে মন্দিৰত দৌৱাই শিৰ,
 একেটি প্ৰাণেৰে মিলিছে। ভক্ত
 কৰি ই শুভ লগন স্তিৰ ।
 হিয়াৰ বক্তে তোমাৰ তক্তে
 পূজিম তোমাক চেনেহী খাই !
 চোৰাঁচোঁ। এবাৰ চেনেহ-চকুৰে,
 দিয়াঁ চৰণত এবাৰ ঠাই ।

(খ)

পুত্ৰক-পানাক দুটি এটি মাতে
 মাতিছে। তোমাক জননী আই ।
 মৰম-চেনেহ, হৰিষ-বিবাদ
 নোৱাৰে বুজাব গুৱলাকৈ ।
 তোমাৰ কোমল আঙুলি বুলাই
 হৃদয়-বীণাৰ জোৰাঁচোঁ তান,
 গাম হিয়া খুলি বিবিধ ছন্দে,
 গাম তোমাৰেই মহিমা-গান ।
 হিয়াৰ বক্তে.....

(গ)

এখুজি দুখুজি কৰি তয়ে তয়ে
 চাপিছে। জননী তোমাৰ কাষ ;
 মনৰ শঙ্কা ওচোৱী হে আই !
 অজলা দাসৰ পূবোৱী আশ ।

হুঁ যদি পাৰ এবাৰ তোমাৰ
 সেৱা-মন্দিৰৰ সিংহদ্বাৰ,
 মাতৃভূমিৰ সেৱা-মন্দিৰত
 যাচিব পাৰিম দীন সম্ভাৰ ।
 হিয়াৰ বন্ধে.....

(খ)

যিদিনা তোমাৰ “দীপিকা” জীয়াৰী
 পৰিছিলে নাম গুৱলা ছন্দে,
 সিদিনা সকলো নিমাত-নিটাল,—
 নীৰৱে তোমাৰ চৰণ বন্দে ।
 যিদিনা মাধৱকন্দলিয়ে গালে
 “বামায়ণ” তষু আশিস লই,
 মঙ্গমুগ্ধ কণিনীৰ দৰে
 শুনিলে জগতে বিভোল হই !
 হিয়াৰ বন্ধে.....

(ঙ)

উৰি কল্পনাৰ কোমল পাখিৰে
 ফুট। এডালিকে যদিহে পাঙ,
 তাকে আনি দিওঁ তষু চৰণত,
 তাতে উলাহত ওপঙি যাওঁ !
 দূৰ অতীতৰ ঘোৰ আন্ধাৰত
 খপিয়াই পাঙ যিটি মণি,

বুটলি হেঁপাহে ডিঙিত পিচ্ছাঙ
 উজ্জলাঙ বুলি বয়ানখনি ।
 হিয়াৰ বক্তে... .

(৮)

আই জননীৰ পৰম তক্ত !
 পূজাৰীস্বৰূপে ই পূজাৰ,
 দিয়াঁহি বিলাই অমোঘ নিৰ্ম্মালি,
 লোৱাঁহি আসন ই হিয়াৰ ।
 দিয়াঁহি শিকাই অমোঘ যজ্ঞ,
 দিয়াঁ শিবে শিবে মহান দীক্ষা ;—
 সেৱোঁ জননীৰ চৰণ দুখনি,
 মাৰ্গোঁ জননীৰ আশিস-ভিক্ষা ।
 হিয়াৰ বক্তে... *

(৫৪)

ভক্তি-তৰা

সিদ্ধু ভৈৰবী—একতাল। ।
 পুণ্য মলয় বলে আজি গভীৰ তানে,
 ধৰম-ভাবৰ তোলে লহৰ প্ৰাণে প্ৰাণে ।
 শ্ৰীশঙ্কৰৰ মহাবাগী
 অসম-আকাশ আজিও জিনি,
 দিম্বে বিমল প্ৰেমৰ পৰশ কাণে কাণে ।

* গুৱাহাটীত বহা পোন-প্ৰথম অসম ছাত্ৰ-সম্মিলনৰ উপলক্ষে বচা আৰু বেশপ্ৰাণ
 বহিৰাগিৰি বায় চৌধুৰীৰ নেতৃত্বত গোৱা গীত ।

ভক্তি-তৰী দিলা যেলি নাম-ব'ঠাৰে ;
 হে দেৱ ! তুমি তাৰিলা প্ৰাণ কত তাৰে ।
 মহাপ্ৰমাণ-যাত্ৰী আমি,
 ধ্ৰুবতৰা মাথোঁ তুমি,—
 কোনে দেখায় মুকুতিৰ পথ তোমা বিনে ?

(৫৫)

জয়া-স্মৃতি

ইমন কল্যাণ—আড়াঠেকা ।

ঘোষা—মাৰ্গোঁ আই চৰণ-ৰেণু কাতৰ প্ৰাণে ।
 লৰা—সতীকুলৰত্ন তুমি,
 ছোৱালী— নাৰীকুলৰত্ন তুমি,—
 লৰা—জননীৰ ৰত্ন তুমি,—
 সকলোৱে—ধৰণীৰ ৰত্ন তুমি—গিলন-গানে—
 মাৰ্গোঁ আই চৰণ-ৰেণু কাতৰ প্ৰাণে
 লৰা—দহিলে পৰাণ তোমাৰ স্বামীৰ হুখে,
 ছোৱালী—বৰিলা অমৰ মৰণ হাঁহিমুখে,—
 সকলোৱে—তৰালা জনমভূমি জীৱন-দানে ।
 লৰা—অস্থিৰে তোমাৰ তনয় কদ্র বীৰে,
 ছোৱালী—জয়'দল সাজি দিলে পূজা ধীৰে ;
 লৰা—স্বকোমল তোমাৰ দেহৰ শোণিত জৰি,

ছোৱালী—জেৰেঙাত মহাসাগৰ উঠিল ভৰি ;—

সকলোৱে —উথলে ভক্তিৰ লহৰ স্মৃতি-ধ্যানে ॥*

কানি-নিৰ্য্যান

(‘দেউতাৰ পদূলিত গোন্ধাইছে মাধুৰী’ ছচৰি গীতৰ সুৰ)

এই বাৰৰ বিহুটি কেনেনো ৰঙালী,

ৰংপুৰ ৰঙেৰে পূৰ অই গোবিন্দাই ৰাম ।

দিগৌ দিছাঙৰে লুইতৰ পাৰতে

বাজিছে উলাহৰ স্তম্ব অই গোবিন্দাই ৰাম !

বিহুৱতী চৰায়ে “বিহু-উ বিহু-উ” বুল

কানি-বিহুৰ কথা গালে অই গোবিন্দাই ৰাম ;

আজিছে ৰঙেৰে ‘কানি গলে’ বুলি

ৰিঙিয়াষ ডালে ডালে অই গোবিন্দাই ৰাম !

অসম-আইৰ মুখৰে কানিৰে ক’লা দাগ

আঁতৰি হলে অই পোহৰ অই গোবিন্দাই ৰাম ।

অসমৰ শত্ৰুক কানি-ৰাক্ষসীৰে

অহিংস হল এই সমৰ অই গোবিন্দাই ৰাম ॥

বাইজৰ বজাৰে একেটি বতৰা—

‘কানিটল নকৰী আশ’ অই গোবিন্দাই ৰাম !

মহলত নেপাবা, চোৰাংকৈ নেথাৰা,
 খালে “বগাদ্ৰত” বাস অই গোবিন্দাই বাম ॥
 শাস্ত্ৰৰো বিধান, মহাস্বাৰো বাণী—
 ‘অসমৰ কানি অভিশাপ’ অই গোবিন্দাই বাম !
 ঈশ্বৰৰ নাম লোৱা মুখেৰেই কানি খোৱা—
 তাতকৈ না মহাপাপ অই গোবিন্দাই বাম ॥
 কানীয়া ককাই অই ! নকৰা বেজাৰ অই,
 নতুনকৈ জীৱনে পালা অই গোবিন্দাই বাম !
 নিজকো তৰালা, দেশকো তৰালা,
 লোৱা শলাগৰে মালা অই গোবিন্দাই বাম ॥*

কানীয়া ককাইলৈ

। ‘কানাই গ’ল ফুলে পাৰিবলৈ’ নামৰ সুৰ
 কানীয়া ককাই কানি এৰি দিয়া,
 ঈশ্বৰৰে নাম লৈয়ে ।
 আশীৰ্বাদৰ ফুলে বৰষিব
 দেৱতা প্ৰসন্ন হৈয়ে ॥
 কানীয়াৰ ধৰলৈ লখিগী আহিব,
 সোণৰে সঁকুৰা লৈয়ে ।
 ‘অসম-আইৰ মুখনি পুহু জিলিকিব
 কানিৰে ক’লা দাগ গৈয়ে ॥

কানি-বান্ধসীয়ে ধাৰিছিল গৰাহত
 তেজ শুভি শুভি গায়ে ।
 ধনে মানে যশে সকলো চুঁচিলে
 জুকলা দেহাটি পায়ে ॥
 পলালে বান্ধসী বহাগৰ বিহতে,
 গোৰ্বা ধৰমৰে জয়ে ।
 নতুনে জীৱন অই লভিলা এতিয়া,
 নকৰা সমূলি গুণে ॥*

— — —

* ৫৬ আৰু ৫৭নং গীত দুটি লোকপ্ৰিয় বৰদলৈৰ কঃশ্ৰেষ্ঠ যুগ্ম মন্ত্ৰী-সভাঃ
 আমোদিত অগমত বিৰাট কানি-বিবাবণী অভিযান আৰম্ভ কৰাৰ উপলক্ষে বচ
 হৈছিল ।

(১)

আকাশ-কুসুম

ঝিকিট—একতাল।

মিছাতে সাজিলে আকাশ-কুসুম
কবিলে জীবন আহবি ;
মিছাতে খেলিলে লম্বালি ধেমালি,
মোহত আপোন পাহবি ।

সাজিছিলে আশা-প্রতিমা স্তম্ভে,
পুজিছিলে হিয়া খুলি নিবস্ত্রে ;
ভাগিলে প্রতিমা, ভাগিলে অস্ত্র,
ভাগিলে অগ্নি লহবি ।

ভাবি ভাবি দেহা অরশ কবিলে ;
কান্দি কান্দি কত শোণিত হবিলে,
চকুলোতে আশা-তরঙ্গ তবিলে,—
ডুবিলে আশাতে সাঁতুবি ।

নেলাগে অকণ হিষণ কিষণ,
 নিষাণা-নিষাতে কটাম হ জীরন,—
 বিজুলী-বেশেবে পালে দৰিণন—
 লম হেঁপাছেবে সাদৰি ।

(২)

লক্ষ্মী-স্মৃতি

ভৈৰবী—একতাল ।

নিঠুৰ কালে অকালতে নিলে হৰি, হৰি নিলে ।
 একেটি গুৱলা বীণা, দিলে ভাঙি, গাঙি দিলে ॥
 পুবালাী পোহৰ নাশি
 উৰিছে ডাৱৰ-বাশি,
 ককণ বাগিনী ধৰে তক-লতা নই-বিলে ।
 গন্ধৰ্ব-কিণ্ণবে আহি
 নিলেহি আদৰি হাঁহি,—
 কেনে স্মৰুৰ স্মৰে ইহলোক মুহিছিলে !
 লভা চিৰ স্মৃতি-শান্তি,
 থাকোঁ আমি কান্দি কান্দি ;
 কৰোঁ বুলি স্মৃতি-পূজা চকুলোৰে সৱে মিলে ।*

(৩)

আমন-জিমন

বেহাগ কীর্তন—কাওরালী

কিয় বাক ময়ে এনে আমন-জিমন ?

হাঁহিছে জোনাবাসে তথা অগণন ।

অন্তর-মন্দির কিহে জিলিকাই—

মনোমোহা কাষ এটি ছবি তুলি যায় ?—

নেইহাঁ তথা-জোনে, নবধাঁ জীরন,—

নোরাধে স'ব প্রাণে মাধুৰী-গিলন ।

(৪)

দুঃখের ভাব

মিশ্র ইমন জলদ—একতারা ।

শয়নে-সপোনে মোক দুখে নেবে কিয় হয় ।

দুখবেহে বোজা বণ্ড দুখবে রাগিণী গাই ।

পুরা উঠি বেলি চাণ্ড ;

দুখকেহে দেখা পাণ্ড,

দুখবেহে লীলা চাণ্ড, দুখভেহে দিনো যায় ।

বিহঙ্গম মধুতান,

নৈষ কুলু কুলু গান,

নপথে একোতে কাণ,—শেল মাথোঁ হানে হয় ।

পৰম দয়ালু তেওঁ,
 কোৱা শুনো জগতেও,—
 অন্তৰেৰে পূজোঁতেও উলটিয়ে চোৱা নাই।
 আশা-পানী সিঁচি মন
 কৰি লওঁ সচেতন,
 তথাপি নধৰে ঠন,—দুখতে লেৰেলি যায়।*

(৫)

ভাৰত-ভানু

ভৈৰৱী—আড়াঠেকা।

ভাৰত-ভানু দুপৰতে গলা মাৰ, মাৰ গলা !
 ভাৰতমোহন বেণু আজি একাকাৰ হলা !
 একেটি স্মৃতি মূল,
 ভাৰত জগতাকুল,
 দংশিলে কালৰ কীটে, অকালতে লেৰেলিলা।
 অমৰ আতমা উৰি
 যোৱী সৰগলৈ ঘূৰি,
 আমোলোৱী স্মৰলোক, পাৰিজাত ফুল ফুল।।
 অন্তত বিনাশি তুমি
 তুলিলা জনমভূমি ;
 হেলাবঙে মাতৃপদে প্ৰাণ-মায়ী উছৰ্গিলা।

*এই গীতটিত সজীত-ওজা এলম্বীয়াৰ বকৱালেয়ে হৰ-সংযোগ কৰিছিল আৰু
 ভাৱানিখনৰ 'উবা'ত প্ৰকাশিত হৈছিল।

শোক আশীর্বাদ ঢালি—
চকুলো দিঙ দুধাধি,—
স্বতি তব মহাকর্ষ, স্বতি-পূজা পথে চলা ।*

(৬)

চন্দ্র-স্মৃতি

ললিত যোগীয়া—একতালা ।

(ভূমি) কিয় 'আহিছিল, কিয় হাঁহিছিল,
কিয় মুহিছিল প্রাণ অই !
(মোৰ) হিয়া উজলাই নিশাৰ 'জোনাই',
দিনতে পেলালা ম্লান অই !
দুখুণীতে প্রাণ সঁপিলা সমূলি,
দিলে সুখ-দুখ হেলাবড়ে বলি ;—
কিয় গুচি গলা, জীয়াতে বধিলা,
কোনে কবে পৰিত্রাণ অই !
গাথি মণিমালা মধু ভাবনাৰ,
কোনে নো যাচিব বিবিধ সম্ভাৰ,
কোনে নিচুকাই চেতনা জগাঠ
গাব সঞ্জীৱনী গান অই !†

* মহাক্ষা গোপালকৃষ্ণ গোঁধলের দ্ব্যত শোক প্রকাশ কৰা সভাব গীত ।

† অসমৰ হৃদয়ৰ স্বাধীনতাগী সাহিত্যিক আৰু দেশকৰ্মী এচলনাথ শৰ্মাদেৱৰ
অকাল মৃত্যুৰ উপলক্ষে ৰচিত ।

(৭)

বিদায়-গীতি

কীর্তন খাস্তাজ্জ—একতাল।

অফুট ভাবেবে, অবুজ ভাষাৰে
 মাগিছোঁ আজি বিদায় ;
 দাকণ বিবহ জ্বলি অহৰহ কৰিছে পৰাণ ছাই ।
 নোৱাৰোঁ বাধিব নেযাবাঁ বুলি,
 স্মৃতি-কুলপাহি থাকে যেন কুলি,—
 আই! যেন ঘূৰি বেলিটিৰ দৰে
 সি ধৰণী জ্বলিকাই ।
 মানৱী দেহাটি উলাহে উৰি
 কৰম-চাকত হুৰিৰ ঘূৰি,
 গুণবাণি মাথোঁ থাকিব বিয়পি,—
 নাচিব জগতে পাই ।

(৮)

স্মৃতিৰ চন্দন

স্মৰট মল্লাৰ—একতাল।

আছিল। আমোদি ছুবন কুসুমসন্মিত প্রাণেৰে ;
 জ্বালা তাপিত পৰাণ মধুৰ সঙ্গীত-তানেৰে ।
 অমিয়া বৰষা মাতেৰে
 মাতিলা বিড়ুক কাতৰে,
 নিলেহি সেয়েহি আজুৰি বসুধা আকাৰি কিম্বৰে ।

নেমাগি এবাৰো মেলানি গলাটো কেনিবা আঁতৰি,
বিচাৰোঁ বিজনে-বিপিনে, নলভেঁ। তোমাৰ বাতৰি।
সুখভি-স্বুতিৰ চন্দনে,
আকুল আবেগ-স্পন্দনে,
পূজিছোঁ তোমাৰে ছবিটি ই মহামিলন-মন্দিৰে।*

(৯)

বিদায়-মিলন

মিশ্ৰ বিখিট—একতাল।

বিদায় যগোৱা শুভ মিলনত কৰণ হৰ্ষৰ মিলন-তান,—
হাঁহি-চকুলোৰ কি যে ই মিলন, কি যে আবেগত উতলা প্ৰাণ।
যোৱা তুমি শুচি তিয়াগি আমাক, তিয়াগি তোমাৰ গুণ-সম্ভাৰ,—
সুন্দৰ আকাশ ঢাকিলে ডাৱৰে, ছিগিলে মিলন-বীণৰ তাঁৰ।
শোক-চকুলো সুখ-স্বুতিয়ে মচি দিব জানো উলাহ দান!—
নোৱাৰোঁটো কব অন্তৰ-ভাব, নোৱাৰোঁটো গাব হিয়াৰ গান,—
হাঁহি-চকুলোৰ কি যে ই মিলন, কি যে আবেগত উতলা প্ৰাণ!
অশ্রু হুধাৰি বাগৰি বাগৰি গৈছে তোমাৰ স্বুতি থিয়াই,
তোমাৰ ছবিটি মানস-চকুৰে তুলিছে নীৰলে হিয়ায় হিয়ায়।
স্বুতি-বেলি যেন নোহে অৱসান,—জিলিকে দূৰতে হিয়া আমাৰ;
কৰোঁ আশীৰ্বাদ সুখ-শান্তি যেন ফুৰক লগতে নিতে তোমাৰ।

* বিদায়গবন এটি হুগাৱক লবাব অকাল বহুত উপলক্ষে বচা গীত।

শোক-চকুলো স্বথ-স্বতিয়ে মচি দিব আনো উলাহ দান ।—
হাঁহি-চকুলোৰ কি যে ই মিলন, কি যে আবেগত উত্তলা প্রাণ !

(১০)

মাণিক-স্মৃতি

মিশ্র সুবট—একতাল।

সৰি গ'ল মাণিক-মণি আইৰ ডিঙি উদঙাই ;
আজি হে জিৰণি ললা আজীৱন দেৱ ! নিজিৰাই ।
পূৰ্ণিমাৰ “চন্দ্ৰ” তুমি,
জিলিকালো জন্মভূমি,—
নুমালে জীৱন-ভাতি, আলোকিছে তাৰ প্ৰতিভাই ।
উন্নতিৰ মজ্জা গালা,
মোহ-তন্দ্রা আঁতৰালা,—
নাচিছিলে কাম্যভূমি প্ৰতিধ্বনি তাৰ পঠিয়াই ।
ক্ষীণ দেহা কৰি পণ,
কৰিলা জাতীয় বণ ;—
গুচি গলা হিয়া ভাঙি, দিয়ে চেতনা আতমাই ।
আদৰিছে জগ, হেমে,
গুণাভি, আনন্দৰামে,—
মজল-আশিস-আশে গাওঁ আকাশৰ ফালে চাই ।*

(১১)

প্রাণব কুলি

ভৈরবী—আড়াঠেকা ।

প্রাণব কুলি কু-উ কু-উ মাতি গলা, উষি গলা ;

স্বৰ্গ-ছবিটি তুলি সপোনতে এষি থলা ।

কুলিছিলে এটি ফুল,

কবিছিলে প্রাণ আকুল,—

দংশিলে কালব কীটে, হিয়া এবে মকশিলা ।

জাৰণি-বননি ঘৃষি

মিলিছিলে দুটি জ্বৰি,—

আহিলে দুফালে দুয়ো, নাই আশা আক মিল ।

(১২)

অক্ষয়-স্মৃতি

মিশ্র বেতাপ খান্সাজ—একতাল ।

ক'ত লুকাল অক্ষয়-মণি, আন্ধাৰি ই বহুক্ষণ ;

কোন গগনক উজ্জল কবি জিলিকিছা সন্ধ্যা-তৰা !

কোনে গৰম-বুজনিবে

বৰষিব শিবে শিবে—

আশিস-ধাৰা পীযুষসনা শত দুখ-দৈন্ত হৰা ।

পৰিহৰি ধন-মায়া
 কৰিলা পান জ্ঞান-অমিয়া ;
 বিতৰিলা জ্ঞান-ভিখাৰীক বিবিধ ৰতন বিনন্দীয়া ।
 বিশাল উদাৰ হিয়াৰ নিলয়,
 স্নানট লই নিখিল হৃদয়,
 শুচি গলা, স্মৃতি থলা অক্ষয় বিবাদ-ভৰা ।
 অক্ষয় তোমাৰ দানে,
 অক্ষয় অনন্ত গানে,
 অক্ষয় কীৰ্ত্তি তব ঘোষিব অক্ষয় ধামে ।
 অক্ষয় আহি অশ্রু-নীৰে,
 নেপাওঁ দেখা সশৰীৰে,
 দিব্য জ্যোতি পেলাই এবাৰ জীৱন আমাৰ পুণ্য কৰী ।*

(১৩)

প্ৰেম-মালা

(মিশ্ৰ সাহানা—কাহাববা)

হৃথুণীৰ প্ৰেম-মালা পেলালা মোহাৰি ;
 চন্দ্ৰ-জ্যেষ্ঠি পৰি জিলিকিলে হাঁয়া-ভল্ল,
 গলা হৃদি-কুঞ্জ আকৰ্ষি ।
 আশা-বাৰি ঢালি সঁপি দিলোঁ তন-মন।

* উদাৰতাৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি বিদ্যোৎসাহা স্বৰ্গীয় অক্ষয়কুমাৰ ঘোষ বি-এল ভাটৰীয়াৰ
 আত্ম-সত্যৰ উপলক্ষে বচা আৰু গৌৰৱ গীত ।

কন্দুরালা অন্তর বিদাৰি ;—
ভিখাৰিণী বলিয়ানী তোমাকে বিচাৰি !*

(১৪)

গণেশ-স্মৃতি

ঝিঝিট—টিমা তেতালা ।

শূন্য প্রাণে সখা শূন্যলৈ গলাটেগ,
শূন্য কৰি ধৰা জিৰণি ললা অই ।
উদাৰ অন্তৰে সারটি সংসাৰ,
কৰি প্রাণে প্রাণে প্রণয় সঞ্চাৰ,
এবাৰো নেমাতিলা, মেলানি নেমাগিলা,
এবাৰো নেভাবিলা স্মৰি আমাটেল ।
কল্পনা-কুসুম ছিঙি ছুপাততে,
মানস-মন্দিৰ ভাঙি নিজ হাতে,
মাতৃ-আৰাধনা, বাণী-অৰিহণা,
কৰি আধৰুৱা ক'ত নুকালা অই ।
বাইছিলোঁ ছয়ো জীৱন-তৰীখনি,
দেখিলা ধুমুহা প্রচণ্ড গাজনি ;

* অসমীয়া 'চলচ্চিত্ৰ' নাটক গীত ।

প্রলস সোঁততে এৰিলা মাজতে,—
নিঙু কিলো সতে ভৰী পাৰলৈ !*

(১৫)

দেশবন্ধু-প্রয়াণত

(তেওঁীয়া গীতৰ শূৰ)

সৰগৰ দেৱতা ! স্বৰাজ্যৰ বাৰতা
আনিলা তাৰতলৈ ;
কৰি নৰলীলা পুহু আঁতৰিলা
অমৰ কীৰ্তি থৈ ।
ধন-সোণ তেজিলা, গায়া-মোহ এৰিলা,
দেশৰে ভাৱনা শুগি ;
ক্ষীণ দেহাফেৰি— তাকো গলা এৰি,
কলিৰে দৰীচি মুনি !
আইৰ ছৰগতি, গাত নাই শক্তি,
জোখাবে এমুঠি নাই ;
আছে দিনে-ৰাতি বহি কান্দি-কাটি
পৰৰে মুখলৈ চাই !
দুখুনী আই মোৰ ! চেনেহী ছবি তোৰ
বুকতে সাৱটি ধৰি,

* বৃহদবৰ ৩গণেশচন্দ্ৰ হাজৰিকাৰ অকাল অপমৃত্যুৰ উপলক্ষে বচা আৰু গোৱা

অভাজন সন্তানে তোৰ গুণ বখানে,
চকুলো-জাঁজলি ভৰি ।*

(১৬)

ইমন কল্যাণ-কাণ্ডৱালী ।

পানপীড়িত নিৰন্ন শত ভাই,
অনাথ অনাশ্রিত,—মৰণে হাঁহে চাই ।
দেখিলে বিলাই বুকু ফাটি যায়,
কিয় বিধি দিলে এহুৱা অপায় !
কত শত জনে পৰ্বতে-কাননে
হিয়া ঢাকুৰাই ফুৰে অনশনে ;
নিদিবি নে ভাই এমুঠি বিলাই—
পাব পৰিভ্ৰাণ তোৰে গুণ গাই !

(১)

চেনেহ-চানেকি

মিশ্র ইমন—কাওরালী ।

হাঁহে ফুলনি, হাঁহে ধবলী, চেনেহী সখী হে ।

ছুতুনীৰ লোৰাঁ উপহাৰ ;

চেনেহ-চানেকি ইটি,—মালতী, মৰম-প্ৰীতি

মিলাই গাঁথিছে। এই ধাৰ ।

শলাগ অমিয়া-বাণী নিবিচাৰে। প্ৰতিদান,

মুখত তোমাৰ সখী মউসনা সমিধান ;

হিয়াৰ চেনেহফেৰি তেনেই নিদি

এয়ে মাথোঁ গিনতি হিয়াৰ ;

(আমাৰ) নীৰলে অন্তৰ জিনা মধুৰ মিলন-বীণা,

নিছিড়িবা তাঁৰ ই বীণাৰ ।

বিলিকি বিলিকি সুনো স্তূৰলা মোহন বেণু,

টিমিকি টিমিকি অলে অখৰ কিশক-বেণু ;

জিলিকিছে কাচি-পাৰি, মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি
 মনমোহা মূৰতি আশাৰ ;
 (আজি) আমোলমোলাই বায়ু, লাহৰী কুলিৰ কু-উ
 তোলে ঢউ কেনে অমিয়াৰ !
 চেনেহ-চামেকি ইটি নেপেলাবা দলিয়াই,
 চেনেহ নেৰিবা মাথোঁ — মাগিছোঁ মেলানি তাই !
 বাজক ঈশ্বৰে ভালৈ, ইহকাল পৰকালে
 আলস্কুৱা দেহাটি তোমাৰ ;
 (আজি) পঞ্চমে হুক গান, বাজক অমিয়া তান,—
 আঁতৰক কুঁৱলী-আন্ধাৰ !

(২)

জুৰণি

বেহাগ কীৰ্ত্তন - কাণ্ডৱালী ।

চোৰী মেনে মোহিনী শোভা কুলনিৰ ;
 বিকাশে যেনি-ভেনি প্ৰভা প্ৰকৃতিৰ ।
 শেৱালী, মালতী, চম্পা, নাগেশ্বৰ,
 হালি-জালি চাই আছে বেলি-প্ৰাণেশ্বৰ,—
 কিৰণ-চুমাবে পায় ভাষা বুজনিৰ,
 নাচে উলাহে পাই আশা জুৰণিৰ !

(৩)

প্রেমৰ বাণ

মিশ্র ঝান্সাজ—একতাল।

আমি সখী ! প্রেমৰ বাণে মনট ফুৰোঁ লুটি লুটি ;
 প্রেমৰ ভাবে হালি-জালি যাওঁ প্রেমৰ সোঁতত উটি উটি ।
 মিচিকিয়া হাঁহি এটি,
 পৰাণ কত ছাটি-কুটি,—
 আমাৰ হাঁহি-কিৰণতে উঠে আবেগ হিয়াৰ কুটি কুটি ।
 প্রাণে প্রাণে দিওঁ আঁটি,
 হিয়াই হিয়াই দিওঁ বৃত্তি ;
 প্রেমৰ কথা, প্রেমৰ গানে দিওঁ বেজাৰ-বিবাগ পূৰ্ণহতি ।

(৪)

মাধুৰী

মিশ্র ভূপালী—দাদবা ।

হালি-জালি গাওঁ ;
 কুল মনে প্রেম-গানেৰে প্রেমৰ মাধুৰী বিলাওঁ ।
 পাঠোঁ মউসনা কথা হিয়া উদঙাই,
 তৃপ্তি পাওঁ প্রেমৰ মধুৰ লীলা-খেলা চাই,—
 বাণটি হানি, প্রাণটি টানি, হাঁহি বঙে গুচি যাওঁ ।

(৫)

মণি-কাঞ্চন

পূর্ববী গোবী—যৎ ।

প্রাণব বিনে প্রাণেই মিছা,

প্রাণ লাগে প্রাণক সখী !

আহাঁ সখী ! মিলি-কুলি

প্রাণব মিলন যাওঁ নিবন্ধি ।

প্রাণে প্রাণে মিলে কেনে—

মণি-কাঞ্চন মিলে যেনে ;

আমি সখী ধূপিতৰা,

প্রাণব জোনাই আছোঁ বপি

— —

(৬)

বমক-জমক

মিত্রা সিদ্ধু—দাদবা ।

বমক্ জমক্ কুলানি, ধবলী—

নাচিছে মন-প্রাণ ;

হাঁহে তৰা-জোনে কিষণ ঢালি,

হাঁহিবে বয় উজ্জান ।

কপালী বহণ পিকিছে জগতে,

গন্ধ ফুটিছে মলয়া লপতে ;

নাচিছে তটিনী, গাইছে গল্পনে

প্রেম-মিলনৰ গান ।

(আজি) যোৱা এটিবাৰ লাহৰী !

দুখ-শোক-ভাপ পাহৰি,—

হিয়া খুলি কোৱা হিয়াৰ কথা,

হাঁহি এটি কৰা দান ।

(৭)

সপোন

মিশ্র ছায়ানট—কাওৱালী ।

প্রেমিকে প্রেমদানে নোৱাৰে ভুবিব,

প্রেমিকা দিনে-ৰাতি কান্দিব-কাটিব ।

মানবী মোহ-মায়া

সমূলি মৰ-ছাঁয়া,—

গুৱনী প্রেম-কুলো লেৰেলি সৰিব ।

কেনে গুৱলা প্রণয়ৰ বীণাখনি,

(আজি) কিয়নো আঁতৰিলে মধু ধ্বনি ;

প্রেমে হাঁহুৱালে, প্রেমে কন্দুৱালে,—

মোহন সপোনো যে দিঠকে ভাঙিব !

(৮)

মৌ-মেল

ইমন ভূপালী—কাওরালী ।

কেনে গুরনী, লারগী, মোহিনী ফুলনি,—

যাওঁ দেখি আপোন পাহৰি ;

(আজি) কাচিছে-পাৰিছে প্রকৃতি-দেবীয়ে কপহী জীয়ৰী ।

(চোৰাঁ) ফুলে ফুলে ফুৰে অলি কলীয়া,

(দেহি) ফুল মধুপানে অলি বলীয়া,—

(চোৰাঁ) ফুলাব অলিয়ে লেনেৰে, গানেৰে, আদৰি-সাদৰি ।

(আজি) আতুৰ পৰাণ, পৰাণৰ গান গাইছে। বিৰলে আহি ;

(শুনা) প্রকৃতি-প্রাণতো' সহায় ভূতিৰে যাজিছে নীৰলে বাহী ।

(চোৰাঁ) জিলিকিছে নৱ নৱ পাতেৰে,

(শুনা) পুৰে বায়ু মউসনা মাতেৰে,—

(আজি) উদাস পৰাণ বিৰসবয়ান নহবা লাহৰী !

— — —

(৯)

ফুলৰ প্রাণ

বাৰোৱা পিলু—জলদ একতালা ।

দি ফুল শুভা ডালতে ফুলটি শুভিবা ;—

হ্মি চাৰা পাতৰ আঁৰে, ছিঙি নানিবা ।

অলি গায়হি গুণগান,

পায় মউসনা সমিধান ;

তেও নেপায় ফুলব প্রাণ ;—
উমলিছে মলয়াবে, জুমা, শুভা, নিছিঙিবা, নিছিঙিবা ।

(১০)

সোণত সুরগা

মিশ্র খাস্বাজ—কাওরালী ।

সুরগা-সোণে মধুব মিলন ।

জিন্মিল্ তিব্ বিব্ বিষপে কিরণ ॥

(আজি) বাহা-কলি ফুলি উঠিলে,

চিস্তা-অনল হুমুরালে মিলন-অনিলে ;—

প্রণয়-গগন কেনে হুগোতন

করাঁচোঁ নিবীক্ষণ ।

(আজি) শাস্তি-পালে প্রণয়-অনলে,

জেউতিকণি হুটুটিলে, আক জলিলে ;—

সুরগাবে সোণ জলিলে হুগুণ,

জলিব আজীরন ॥

(১১)

আকাশী অমিয়া

মিশ্র কাকি—দাদবা ।

আকাশী অমিয়া কোনে আনে ।

আকাশ নামে,

সাগর চুমে,

চউ নাচে মউ-মিলন-গানে ।
 সাক্ষ্য মিলন মনমোহন,
 কিয় বিতোপন পুরাৰ কিৰণ,
 সমীৰণে মধুতানে
 গুঞ্জবে কাণে কাণে ;—
 বহাঁটো গুনাটো মুগুধ প্রাণে—
 আকাশী অমিয়া কোনে আনে ।

(১২)

আবেগ

মিশ্র ভূপালী—একতালা ।
 (মোৰ) প্রাণৰ আবেগ কাকনো জনাম অই !
 দিনে-ৰাতি কান্দি হয় ! চকুলোৰে বয় নৈ ।
 নিৰখি মোহন কপৰ কান্তি,
 লুকালে ধেমালি, অময়া শান্তি,
 মিলন-মাধুৰী পৰাণে বিচাৰি
 হুৰে বিয়াকুল হৈ ;—
 পাম জানো সখা চৰণৰ বেথা
 নীৰৱে যাতনা সারাট লৈ !

(৯৭)

প্রণয়-কুল

(১৬)

মৰম-যাতনা

খান্ধাজ মিশ্র—কাওরালী ।

(আজি) হিয়া ভবি তোমাৰে ছবিটি জিলিকে বিনিকি বিনি ।

আলফুলে জোনায় চুমা এটি খাই যায়,

উকণ্ডা হিয়াক মৃদু সমীৰণে নিচুকায় ;

ফুলে পাতে কত কথা কোমল ত্রিয়াত গঁথা,—

জিলিয়ে বজায় বাহী গগন জিনি ।

আবাধিলে দিনে-রাতি তোমাৰ চরণ দুটি

নেধিবা নে অভিমানফেৰি ?--

(সখা) মঁপিলেঁ যৌৱন, জীৱন, মৰ্ৎ—

মৰম-যাতনাগিনি ।

(১৪)

ফুল-বাণী

ভৈৰবী—একতারা ।

ফুল-বাণী আমাৰে সখী ।

ফুলাম বয়ান সজাম ফুলাম প্রণয়-মালাৰে ॥

সাজেঁ সখীৰ ফুলাম মৰল বেই,

বৰোঁ প্রাণৰ ফুল-কৌৱৰক জোনাক বাতিত এই ।

আয়তী তৰাৰে

নাম গাওঁ ৰঙেৰে ;

হাঁহোঁ-নাচোঁ অখোৰে ফুলাম হিয়াৰে ॥

ফুলনি

(৯৮)

(১৫)

স্মৃতি-ফুল

কিষ্কিট—একতাল।

আঁতৰি কুৰিছা, জিলিকে হিয়াত
তোমাৰে ধুনীয়া ছবিটি ;
দিনে বাতি মাথোঁ। বাজে সকল
নিষাণ প্ৰেমৰ বাঁহীটি ।

চকুৰ পানীৰে সাগৰ বোৱালোঁ,
কভ হমুনিয়া মিছাতে পেলালোঁ,—
কত স্মৃতি-ফুল মিছাতে ফুলালোঁ,
মৰহিলে আশা-পাহিটি ।

তোমাকে বিচাৰোঁ তুমি মোৰ খুলি,
নিদিবানে বাক চৰণৰ খুলি ?—
এটিবাৰ মাথোঁ। হাহোঁ প্ৰাণ খুলি
মধু মিলনৰ হাঁহিটি ।

(১৬)

পাৰিজাত

মিশ্ৰ খান্সাজ—জলদ একতাল।

কোন সৰগৰ পাৰিজাত ফুল জিলিকে ধৰাত আহি ;
কোন কিম্বৰীৰ স্তব্ব লহৰী আছে মলয়াতে ভাহি ।
আশা-অহুৰাগ পৰাণ-লগৰী,
সৰিছে মুকুতা চকুলো বাগৰি,—

কোনেনো আনিব মিলন-বাতাষ
নিচুকাব সখী আহি

(১৭)

জীৱন-কুসুম

মঞ্জু ভৈৰবী—একতাল।

হাঁহিষে বচনা এই পৰাখনি যেনিয়ে তেনিয়ে হাঁহি ;
পূৱাৰ বেণিটি হাঁহি মধু হাঁহি কুৰে উলাহতে তাহি ;

হাঁহি-জ্ঞেউতিষে জোনায়ে বিলায়

ধৰাত হাঁহিটি আহি ;

সাগৰ-লহৰে মলয় সমীৰে বাজে হাঁহিভৰা বাহা ;

কুলে কুলে হয় হাঁহি-বিনিময়,

জিলিকে দুলনি হাঁহি ;

কুলোৱী প্ৰীতিষে হাঁহি-জ্ঞেউতিষে

জীৱন-কুসুমপাহি ॥

(১৮)

মায়াবিনী

খান্ধাজ—একতাল।

কেনি উৰি আহি লয়লাসে হাঁহি,

উলাহতে যাওঁ তাহি ;

কৰি বিয়াকুল মন্ত অলিকুল

ছিঙি কুৰৌ কুলৰ পাতি ।

মোহন সপোন ভাঙে নর প্রেমিকব,
 মধুয কিষণ ধরৌ আবধি জোনব ;
 জীরন-বষণ মোবে পষণন,
 দুরৌ সলিলতে অরগাহি ।

কোমল আঙ্গুলি মোষ বুলাই ভালত,
 আঁকি দিওঁ কত ছবি কতনো ভাবত,—
 মণিও নমণা শুনিও মুগুনা
 মোষ সেই মৃদুল বাহী ;
 কোলাত সারটি লঙ জীরন-মষণ ;
 অখ-হুঃখ, হাঁহি-অক্ষ, বিবহ-মিলন ;
 বুকতে বিলীন থাকি বাতিদিন,
 খেলিছে। লুকানুকি হাঁহি ॥

(১১)

বিবহত

মিশ্র খান্বাজ (কীর্তন)—একতারা ।

চেনেহ-চানেকি আজলী হিয়াব চকুলোবে মালা এধাৰি ;
 তোমালৈ বুলি গাঁথিছে। নীৰলে, লোকাঁ প্রিয়তম আদৰি ।
 কত হয়নিয়া উকড়া হিয়াব নিচুকায় ধীর সমীৰে,
 নিশাব জোনায় তোমাৰে ছবিটি জিলিকাই বাখে আবধি ।
 পৰিব নে জঁয় হাততেই মোষ মালাধাৰি কান্দি ফেকুৰি ;
 চৰণেৰে প্রভু কৰী পষণন, মাতিছে। হৃদয় বিদাৰি ।

(১০১)

প্রণয়-কুল

কভনো বাসনা মনৰ কামনা মনতে বাৰ্থো সামৰি ;
চোৰাচোৰ এৰাৰ চেনেহ-চক্ৰে, দিয়' সমিধান এৰাৰি ।

(২০)

নয়ন-মিলন

খান্ধাজ—ঠুংৰি ।

দুলাহি দেখাটি মেঘৰ মাজেদি
কোমল মাজুকী লতাটি ;
(মোৰ) হিয়া উজলাই বিজুলী হাঁহি
(সখী) বুজালা প্রাণৰ কথাটি ।
নয়নেৰে পিলোঁ কপৰ মাধুৰী,
মুগুটিলে হাঁহি, প্রাণৰ ভাষা ;
অমিয়া মাতেৰে কুলিৰ লহৰী
তুলিলা হিয়াত নবীন আশা :
কেনি উৰি গলা মধু সঙ্গীতেৰে—
(পখী) শোভা'ছি জীৱন-সজাটি ।

(২১)

গকুলৰ কলীয়া

কেদাৰা—মিঞা ।

তুমি কোন গকুলৰ কলীয়া ?
মন-প্রাণ নিলা হৰি কৰি বলীয়া ।

উথলিছে হৃদয়ৰ যমুনা-তৰল,
নাচি উঠে হালি-জালি মানস-কদম্ব ;
আকুল প্রাণত গানে ঢালে অমিয়া ।
যাটো চৰণত বন-ফুলৰ আঁজলি,
বজোৱা বজোৱা ধীৰে মোহন মূৰলী,
নাটো আমি তালে তালে যত সখীয়া ।

(২২)

শ্যামৰ বাঁহী

মিশ্র খান্সাজ—কাওৱালী ।

মুকুটিলে প্রেম-কলি কি হব কুটিলে হাঁহি,
অধৰ-জ্বেউতি ফুলি অধৰতে হব বাহী ।
মিছাতে কি হব সখী, হানিলে নয়ন-বাণ,
নেভাগিলে অন্তৰৰ ঠন ধৰা অভিমান ?
জীৱন-যমুনা যদি চৰণত মিলোৱাহি
গকুল আকুল কবি বাজিব শ্যামৰ বাঁহী ।
বিহাৰ আঁচল ধৰি লুকুৱালে মুখধনি,
লুকাব পাৰিবা জানো হুঁয়ায়য়া জিলিকনি ?
শ্যামক পিক্কাওঁ বুলি গাঁথিলে কুন্তলপাহি,
নেপাচিবা আন কাকো, পিক্কাবা নিজেই আহি ।

(১০৩)

প্ৰণয়-কুল

(২৩)

আকাশত চাং

ভৈৰবী—কাশাববা ।

আকাশত পাত চাং বলীয়া আকাশত পাত চাং ।
প্ৰেমৰ লীলা বিনে কৰ ভৱ-লীলা সাং ॥
উদাসৰ বিৰাগত হৃদয়ৰ ছুৱাবত যিমানৈই দিয় দাং,
নোৱাৰ কথিব অনজৰ ফুল-শৰ, মোহ-মায়াৰ ফাং ।
নিঠাঁ মুখৰ বহণ সানি মুখত হাঁহিব বাং,—
বন্দী কৰিম কাৰাগাৰত, কোনে পাৰ ভাং ॥

(২৪)

জীৱন-সঙ্গীত

খান্ধাজ—ঠুংবী ।

জীৱনৰ পিয়াঁ অমিয়া ।

পিন্নলা ভৰোৱী, কলিজা জুকৰী,-

চোৱী ধুনীয়া ছনিয়া ।

লাগিলে এছাটি বায়ু প্ৰণয়ৰ,

উঠিব উথলি মানস-সৰোবৰ ;

আবেগ-সৰোজে নাচিব হৰষে.

কৰি প্ৰাণ মতলীয়া ।

বদালী ধবণীত ফুৰা শোভা চাই চাই,
জোনাকী ফুলনিত বহা গান গাই গাই,
লোৰা প্ৰেম-বাহী, হাঁহা মধু হাঁহি,
লভা জুখ বুগমীয়া ;—
ভাবনা দিয়া উকল্লাই,
নহৰা অলিয়া-নলিয়া ।

(১৫)

বনদেবী

পূববী জলদ—একতাল।

কোন নো আমি তাকে নেজানো ;
য'ৰে পাণ্ড ত'ৰে মাধুৰী আনো ।
চন্দ্র-কিৰণ কৰোঁ আমি পান,
তৰাৰ লগত গাওঁ মহা গান ;
ফুৰি ফুৰোঁ আমি শূন্ত-বিমান,
আকাশৰ পৰা বিজুলী হানো ।
ৰামধনু যেন বিহাৰ আঁচল
কঁপাই বগাওঁ গিৰি হিমাচল,—
ঢৌৰ তালে তালে নাচোঁ অবিৰল,
গাত মৃণালৰ পৰাগ মানো ।

(১০৫)

প্রণয়-ফুল

(২৬)

মুকলী

শিরবঞ্জনী কীর্তন—কাহাববা ।

বাজে মুকলী মোহন তানে ।

শুনি সেই গান লবি আছে প্রাণ

প্রাণব সন্ধানে ॥

লাজুকী কুমুদে টানিছে ওষণি,

হালিছে-জালিছে আকুল ধবণী ;

ফুলে ফল-কলি, লবি আছে অলি,—

কুলিও আহিছে বুউ-গানে ।

নেয়ারী আঁতরি প্রাণব লাহরী,

জানোচা এহুৱা নোপোৱা আত্মবি ;—

এহুৱা মাধুরী, সুবব লহরী,

শুনাবা হুশুনা কোনে জানে ॥

(২৭)

জোনাকত

মিষ্ট সিদ্ধু—কাওৱালী ।

মধু মিলনব বাগিণী টানি

গাওঁ আই সখী প্রেম-গাং .

শুনা সবগব অশবীৰী বাণী,

দিওঁ আই তাবে সমিধান ।

চন্দ্র-কিরণে অমৃত-বর্ষিষণে
 ঢালিছে শান্তি-স্বৰমাধাৰ,
 তন্মায়গনা স্তবনী ধৰণী,
 স্তম্ভ-ভৰজত ডাহে প্রাণ ।
 বিলোহীহি জোনাকত হাঁহিৰ জেউতি,
 বিলোহী প্রণয়ৰ উপহাৰ ;—
 যাওঁ আই কিৰণত সাঁতুৰি সাঁতুৰি,
 কৰোঁগৈ সবগৰ অমিয়া পান ।

(২৮)

প্রেমিক পৰাণ

মিশ্র ঋতু—দাদৰা ।

প্রেমিক পৰাণে বুজনি নেমানে,
 শয়নে-সপোনে ভাবনা সাৰ ;
 চকুলো এধাৰি পৰিলে বাগৰি
 পাতলে এফেৰি যাতনা-ভাৰ ।
 কত নো বাসনা, কত নো আশা,
 হুহুটে মুখত হিয়াৰ ভাষা ;
 নয়নে নয়ন মিলে যদি আহি,
 জিলিকে গধুৰ প্রাণভৰা হাঁহি ।

(১০৭)

প্রণয়-ফুল

নিমিলে যদি হে নয়নে নয়ন,
ছিগি-ভাগি যায় প্রাণ অসহন ;
দপ্ দপ্ আসে ঘোষ দাবানল,
নগলে বাসনা-লহরী মাঝ ।

(২৯)

বিবহত

(মিশ্র ইমন—একতারা)

মাতিছে তোমাক কাতব পষাণে,
আহাঁ প্রাণসখা কাষলৈ ;
অশ্রু-নীবেষে তিরালো মালা
এটিবার দেখা পাবলৈ ।
তুমি ভাল পোরা নিজম নিশাত
বিচাৰি শান্তি নিজাৰ কোলাত ;
মই লুপ্ত পাণ্ড উজাগৰে থাকি
তোমাৰ ভাবতে বিভোল হৈ ।
হাঁহে কত ফুল মোক কন্দুরাই,
মোৰ বেজাৰত আমোলমোলাই ;
চোকা জোনাকত মোৰ মালাধাৰি
জঁন্ন পৰি যায় নিৰাশ হৈ !

আকুলতা

খান্ধাজ—কাওরালী ।

কু-উ কু-উ গান

(কবে) বিয়াকুল প্রাণ ।

(আনে) চেনেহ-বাতৰি মিলন-মাধুৰী,

হানিছে মদনে বাণ ॥

অমৃত ঢালে নীল গগনে,

সৌৰভ যাচে ধীর পরনে ;

প্ৰিয়ৰ বিহনে উকঙা পৰাণে

হব নিশা অরুমান ।

পাঠেঁ আঁচলেবে কপালী আসন,

আহাঁ প্রাণধন, দিয়াঁ দৰিশন ;

জোনাক-পোহবে অধৰে অধৰে

কৰেঁ প্ৰেম-সুখা পান ॥

সখীর জ্যোতি

বেহাগ খান্ধাজ—ধেমটা ।

পরাণত শান্তি ঢালে প্ৰেম-মন্ডাকিনী জলে ।

সজাগুঁ আহাঁ আনি ফুল-বাণী ।

আকাশ-দাপোণ চাই
 হাঁহাঁ মিটিকাই ;—
 তোমার জ্যোতি তবাত ফুটি
 বয়ক-জমক ফটিক জ্বলে ।

(৩২)

প্রেম-জয়ন্তী

কাফি সিদ্ধু—আড়াঠেকা ।

বিমল প্রেমের জয়গান
 শুনাচোন শুনা কোনে গায় ;
 মিলন-আশাষে মধুৰ ভানাবে
 মৰণ-শোকত নিচুকায় ।
 নুহু সমীৰণে কয় কাণে কাণে—
 “বিলোদী প্রেমের জ্বা প্রাণে প্রাণে ;
 যোদী আগুয়াই সৰগ ধিয়াই
 প্রেমের তবণী ধীবে বাই ।”
 কিয় ভেদাভেদ মিছা অভিমানে,
 সরাকে সাগরে ই ঘোর ঞ্চাননে ;
 যাতনা-জঞ্জাল মাৰিব নিটাল
 নৃত্যের শরণ পশি হায় !
 ছিড়িব খুজিলা হৃদয়-বান্ধোন,
 পরিণাম এই করণ কান্দোন ;—

নীভলোরাঁ প্রাণ, গোরাঁ বিছুগান,
বিকলে জীৱন উষি যায় !

(৩৩)

উকলি

(বিয়া নামৰ স্তব)

আয়তী মণ্ডলী দিয়াঁহি উকলি,
মুখতে মুখ লগাই (হে বাম বাম) ।
জীৱনী ছোৱালী ভোলাঁহি কিবীলি,
জাতে জাতে নাম গাই (হে বাম বাম) ॥
বাক্সোহে বাপুটি এই হিয়া দুটি,
লগুণ-গাঁঠিৰে জাঁটি (হে বাম বাম) ।
বোলাঁ প্রজাসৰে জুমজল বৰে,
“জয় বুগল-দম্পতী” (হে বাম বাম) ॥
কেনে নো গুৱনী নীলা বতাবনি,
জিলিকিছে আকাশতে (হে বাম বাম) ।
তৰা শাৰী শাৰী আছে কাচি-পাৰি
“শৰী” আইটীৰ গাতে (হে বাম বাম) ॥
খানন্দ, আনন্দ আজি “মহানন্দ”,
“শৰীপ্ৰভা” পাই হাঁহে (হে বাম বাম) ।
প্ৰণয়ৰ বান্ধে যেন “মহানন্দে”
যায় দিন একেৰাহে (হে বাম বাম) ॥
ডাকৰ বোপাটি ! নকৰী অশান্তি,
আইদেও গুণৱতী (হে বাম বাম) ।

আত্মা-প্রভাবে চরণ-সেৱাষে
 কষিব আদর্শ পতি (হে বাম বাম) ॥
 এতুলা মিলনে প্রণয়-কিষণে,
 ধ্বংস-চাকিটি অলে (হে বাম বাম) ।
 প্রভুৰ প্রসাদ লভা আশীর্বাদ,
 অন্নয়া সুখৰ ফলে (হে বাম বাম) ॥*

(৩৪)

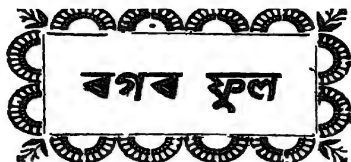
আশীর্বাদ

(বিয়া নামব সুব)

(বাম বাম) দূৰে কর্পো হালি,
 (বাম বাম) কেনে হালি-জালি,
 (বাম বাম) লগতে লগবী বাছি হে ।
 (বাম বাম) আমাৰে বোপাটি
 (বাম বাম) কৰোঁতে অশান্তি,
 (বাম বাম) দিলেহি কইনা খাচি হে ॥
 (বাম বাম) নোহোৱা এতিয়া
 (বাম বাম) উদঃসুখীয়া,
 (বাম বাম) উকা চেঙেলীয়া ডেকাহে ।
 (বাম বাম) জীৱন লগবী
 (বাম বাম) টেটুত সাঙুৰি,
 (বাম বাম) পাবা মৌসনা সেকা হে ॥

- (বাম বাম) পাশে ভেনে ঠেকা
 (বাম বাম) হব ছয়ো শিকা
 (বাম বাম) সংসাধ-ইকুল-পাঠ হে ।
 (বাম বাম) কাঁইটীয়া পথে
 (বাম বাম) পাবা মৰততে,
 (বাম বাম) স্বৰ্গৰ সেন্দূৰী বাট হে ॥
 (বাম বাম) পুৰুষ-প্রকৃতি
 (বাম বাম) হলে একেমতি,
 (বাম বাম) তেবেসে ভকতি সিজে হে ।
 (বাম বাম) পতি বিনে গতি
 (বাম বাম) নাই জানি সত্য,
 (বাম বাম) ভজে পার দুটি নিজে হে ॥
 (বাম বাম) হোম সাক্ষী কৰি
 (বাম বাম) লগুণ-গাঁঠি ধৰি,
 (বাম বাম) লোৱা দুটি প্রাণ জাঁটি হে ।
 (বাম বাম) জুখে-ছুখে সনা
 (বাম বাম) চিৰা পিঠা-পনা,
 (বাম বাম) পাবা ছয়ো ভাগ বাটি হে ॥
 (বাম বাম) সাজাঁহে দম্পতী !
 (বাম বাম) নতুন গুহটি,
 (বাম বাম) বান্ধি প্রণয়ৰ জৰী হে ।
 (বাম বাম) মৰ্ম্ম-মাৰলীৰে,
 (বাম বাম) পুইগ-ভেটিৰে,
 (বাম বাম) যাউতিষুগীয়া কৰি হে ॥*

* “চোবাংচোৱাৰ চ'বা” বচোভাৰ বিগাৰ চেনেহ-চেনেকি ।

(১)

মদৰ মহিমা

মিশ্র ঋত্বাজ—কাহাববা ।

মজা পাবি, বগব পাবি, মদ এগালি খাই ল ।

ঘাটে-বাটে হালি-জালি মদৰ লীলা চাই ল ॥

মদৰ আহা কেনে জুতি !

চৰণ দুটি চাটি-ফুটি ;

চুলচুলীয়া নয়ন দুটি, অধিৰ-অবিৰ কায় অ' ।

নিছাৰ কোবত ক'ত আকোঁ

তায়ন নাই তাৰ একো,—

থালে-বামে পৰি আকোঁ একেধৰে চাই অ' ।

কোনে বোলে মাতাল 'শনি !

মুখত লগাই দিম বাঢ়নি ;

মলুমলোৱা বদনখনি মনটি মুহি যায় অ' ॥

(২)

দ্বা।

মিঞ—কাহাববা

আজি আইহে বোপাটি ! দ্বা সজাঙগৈ ।

গুণাৰ বনকবা জমা চাপকণ পিন্ধাঙগৈ ॥

নাকত ধৰিব লাগে,

লৰা উদ্দাল,—

দোলাত উঠি যাবা হাঁহি কইনা-দৰলৈ ।

(৩)

বাইৰ গান

ভংলা—দাদৰা

মাতে আমাৰ বায়ে ।

বাইৰ সমান সাদৰী বাই ক'তো আক নায়ে ॥

বায়ে মাতে নাকী স্নেহে,

হিয়া উজান-ভাটা কৰে ;—

নাচোন এটা দিবৰ মন যায় বাইৰ গুণ গায়ে ।

বাই আছে ঢেকেলা হৈ,—

লগত সোঁটি 'বেঙেনা' লৈ ;

বাইৰ যহতে চিমীষডীক পাব আমাৰ ভায়ে ।

ধূম্রাব ভোজ বারে বাজি,
ওলোৱী আশাৰ কোমল বাজি ;
ধানপুৰীয়া কঠাল যেন পেট কৰোঁ ভোজ ধাৰে ।*

(৪)

ধনৰ মহিমা

খাস্বাজ—কাওৱালী ।

চোৱী কেনে ধনৰ মায়ী, ধন আছা ধনৰ বাজী !
ধনত মানৱ মতলীয়া,—হায় ! আকাশ-কুসুম থাকে সাজি ।
জনম মিছা ধনৰ বিনে,
জীৱন-মৰণ ধনে কিলে ;
সুখৰ জীৱন উঠে চোৱী আজি ধনৰ কিৰণতে বাজি ।
ধনৰ মায়ী, প্ৰাণৰ মায়ী হুয়ো একে সমান আজি ;
ধনৰ জয়, গুণগান আজি উঠে যেনি-তেনি বাজি ।
ধনৰ গছত আছে ফুটি
সোণৰ কপৰ বজীৰ গুটি ;
ভগীৰ গুণো মানীৰ মানো দিলে ধনে মাথোঁ আনি আজি ।
সুখ-সুখ শোক-তাপ সকলোৱে ধনৰ বাজী,—
কেৱল মাথোঁ ধনৰ বাজী ধনৰ বাজী, ধনৰ বাজী ॥

(৫)

দিল্ মোৰ

মিহ্ন খান্ধাজ—খেমটা ।

অম্বকা—দিল্ মোৰ, জান মোৰ, মোৰ পিয়াৰী !
 অম্বকী—নোজোকাৰী এই দৰে, দিম সিঁজাৰি ।
 অম্বকা—তুমি আশাৰ সখল,
 অম্বকী—তুমি আৰব কখল ;
 অম্বকা—তুমি খিহ্ মিহ্ অখল,
 অম্বকী—তুমি গগন-মণ্ডল ;
 অম্বকা—তুমি খৰিচাব অখল,
 অম্বকী—তুমি কেচাৰীৰ মণ্ডল ;
 অম্বকা—তুমি ঔটেঙাব অখল,
 অম্বকী—তুমি ঠেকেবাব অখল ;
 অম্বকা—তুমি ভোকত ভাত, পিয়াহত জল ;
 অম্বকী—তুমি বে মোৰ এৰী গাৰীৰ, তুমি ভীমকল ;
 অম্বকী—কোৰাচোন ফিকিৰটো কি ?
 অম্বকা—দিল্ মোৰ জান্ মোৰ মোৰ পিয়াৰী !

(৬)

সংস্কৃতঃ

মিশ্র খান্সাজ—খেমটা ।

ঐহিকৰ কাম কৰিমং আমি ঐহিকৰ কাম কৰিমং ।

মন্ত পণ্ডিত বোলাই যজ্ঞত অগ্ন্যভাগং ধৰিমং ॥

সংস্কৃতৰ শ্লোকং

ফৰাফৰং মাতিমং ;

সোপাসোপে জলপানং টোপোলা বান্ধি আনিমং ॥ *

(৭)

নাপিতৰ গীত

জংলা—দাদৰা ।

মই নাপিত নামধাৰী ।

টলো টলো ঘূৰি ফুৰোঁ জোলেঙাটি আঁৰি ॥

মুখৰ হাবি চিকুগাই দিওঁ,

মুখৰ জাবৰ চুককি নিওঁ ;

ডেকাক কৰোঁ গাইমুন্না তিৰীমনোহাৰী ।

ডাড়ি-গোঁফৰ বংশ

(মই) কৰি পেলাওঁ ধবংস,

ঘাটে-বাটে মোকে চোৱা ফুৰিছে বিচাৰি ।

(৮)

কুৰি শতিকাৰ

মিষ্ট ভৈৰবী—দাদৰা

(আমি) কুৰি শতিকাৰ ;

(আমি) কুৰি শতিকাৰ ।

Liberal view ধৰি চাওঁ সকলো matter ॥

Whole world-অন্তে আছে God,

নাথাকে সোমাই নামঘৰত, —

Put off কৰি জোতা কিয় কৰিম prayer ?

(কিয়) কৰিম prayer ?

চাওঁ যদি নাই difference

সকলো ধৰ্ম্মৰে essence, —

Universal religion কৰিছোঁ প্রচাৰ,—

(আমি) কৰিছোঁ প্রচাৰ ।

আমাৰ সকলো সমান,

আমি cosmopolitan,—

Superstition hang কৰি লওঁ line clear,

(লওঁ) line clear.

Friend-অৰ মূখৰ cigarette,

Tea, soda, lemonade—

Intimacy বঢ়াওঁ কৰি মূখত transfer.

(কৰি) মূখত transfer.

After death কিনো হব—

Who cares to ভাবিব ?

হলেও হব that time—অত ধর্মব বিচার ।

(আমাব) ধর্মব বিচার ।

পবীকটো পাছ কবি,

Lucrative job ধবি,

Eat, drink and be merry, my dear !

(Well) my dear !

(৯)

চহিছব গান

তাল—খেমটা ।

চাবাহ চাবুক, চাবাহ পোছাক, চাবাহ 'চহিছ' নাম,

দীঘল চেলাম কিমান বিলাম, কবির গোলাম কাম !

মুনিষ লম্বাই বজ্রব ধোঁবা পেলালে ধবি,

ভেবা লাগি থাকিলে। চাই দুষত ভাগবি ।

বেকোবা হৈ কেঁকোবা-গাত খানি সোমাই বাম ।

দকা বকা হল যে ককাই, নাই আক সকাম ॥০

(১০)

All Right যাম

খেমটা

অমুকী—চালাম হজ্ব কবিয়ে জাযা মেহেবানি,

অমুকী—All right যাম, dancing চাম, brandy টানি ।

অমুকী—হজ্ব হাম জাযি পবীব বাইজী ;

অমুকী—কুচ পবোলা নাই জান, তুম বক্টিছ পাযি ।

অমুকী—কপদ, খেরাল, টপ্পা, খেমটা সব হাম জানি ;

অমুকী—All right যাম, dancing চাম, brandy টানি ।

(১১)

আক্ষেপং

মিশ্র গ্রাম বেহাগ—একতাল।

নির্ধাবিতং মহাবাজেন অস্বাকং বাসভবনং,

অস্তি যত্র ঋতুমাত্র পবলীয়া ততুলং ।

নাস্তি দাইলং নাস্তি স্নতং, নাস্তি তৈলং মবিচেকং ;

নাপাণ্ড উপায় কিং কর্তব্যং হলোঁ আমি বিমুঢ়ং ।

ফলাহাং নাস্তি কিঞ্চিং বসগোলা চাহদিকং

আগচ্ছ আলটোঁ, আমি উদবপুৰণকথাং ॥*

(১২)

মোৰ বন্ধু

মিঞা খান্সাহ—একতাল।

(ক)

কটকটীয়া ডোলে বন্ধা দুখত হাঁহা দুখত কন্দা,

আছে এজন বুকৰ বন্ধু পঁথা নলে-গলে ;

আমি ছয়ো সনা পিঠা গাখীৰ আক কলে ।

ঘোষা—এনে বন্ধু অবিহনে হিয়া মকছুমি,

জনমে জনমে হেৰা হোৱী মোৰে বন্ধু তুমি !

হোৱী মোৰে বন্ধু তুমি !

হোৱী মোৰে বন্ধু তুমি !

(খ)

হুলুকাঙ মই একো “চিক্ৰেট” খাঙ একে লগে “চিগ্ৰেট,”

হোঁপা এটা মাৰিয়ে তেওঁৰ মুখত সন্মাই দিওঁ ;

(আমি) একেটুপি “পানী” ছয়ো একেলগে পিওঁ !

ঘোষা—এনে বন্ধু ইত্যাদি ।

(গ)

মুখৰ আগত মট মিঠা, পিচত ৰটে কেহা তিতা,

পেটত আছে বৰবিহ তেওঁৰ, মুখত গাখীৰ,

তিতৰি ভাতুৰী-কোৱা গুৱনি বাহিৰ ।

ঘোষা—এনে বন্ধু ইত্যাদি ।

(৬)

সম্পদত মোৰ কাঁৱাৰ ছাঁয়া, বিপদত তেওঁ ধৰে মায়া,
 স্মৃতিত তেওঁ যে গোলাপ ফুল মোৰ, স্মৃতিত ডিমকৰ ;—
 ভালুক দেখি গছত উঠা বজ্জৰ দস্তৰ ।
 ঘোৰা—এনে বজ্জ ইত্যাদি ।

(৭)

“দোহ, ডিম্ব” বুলি মাতে, হালি-জালি পৰে গাতে,
 আনৰ আগত উপাধিৰে কৰে বিভূষিত :—
 (যেনে) ঠুপিড, ননছেল্ ডেভিল, লান্ধাৰ আৰু হিপক্ৰিট !
 ঘোৰা—এনে বজ্জ ইত্যাদি ।

(৮)

আমি দুয়ো “মডেল ফেন”, নহওঁ আমি যেন-তেন,—
 এটনিম-বেছেনিম, ডেভিদ-অনাথন ;
 (আৰু) মই যদি ষামচল্ল, তেওঁ বিত্তীৰণ ।
 ঘোৰা—এনে বজ্জ ইত্যাদি ।

(১৩)

কেনে মজা

মিঞা খান্ধাজ—খেমটা ।

অম্বুকা আৰু অম্বুকী—কেনে মজা আহা কেনে মজা ।

অম্বুকা—পালেও মজা ধন ।

অম্বুকী—হলেও মজা ডাঙৰ ধন ।

অম্মুকা—ধনত কোনো বজা নহয়, মনত হে বজা ।

হুম্মো—(আজি) ঢোল-মৃদঙ্গ, পেঁপা-বাঁহী, মুকলী বজা ।

অম্মুকা—ধনীষ মিছা ধুন,

অম্মুকী—নেথাকিলে ডাঙৰ গুণ ।

অম্মুকা—ধনীষ কাৰেং হব পাবে গবীৰষ পঁজা,

হুম্মো—গবীৰ-ধনী কাৰেং-পঁজা এক খোদাই সজা ॥০

বুঢ়া বুঢ়ীৰ প্ৰেম

মিঞ্জা পিলু—দাদৰা ।

অম্মুকা—বামুণী যাওঁ মই মৰোঁ গৈ ।

অম্মুকী—তৈমাই ঐ ঘোৰী তেনে মোকো লৈ ।

হুম্মো—আমি মৰোঁগৈ, আমি মৰোঁগৈ, আমি মৰোঁগৈ ।

অম্মুকা—জীয়াত আক কি সকাম ?—

অম্মুকী—লোৰী তেনে হবিনাম ।

হুম্মো—ডিঙিত ধৰি যাওঁ যমৰ ঘৰলৈ ।

অম্মুকা—নেবিবি তই মোৰ পাছ ;—

অম্মুকী—লগতে উজাম লগৰ মাছ ।

হুম্মো—হম হুম্মো পাৰ বৈতৰণী নৈ ॥†

* লিখকৰ 'কেনে বজা' নাটকৰ পৰা ।

† লিখকৰ 'নাটক' গীত ।

(১৭)

আমি ভাষা উদ্ধার করিম

মিশ্র ইমন—একতালী।

আমি ভাষা উদ্ধার করিম,

(আক) আকাশত দাঁড়ি ধরিম।

(আমাৰ) standard very high,

(আমাৰ) ভাষাৰ সকলো dry,

(আমি) নিজের এতেকে নিলিখোঁ একোকে,—

(কাৰণ) appreciation নাই!

(আমাৰ) enemy হৈছে many,

ওলায় সিহঁত হে যেনি-তেনি;

সিহঁতক লৈ কৰে পাত চূরা

“বাহী” আৰু “আলোচনী”।

ইসেই হে aloof থাকোঁ।

Subscribe নকৰোঁ একো;—

সেই পইচাৰে হোটেলত খাম

chop, cutlet, cocoa।

(Of course) present পালে পঢ়োঁ,

(আক) good opinion গঢ়োঁ;

নহলে rubbist book পঢ়ি কিয়

eye-sight খাৰাপ কৰোঁ?

(আমি) হুম যন্ত lover,
 ছেলী কীটছব follower ;
 'লত'ব পাও by hook or crook
 কবিম discover ।

(আমি) thoughts বৈছৌ সাঁচি,—
 mind-অব কুলাবে বাছি,
 life-long study বে refined কবি
 উলিয়াম পাচি পাচি ।

(আমি) বহত place-অন্ত কুবিম,
 Man-অক study কবিম,—
 (কবি) মেবী কবেলী আক বড়িমম
 নিচিনা novel লিখিম ।

(আমি) critic অব গুচাম need,
 নকৰৌ এষাকে heed ;—
 enemy ব against এ ancient grudge
 (বাপেকে) কবিম fatকৈ feed ।

সিহঁতব writing সোপাই,
 bird's-eye-view পেলাই,
 সাত পুৰষক ধৰি criticise
 কবিম উধাই-অুধাই ।

(আমি) নিজেই নিলিখোঁ যানে
 নেলাগে লিখিব আনে ;
 barren-এই থক ভাষা তেও যেন
 আশাৰ বদনাম নানে ।

(আমি) নতুন epoch আনিয়
 (আক) অমৰ হৈ হে মৰিয় ;
 (আশাৰ) ভাষা, কালচাৰ নৰ্দমাৰ পৰা
 উদ্ধাৰ কৰিহে এষিম ।

১৮)

কছম

মিশ্র খাস্তাজ—খেমটা ।

অম্বকা—কছম খাই কণ্ড যে তোমাক বৰ ভাল পাওঁ ।
 অম্বকা—তুমি যে মোৰ গৰম পোলাও আক বুলবুল,
 অম্বকা—তুমি যে মোৰ দিল্লীৰ লাডু গিনি সোণৰ ছল
 অম্বকা—তুমি যে মোৰ মিঠা হাল্লা পেট ভৰাই খাওঁ ।
 অম্বকা—কছম খাই কণ্ড যে তোমাক বৰ ভাল পাওঁ ।

(১৯)

নিমন্ত্রণ

মিশ্র ছায়ানট—খেমটা ।

(দ্বৈত গীত)

খালোঁ নিমন্ত্রণ

(আমি হে) খালোঁ নিমন্ত্রণ ।

ভেবা লাগি চায়ে থাকিল তাটীৰ বিপ্রগণ ॥

ভুৰ গাখীৰ দৈ সান্দহ মিঠৈ পায়স মিষ্টান্ন,—

নাম কণ্ডতেই ওলায় লালটি, খাওঁতে যে কত বং ।

উলহৰ মাদলি হব মোৰ বায়ুণী, নাপাতে বোহখন ;

নাচিম ছয়ো বুঢ়া-বুঢ়ী, পাতিম বৃন্দাবন ।

দিলেহি দেহি ঐ সেই বাপুসকলে মহাবিদ্ভাৰ চং.

ইতো নষ্ট: ততো ভ্ৰষ্ট: হলহি অকাৰণ ।

আমাৰ হলে হল বাককৈ উদৰ সম্পূৰণ,—

নিজা দেবীৰ কৰোঁ এতিয়া বক্ষা নিমন্ত্রণ ॥

